อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายเสีทธิ์ ตยางคานนท์

ณ เมรุวัดธาตุทอง

วันเสาร์ที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๑๘

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายเสียงชื่ ตยางคานนท์

ณ เมรุวัดธาตุทอง

วันเสาร์ที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๑๘

12905

นาย[illegible]

ชาตะ ๑๒ มีนาคม ๒๔๕๐

มรณะ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๙

นายสิทธิ์ ตยางคานนท์

ชาตะ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๕๐

มรณะ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๗

ประวัติ

นายสิทธิ์ (บุญสิทธิ์) ตยางคานนท์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๕๐ ตำบลในเนือง อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เป็นบุตรคนแรกของพระยาสุภัทรผลการี และนางอ้น มีพี่น้องต่างมารดา รวม ๖ คน คือ

๑. นายบุญสิทธิ์ ตยางคานนท์
๒. นายบุญธรรมราช ตยางคานนท์
๓. นายบุญศิริ ตยางคานนท์
๔. นางประพิศ เผื่อนพงษ์
๕. นางประไพ คล้ายฉิม
๖. นางสาวยาใจ ตยางคานนท์

นายสิทธิ์ ตยางคานนท์ ได้ทำการสมรส กับนางเขียน พยัคฆ์ มีบุตร–ธิดา รวม ๔ คนคือ

๑. นาวาอากาศตรีหญิง บุญล้อม ตยางคานนท์
๒. นางอจลา จักรสมบัติ
๓. ร้อยตำรวจเอก บุญเลิศ ตยางคานนท์
๔. นางสาวพูลสุข ตยางคานนท์

หลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ แล้วได้เข้ารับการอบรมวิชาการคลัง ที่กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕

ประวัติการรับราชการ

๑ มิถุนายน ๒๔๗๕ เริ่มเข้ารับราชการตำแหน่งนายตรวจ ชั้น ๖ กรมสุรา กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

๑ มีนาคม ๒๔๗๗ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๑
๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๙ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๒
๑ มกราคม ๒๔๘๐ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๕
๑ มกราคม ๒๔๘๑ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๖
๑ มกราคม ๒๔๘๒ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๗
๑ มกราคม ๒๔๘๓ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๘
๑ เมษายน ๒๔๘๔ เสมียนแผนกบัญชีกองคลัง
๒๙ ธันวาคม ๒๔๙๒ นายตรวจสรรพสามิต ชั้นตรี ประจำแผนกสืบสวน กองปราบปราม
๒๘ มีนาคม ๒๔๙๔ ประจำแผนกบัญชีกองคลัง
๑ มีนาคม ๒๔๙๗ หัวหน้าแผนกบัญชีกองคลัง
๑ มิถุนายน ๒๔๙๗ หัวหน้าแผนกบัญชีกองคลัง ชั้นโท
๘ สิงหาคม ๒๕๐๔ หัวหน้าแผนกสืบสวน กองปราบปราม
๑ เมษายน ๒๕๐๕ หัวหน้าแผนกบัญชี กองคลัง
๑ ตุลาคม ๒๕๐๕ สรรพสามิตจังหวัดโท จังหวัดชัยภูมิ
๒๖ ตุลาคม ๒๕๐๕ สรรพสามิตจังหวัดเอก จังหวัดชัยภูมิ
๑ มกราคม ๒๕๐๖ ผู้ควบคุมโรงงานเอก กองการยาสูบ โรงงานยาสูบ
๑ มกราคม ๒๕๐๖ ไปช่วยราชการกองคลังอีกตำแหน่ง ดำรงตำแหน่งชั้นเอก
๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๐ รักษาการในตำแหน่งหัวหน้ากองคลัง
๑ กันยายน ๒๕๑๐ สรรพสามิตจังหวัดเอก จังหวัดอุดรธานี
๑ เมษายน ๒๕๑๑ หัวหน้ากองคลัง กรมสรรพสามิต
๑ ตุลาคม ๒๕๑๑ ครบเกษียณอายุ
๑ ตุลาคม ๒๕๑๑ ได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา กองคลัง กรมสรรพสามิต
๑ ตุลาคม ๒๕๑๕ เป็นผู้จัดการ บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนลทรัสต์แอนด์ไฟแนนซ์ สาขาปทุมวัน จนกระทั่งถึงแก่กรรม

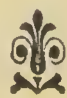
เครื่องราชอิสสริยาภรณ์ที่ได้รับ

๕	ธันวาคม	๒๔๙๑	เหรียญทองมงกุฎไทย
๔	ธันวาคม	๒๔๙๒	เหรียญทองช้างเผือก
๕	พฤษภาคม	๒๔๙๓	เหรียญบรมราชาภิเษก
๔	ธันวาคม	๒๔๙๓	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
๕	ธันวาคม	๒๔๙๙	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
๑	ธันวาคม	๒๕๐๕	จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
๕	ธันวาคม	๒๕๑๑	ตริตาภรณ์ช้างเผือก

อาลัยคุณพ่อ

วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เวลา ๑๕.๔๕ น. เป็นวันที่เศร้าสลดอย่างสุดซึ้ง ไม่มีความเศร้าครั้งใดจะยิ่งใหญ่เท่าครั้งนี้ เป็นวันที่คุณพ่อผู้เป็นร่มโพธิ์ ร่มไทรของลูกๆ ได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับ แต่ลูก ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ ยังมิอาจขจัดความเศร้าเสียใจ อาศัยคุณพ่อลงได้ถึงแม้ลูก ๆ จะรู้ว่า "การตายเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อมีเกิดก็ต้องมีตาย" แต่ลูก ๆ ก็ได้พยายามหักห้ามใจตนเอง เพราะคุณพ่อเคยพร่ำสอนเสมอว่า ถ้าสิ้นคุณพ่อแล้วขอให้ลูกๆรักกันไว้ และคอยดูแลแม่ให้ดี คุณพ่อเคยพูดว่า ไม่มีใครจะรักและห่วงใยลูก ๆ เท่าพ่อ–แม่ แต่ก่อนลูก ๆ มีความอบอุ่น ร่มเย็นเป็นสุขยามทุกข์ก็ได้รับคำปรึกษา ตลอดเวลาที่คุณพ่อมีชีวิตอยู่ ต่อจากนี้ไป ลูกก็จะพบแต่ความอ้างว้างว้าเหว่ คุณพ่อ คุณพ่อที่รักที่บูชาอย่างสูงสุดของลูก คุณพ่ออบรมให้การศึกษาแก่ลูก ๆ จนสำเร็จรับราชการ ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ ชีวิตของคุณพ่อเป็นวิชา เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก ๆ

ด้วยกุศลผลบุญที่คุณพ่อได้ประกอบแต่ความดีมาตลอดชีวิต และกุศลผลบุญที่คุณแม่และลูก ๆ อุทิศให้คุณพ่อ จงช่วยดลบันดาล ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพ่อไปสู่สุขคติ ในสัมปรายภพ และหากชาติหน้ามีจริง ขอให้ลูกเกิดเป็นลูกคุณพ่อ เหมือนในชาตินี้อีก

อาลัยแด่คุณปู่คุณตา

ในวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นวันที่เศร้าสลดที่สุดของหลาน ๆ ไม่มีครั้งใดเสมอเหมือน คุณปู่คุณตาซึ่งเป็นร่มโพธิ์ของหลาน ๆ ได้จากไปแล้ว ท่านให้ทั้งความร่มเย็นและอบอุ่นแก่หลาน ๆ ทุกคน โดยถ้วนหน้า ท่านให้ความรัก ความเอ็นดู ท่านพร่ำสอนหลาน ๆ ให้ประพฤติแต่ความดี มีเมตตากรุณาให้ยึดมั่น ในความซื่อสัตย์สุจริต

บัดนี้ คุณปู่ – คุณตา ได้จากเราไปแล้ว ดวงวิญญาน ของคุณปู่ คุณตา สถิตย์อยู่ ณ หนใด ขอได้โปรดรับทราบด้วย หลาน ๆ อาลัยอยู่มิรู้ลืม ถ้าชาติหน้ามีจริง ขอให้เกิดเป็นหลานคุณปู่ – คุณตาอีก

พร้อมกันนี้หลานทุกคน ขอให้ดวงวิญญานของคุณปู่ – คุณตา จงประสบแด่สันติสุขในสัมปรายภพเบื้องหน้าทุกประการ

ติ๋ม, ต๋อย, นิ้งหน่อง, เต้ย, มด, แมค, มาค

19 สุขุมวิท 81 กรุงเทพ ฯ

26 **พฤศจิกายน** 2517

เรื่อง ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ ชุด "**ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว**"

เรียน คุณทองหยก เลียงพิบูลย์ ที่นับถือ

ข้าพเจ้าประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือ เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสิทธิ์ ตยางคานนท์ ผู้เป็นบิดาของข้าพเจ้า ณ เมรุวัดธาตุทอง และเห็นว่าเรื่องต่าง ๆ ในชุด "**ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว**" ที่ท่านเป็นผู้ประพันธ์ ล้วนมีคติสอนใจสมควรยึดถือเป็นแนวทางในชีวิต ควรจัดพิมพ์ให้แพร่หลายยิ่ง ๆ ขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเลือกเรื่องบางเรื่องในชุด "**ทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว**" ลงพิมพ์ในหนังสือดังกล่าว ขอได้โปรดอนุญาต ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

น.ส. พูนสุข ตยางคานนท์

อนุโมทนา

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสิทธิ์ ตยางคานนท์ ณ เมรุวัดธาตุทอง คุณพูลสุข ตยางคานนท์ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือเรื่องต่าง ๆ ในชุด **"กฎแห่งกรรม"** เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ ในงานครั้งนี้

ข้าพเจ้าได้อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์และขอขอบคุณที่ท่านเจ้าภาพได้ให้เกียรติในหนังสือชุดนี้

หากมีบุญใดกุศลใดเกิดขึ้นจากหนังสือชุดนี้ ขอให้บุญกุศลนั้นจงดลบันดาลให้วิญญาณของ นายสิทธิ์ ตยางคานนท์ จงไปสู่สุคติตามความปรารถนาของท่านเจ้าภาพทุกประการเทอญ.

(ท. เลียงพิบูลย์)

๕๕๒ ถนนเพชรบุรี
กรุงเทพมหานคร

กฎแห่งกรรม

- โชคชะตาหรือชะตากรรม
- ความดีที่ไม่สูญ
- มัจจุราชเอื้อมไม่ถึง
- เสียสัตย์
- สร้างกรรม
- คนมีบาป
- มรดกชิ้นสุดท้าย

ของ

ท. เลียงพิบูลย์

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายสิทธิ์ ตยางคนนท์

ณ เมรุวัดธาตุทอง

วันเสาร์ที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๑๘

นายสิทธิ์ ตยางคานนท์

ชาตะ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๕๐

มรณะ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๗

ประวัติ

นายสิทธิ์ (บุญสิทธิ์) ตยางคานนท์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๕๐ ตำบลในเนือง อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เป็นบุตรคนแรกของพระยาสุภัทรผลการี และนางอ้น มีพี่น้องต่างมารดา รวม ๖ คน คือ

๑. นายบุญสิทธิ์ ตยางคานนท์
๒. นายบุญธรรมราช ตยางคานนท์
๓. นายบุญศิริ ตยางคานนท์
๔. นางประพิศ เผื่อนพงษ์
๕. นางประไพ คล้ายฉิม
๖. นางสาวยาใจ ตยางคานนท์

นายสิทธิ์ ตยางคานนท์ ได้ทำการสมรส กับนางเขียน พยัคฆ์ มีบุตร–ธิดา รวม ๔ คนคือ

๑. นาวาอากาศตรีหญิง บุญล้อม ตยางคานนท์
๒. นางอจลา จัทรสมบัติ
๓. ร้อยตำรวจเอก บุญเลิศ ตยางคานนท์
๔. นางสาวพูลสุข ตยางคานนท์

หลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ แล้วได้เข้ารับการอบรมวิชาการคลัง ที่กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕

ประวัติการรับราชการ

๑ มิถุนายน ๒๔๗๕ เริ่มเข้ารับราชการตำแหน่งนายตรวจ ชั้น ๖ กรมสุรา กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

๑ มีนาคม ๒๔๗๗ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๑
๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๙ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๒
๑ มกราคม ๒๔๘๐ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๕
๑ มกราคม ๒๔๘๑ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๖
๑ มกราคม ๒๔๘๒ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๗
๑ มกราคม ๒๔๘๓ เสมียนชั้นจัตวาอันดับ ๘
๑ เมษายน ๒๔๘๔ เสมียนแผนกบัญชีกองคลัง
๒๙ ธันวาคม ๒๔๙๒ นายตรวจสรรพสามิต ชั้นตรี ประจำแผนกสืบสวน กองปราบปราม
๒๘ มีนาคม ๒๔๙๔ ประจำแผนกบัญชีกองคลัง
๑ มีนาคม ๒๔๙๗ หัวหน้าแผนกบัญชีกองคลัง
๑ มิถุนายน ๒๔๙๗ หัวหน้าแผนกบัญชีกองคลัง ชั้นโท
๘ สิงหาคม ๒๕๐๔ หัวหน้าแผนกสืบสวน กองปราบปราม
๑ เมษายน ๒๕๐๕ หัวหน้าแผนกบัญชี กองคลัง
๑ ตุลาคม ๒๕๐๕ สรรพสามิตจังหวัดโท จังหวัดชัยภูมิ
๒๖ ตุลาคม ๒๕๐๕ สรรพสามิตจังหวัดเอก จังหวัดชัยภูมิ
๑ มกราคม ๒๕๐๖ ผู้ควบคุมโรงงานเอก กองการยาสูบ โรงงานยาสูบ
๑ มกราคม ๒๕๐๖ ไปช่วยราชการกองคลังอีกตำแหน่ง ดำรงตำแหน่งชั้นเอก
๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๐ รักษาการในตำแหน่งหัวหน้ากองคลัง
๑ กันยายน ๒๕๑๐ สรรพสามิตจังหวัดเอก จังหวัดอุดรธานี
๑ เมษายน ๒๕๑๑ หัวหน้ากองคลัง กรมสรรพสามิต
๑ ตุลาคม ๒๕๑๑ ครบเกษียณอายุ
๑ ตุลาคม ๒๕๑๑ ได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา กองคลัง กรมสรรพสามิต
๑ ตุลาคม ๒๕๑๕ เป็นผู้จัดการ บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนลทรัสต์แอนด์ไฟแนนซ์ สาขาปทุมวัน จนกระทั่งถึงแก่กรรม

เครื่องราชอิสสริยาภรณ์ที่ได้รับ

๕	ธันวาคม	๒๔๙๑	เหรียญทองมงกุฎไทย
๔	ธันวาคม	๒๔๙๒	เหรียญทองช้างเผือก
๕	พฤษภาคม	๒๔๙๓	เหรียญบรมราชาภิเษก
๔	ธันวาคม	๒๔๙๓	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
๕	ธันวาคม	๒๔๙๙	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
๑	ธันวาคม	๒๕๐๕	จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
๕	ธันวาคม	๒๕๑๑	ตริตาภรณ์ช้างเผือก

อาลัยคุณพ่อ

วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เวลา ๑๕.๔๕ น. เป็นวันที่เศร้าสลดอย่างสุดซึ้ง ไม่มีความเศร้าครั้งใดจะยิ่งใหญ่เท่าครั้งนี้ เป็นวันที่คุณพ่อผู้เป็นร่มโพธิ์ ร่มไทรของลูกๆ ได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับ แต่ลูก ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ ยังมิอาจขจัดความเศร้าเสียใจ อาศัยคุณพ่อลงได้ถึงแม้ลูก ๆ จะรู้ว่า "การตายเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อมีเกิดก็ต้องมีตาย" แต่ลูก ๆ ก็ได้พยายามหักห้ามใจตนเอง เพราะคุณพ่อเคยพร่ำสอนเสมอว่า ถ้าสิ้นคุณพ่อแล้วขอให้ลูกๆรักกันไว้ และคอยดูแลแม่ให้ดี คุณพ่อเคยพูดว่า ไม่มีใครจะรักและห่วงใยลูก ๆ เท่าพ่อ–แม่ แต่ก่อนลูก ๆ มีความอบอุ่น ร่มเย็นเป็นสุขยามทุกข์ก็ได้รับคำปรึกษา ตลอดเวลาที่คุณพ่อมีชีวิตอยู่ ต่อจากนี้ไป ลูกก็จะพบแต่ความอ้างว้างว้าเหว่ คุณพ่อ คุณพ่อที่รักที่บูชาอย่างสูงสุดของลูก คุณพ่ออบรมให้การศึกษาแก่ลูก ๆ จนสำเร็จรับราชการ ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบชีวิตของคุณพ่อเป็นวิชา เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก ๆ

ด้วยกุศลผลบุญที่คุณพ่อได้ประกอบแต่ความดีมาตลอดชีวิต และกุศลผลบุญที่คุณแม่และลูก ๆ อุทิศให้คุณพ่อ จงช่วยดลบันดาล ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพ่อไปสู่สุคติ ในสัมปรายภพ และหากชาติหน้ามีจริง ขอให้ลูกเกิดเป็นลูกคุณพ่อ เหมือนในชาตินี้อีก

อาลัยแด่คุณปู่คุณตา

ในวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นวันที่เศร้าสลดที่สุดของหลาน ๆ ไม่มีครั้งใดเสมอเหมือน คุณปู่คุณตาซึ่งเป็นร่มโพธิ์ของหลาน ๆ ได้จากไปแล้ว ท่านให้ทั้งความร่มเย็นและอบอุ่นแก่หลาน ๆ ทุกคน โดยถ้วนหน้า ท่านให้ความรัก ความเอ็นดู ท่านพร่ำสอนหลาน ๆ ให้ประพฤติแต่ความดี มีเมตตากรุณาให้ยึดมั่น ในความซื่อสัตย์สุจริต

บัดนี้ คุณปู่ – คุณตา ได้จากเราไปแล้ว ดวงวิญญาณ ของคุณปู่ คุณตา สถิตย์อยู่ ณ หนใด ขอได้โปรดรับทราบด้วย หลาน ๆ อาลัยอยู่มิรู้ลืม ถ้าชาติหน้ามีจริง ขอให้เกิดเป็นหลานคุณปู่ – คุณตาอีก

พร้อมกันนี้หลานทุกคน ขอให้ดวงวิญญาณของคุณปู่ – คุณตา จงประสบแด่สันติสุขในสัมปรายภพเบื้องหน้าทุกประการ

ติ๋ม, ต๋อย, นิ้งหน่อง, เต้ย, มด, แมค, มาค

19 สุขุมวิท 81 กรุงเทพ ฯ

26 **พฤศจิกายน** 2517

เรื่อง ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ ชุด "**ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว**"

เรียน คุณทองหยก เลียงพิบูลย์ ที่นับถือ

ข้าพเจ้าประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือ เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสิทธิ์ ตยางคานนท์ ผู้เป็นบิดาของข้าพเจ้า ณ เมรุวัดธาตุทอง และเห็นว่าเรื่องต่าง ๆ ในชุด "**ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว**" ที่ท่านเป็นผู้ประพันธ์ ล้วนมีคติสอนใจสมควรยึดถือเป็นแนวทางในชีวิต ควรจัดพิมพ์ให้แพร่หลายยิ่ง ๆ ขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเลือกเรื่องบางเรื่องในชุด "**ทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว**" ลงพิมพ์ในหนังสือดังกล่าว ขอได้โปรดอนุญาต ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

น.ส. พูนสุข ตยางคานนท์

อนุโมทนา

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสิทธิ์ ตยางคานนท์ ณ เมรุวัดธาตุทอง คุณพูลสุข ตยางคานนท์ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือเรื่องต่าง ๆ ในชุด **"กฎแห่งกรรม"** เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ในงานครั้งนี้

ข้าพเจ้าได้อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์และขอขอบคุณที่ท่านเจ้าภาพได้ให้เกียรติในหนังสือชุดนี้

หากมีบุญใดกุศลใดเกิดขึ้นจากหนังสือชุดนี้ ขอให้บุญกุศลนั้นจงดลบันดาลให้วิญญาณของ นายสิทธิ์ ตยางคานนท์ จงไปสู่สุคติตามความปรารถนาของท่านเจ้าภาพทุกประการเทอญ.

(ท. เลียงพิบูลย์)

๕๕๒ ถนนเพชรบุรี
กรุงเทพมหานคร

กฎแห่งกรรม

- โชคชะตาหรือชะตากรรม
- ความดีที่ไม่สูญ
- มัจจุราชเอื้อมไม่ถึง
- เสียสัตย์
- สร้างกรรม
- คนมีบาป
- มรดกชิ้นสุดท้าย

ของ

ท. เลียงพิบูลย์

โชคชะตาหรือชะตากรรม

เรื่องของโชคชะตาหรือชะตากรรมเคยมีผู้เล่าและเขียนกันมาแล้ว โดยยืนยันยันว่าเป็นเรื่องที่มีผู้วิเศษ หรือผู้เชี่ยวชาญในการทำนายทายทักผ่านสายตาของข้าพเจ้ามาแล้วหลายต่อหลายเรื่อง ข้าพเจ้าก็เพียงแต่ให้ความสนใจว่าเป็นเรื่องที่แปลกเหลือเชื่อ เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้ที่จะยอมรับนับถือหรือเชื่อถือสิ่งสุดวิสัยที่ไม่ได้ประสบด้วยตนเองนั้นยากนัก แทบจะกล่าวได้ว่า ข้าพเจ้าไม่ยอมเชื่อวิชาไสยศาสตร์ โหราศาสตร์เลย เคยร่วมพึ่งก็เออๆ คะ ๆ ไปด้วย เพื่อมิให้เป็นที่ขัดใจของผู้อื่นเท่านั้น

แต่ในกรณีของเรื่องที่ข้าพเจ้ามาบรรยายสู่ท่านทั้งหลายต่อไปนี้ ข้าพเจ้าขอยอมรับรองว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าไม่กังวลใจเลยว่า ผู้อ่านจะเชื่อเรื่องที่ข้าพเจ้าจะบรรยายนี้หรือไม่ เพราะความรู้สึกเชื่อหรือไม่เชื่อนี้ได้เคยมีกับข้าพเจ้ามาก่อนแล้ว หากว่าเรื่องที่ข้าพเจ้านำมาเล่าสู่ท่านทั้งหลายนี้จะมีประโยชน์ในทางคติธรรมและสาระพอที่ระทำให้เกิดความเมตตาความกรุณาแก่มนุษย์และสัตว์ผู้ร่วมชะตากรรมอยู่ในโลกเดียวกันกับท่านผู้อ่านแล้ว ข้าพเจ้าก็จะมีความปีติเป็นอย่างยิ่ง ที่อดีตชะตากรรมของข้าพเจ้าสามารถยังประโยชน์สุขให้แก่ชีวิตอันคับแค้นของผู้ที่อยู่ร่วมกันในโลกนี้ได้บ้าง นอกไปจากที่ข้าพเจ้าได้เคยบำเพ็ญมาแล้ว ดังที่ข้าพเจ้าจะขอดำเนินเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับชีวิตของข้าพเจ้าต่อไปนี้

ก่อนที่มหาสงครามเอเซียบูรพา อันมีกองทัพซามูไร ชาติญี่ปุ่นบุกขึ้นประเทศไทยจะระเบิดขึ้นไม่กี่เดือน เช้าวันหนึ่งขณะที่บรรยากาศการเมืองอันตึงเครียดในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ ที่ข้าพเจ้ากำลังอ่านอยู่อย่างใจจดใจจ่อ ภรรยาของข้าพเจ้าเดินกลับมาในบ้านหลังจากที่ได้กระทำกิจวัตรในการทำบุญตักบาตรแก่พระภิกษุสาม–เณร ก็ตรงมาหาที่เก้าอี้นอนที่ข้าพเจ้ากำลังสำราญอารมณ์อยู่ เอ่ยขึ้นอย่างอาการตื่นเต้นว่า

"คุณคะ คุณทราบไหมคะว่ายายแปลกกับตามีคนเฝ้าสวนที่อยู่หลังบ้านเรานี้มีโชคถูกรางวัลล็อตเตอรี่ที่หนึ่งค่ะ"

ข้าพเจ้าได้ฟังก็ตอบโดยไม่ละสายตาจากหนังสือพิมพ์ "ก็ดีแล้วนี่ เป็นโชคของแก"

ภรรยาข้าพเจ้ามีกิริยากระสับกระส่าย ที่เห็นข้าพเจ้าไม่มีอาการตื่นเต้นอย่างที่เธอคาดหวัง แล้วพูดต่อไปอีกว่า

"มันไม่ใช่เรื่องอย่างนั้นน่ะซีคะ"

"เรื่องมันไม่ใช่อย่างนั้นหรือ แล้วมันจะเป็นอย่างไรล่ะ ถ้าไม่ใช่กฎธรรมดาของคนที่มีโชคดีคนใดคนหนึ่งต้องมีโอกาสถูกรางวัลสลากกินแบ่งแต่ละงวดในเดือนหนึ่ง ๆ ทุกเดือน" ข้าพเจ้ายังเพ่งสายตาอยู่กับหนังสือพิมพ์ต่อไป

"เรื่องมันเป็นอย่างนี้ค่ะ" ภรรยาข้าพเจ้าพยายามดำเนินเรื่องให้ข้าพเจ้าสนใจต่อไป "เขาว่ามีอาจารย์ปะขาวผู้หนึ่งมาจากเขาชื่ออะไรไม่ทราบแห่งหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือมาพักอยู่ที่กุฏิของท่านมหา ฯ ที่เราใส่บาตรทุกวันนี้แหละ เขาว่าท่านดูดวงชะตาให้ยายแปลกและตามี ยายแปลกแกไปที่วัดเมื่อวันพระก่อนนี้ ไปบ่นกับท่านอาจารย์ว่ามีความขัดสนยากจนเหลือเกิน ท่านก็เลยกรุณาตรวจดวงชะตาให้ ท่านทำนายว่าต่อไปอีก ๗ วัน นี้จะมีลาภใหญ่บังเกิดขึ้นแก่สองผัวเมีย แถมยังรับรองอย่างมั่นคงว่ามีลาภแน่ ๆ แล้วคุณก็ดูซิคะพอครบกำหนด ๗ วัน จริง ๆ สองผัวเมียก็ได้ลาภอย่างที่ท่านอาจารย์ปะขาวรับรอง เป็นลาภใหญ่รางวัลที่ ๑ เสียด้วย

แล้วเธอก็จ้องดูข้าพเจ้าเมื่อกล่าวจบว่าจะมีความสนใจขึ้นบ้างหรือยัง ข้าพเจ้าพอจะเดาความคิดของเธอได้ว่า เธอพยายามจงใจให้ข้าพเจ้าเลื่อมใสในการเชื่อคำพยากรณ์คำทำนายโชคชะตา ซึ่งไม่ใช่นิสัยของข้าพเจ้าที่จะยอมเชื่อในสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง ข้าพเจ้าจึงเสริมเพื่อไม่ให้เป็นที่ขัดใจเธอว่า

"ก็ดี ทายแม่นดี น่าจะไปหาที่นั่งตามโคนต้นมะขามที่ท้องสนามหลวงคงจะรวยแน่ๆ" แต่ภรรยาของข้าพเจ้าไม่เอาใจใส่ต่อคำพูดเล่นของข้าพเจ้า

"คุณขา ดิฉันอยากจะขอให้คุณไปพบท่านอาจารย์ปะขาวค่ะ หมู่นี้ดิฉันมีความรู้สึกไม่ใคร่จะสบายใจเลยนอนหลับก็ฝันไม่สู้ดีบ่อยๆค่ะ"

"เธออย่าไปเอานิยมนิยายอะไรกับเรื่องความฝันนักเลย มันจะทำให้เกิดความกลุ้มใจเปล่า ๆ อย่างไร้เหตุผล คนเราถ้านอนมากก็ฝันมากนอนน้อยก็ฝันน้อย" ข้าพเจ้าปลอบโยนให้เธอคลายความหงุดหงิดใจ แต่ไม่เป็นผล เธอกลับรบเร้าวิงวอนข้าพเจ้าไปตรวจดวงชะตาเพื่อให้เป็นที่แน่ใจ และเพื่อเธอจะได้คลายความข้องใจในความฝันต่อไป ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความเอ็นดูสงสารขึ้นมา เพื่อจะไม่ให้เป็นที่ขัดน้ำใจของเธอต่อไป ข้าพเจ้ารับคำว่ายอมจะไปด้วยทั้ง ๆ ที่ในใจของข้าพเจ้ายังยืนยันมติเดิม คือไม่เลื่อมใสอยู่นั่นเอง

หลังจากนั้นเราก็ชวนกันไปหาอาจารย์ปะขาวที่วัดข้างบ้าน ท่านพักอยู่ที่กุฏิท่านมหา องค์ที่ข้าพเจ้า ได้กล่าวแล้วในข้างต้น ท่านมหาฯองค์นี้มีความคุ้นเคยกับทางครอบครัวของข้าพเจ้าอย่างดี เมื่อเราไปถึง ณ ที่นั้นท่านอาจารย์ไม่อยู่ ทราบว่ามีผู้มารับไปพบปะกับท่านผู้ใหญ่คนหนึ่ง จะเป็นผู้ใดข้าพเจ้ามิได้สอบถามกลับเริ่มสนใจกับผู้คนจำนวนมากหลายคนที่กำลังชุมนุมรอท่านอาจารย์ปะขาวอยู่ณที่นั้น ข้าพเจ้าคะเนว่าคงจะเป็นเพราะ กิติศัพท์ของการทำนายอันแม่นยำของท่าน ที่มีอำนาจดึงดูดความสนใจของประชาชนทั่วไป ข้าพเจ้ายังวาดภาพบุคคลิกของท่านอาจารย์ปะขาวก่อนที่จะได้เห็นตัวจริงว่า คงมีอายุเข้าวัยชราประมาณ ๘๐ เศษ ถือไม้เท้ายันกาย และมีลูกประคำคอท่องบ่นพระเวทย์ตามธรรมดาของปะขาว โยคี หรือฤาษีไพร

เมื่อเราผ่านเวลาไปด้วยการสนทนาในเรื่องต่าง ๆ กับท่านมหา ฯ สักพักใหญ่ ท่านอาจารย์ปะขาวก็มา ท่านมหา ฯ ก็แนะนำให้ข้าพเจ้ากับภรรยาได้ทำการคารวะเป็นที่รู้จักกัน ข้าพเจ้ารู้สึกผิดหวังที่ได้คาดคะเนรูปร่างลักษณะของท่านอาจารย์ปะขาวผิดไปหมด ความจริงปรากฏว่ายังไม่แก่เกินไป ร่างของท่านอาจารย์มีส่วนสัดสันทัด มีท่วงทีสง่าน่ายำเกรง ดวงหน้ามีแววยิ้มแย้มละมุนละไมบริสุทธิ์ปราศจากลักษณะที่เคลือบแฝง

ด้วยเล่ห์ ซึ่งอาจจะสังเกตได้จากแววตา ดูเป็นบุคคลที่มีอารมณ์เปิดเผยเยือกเย็น ทำให้เกิดความรู้สึกเย็นตา เย็นจิตแก่ผู้ที่ได้พบได้วิสาสะด้วย ข้าพเจ้าเกิดความเคารพเลื่อมใสขึ้นมาบ้าง ดีกว่าก่อนที่ข้าพเจ้าจะได้พบกับตัวท่านอาจารย์

ในวาระนั้น ภรรยาของข้าพเจ้าก็เริ่มวิสาสะกับท่านอาจารย์โดยทันทีในขณะเดียวกันผู้คนที่มารอคอยอยู่ก่อนหน้าที่เรามาถึง ก็พากันเข้ามาขอเครื่องลางและของขลังต่างๆตามความต้องการของแต่ละบุคคล เมื่อได้แล้วก็ค่อย ๆ พากันทะยอยกลับ จนเหลือข้าพเจ้าและภรรยาเท่านั้น ภรรยาของข้าพเจ้าก็ขอร้องให้ท่านอาจารย์ทำนายให้กับข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารู้สึกไม่พอใจ แต่ก็มิได้กล่าวทักท้วงว่าประการใด

ท่านอาจารย์นั่งพับเพียบประณมมือหลับตาอยู่สักครู่หนึ่ง แล้วลืมตาขึ้นกล่าวว่า

"สามีของคุณนายมีความรู้สึกไม่สู้จะพอใจนัก ในการที่จะให้ตรวจทำนายทายทักดวงชะตา"

ข้าพเจ้าสะดุ้งขึ้นในใจทันทีที่ได้ยินกล่าวเช่นนั้น เพราะข้าพเจ้าก็มิได้แสดงท่าทีอย่างไรที่จะให้ผู้อื่นได้ทราบว่า ข้าพเจ้ามีความไม่พอใจ ท่านอาจารย์กลับทายความรู้สึกนึกคิดของข้าพเจ้าได้อย่างถูกต้องตรงเผงทีเดียว อีกใจหนึ่งไม่ยอมจำนนคิดไปว่าท่านอาจจะมีสายตาอันละเอียดไวพอที่จะจับพิรุธในดวงตา หรือกริยาผิดแปลกบางประการได้ จึงสามารถที่จะทำนายได้อย่างแม่นยำเช่นนี้ ขณะที่กำลังครุ่นคิดอยู่ ก็ได้ยินเสียงภรรยาข้าพเจ้ายืนยันกับท่านอาจารย์ต่อไปว่า

"ดิฉันได้ตกลงแล้วว่า จะขอให้ท่านอาจารย์ช่วยกรุณาทำนายให้ขออย่าให้เสียความตั้งใจเลยนะคะท่าน"

ท่านอาจารย์ปะขาวก็เริ่มหลับตานิ่งอีกสักครู่ แล้วก็ลืมตา อากัปกิริยาตอนนี้เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดเจน แววตาแห่งความยุ่งยากบ่งถึงความหนักใจฉายเด่นออกมาจากดวงตาทั้งสองของท่านอาจารย์ แล้วก็ค่อย ๆ พูดช้า ๆ ด้วยอาการตริตรองอย่างหนักว่า

"ความสัตย์จริง ฉันไม่อยากจะทำนายดวงชะตาของคุณในลักษณะอย่างนี้ เพราะต่อแต่นี้ไปอีกปีหนึ่งหรือสองปีข้างหน้า จะต้องมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดกับตัวคุณเอง มันเข้าขั้นร้ายแรง และฉันเองก็ไม่สมัครใจบอกตรง ๆ เพราะจะทำให้เกิดขวัญเสียได้ แต่ในปัจจุบันนี้ทุกอย่างเป็นปกติดีอยู่ อย่างไรก็ดีในรอบปีต่อไปนี้แหละคุณ"

ข้าพเจ้าฟังแล้วอดรนทนอยู่ไม่ไหวจึงพูดขึ้นว่า

"ขอท่านอาจารย์โปรดแจ้งมาให้ชัดเจนเถิดครับ เรื่องจะมีอาการร้ายแรงขนาดไหนผมฟังได้ทั้งนั้น จิตใจของผมเข้มแข็งพอครับ"

ท่านอาจารย์ปะขาวนิ่งคิดอยู่สักครู่ ทำให้ข้าพเจ้าคิดไปว่าท่านคงไม่อาจตัดสินอะไรลงไปได้อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่แล้วก็กล่าวว่า

"ดวงชะตาของคุณนั้นบ่งว่า จะต้องตายอย่างผีไม่มีญาติ"

ข้าพเจ้าถึงกับสะดุ้งทันที โดยปกติข้าพเจ้ามีอารมณ์เย็นไม่เคยสะดุ้งกลัวภยันตราย หรือเหตุร้ายใด ๆ ที่เกิดกับตัวข้าพเจ้ามาก่อนนี้เลย และในเมื่อได้ฟังการทำนายโชคชะตาครั้งนี้ก็ไม่อยากจะเชื่อเสียเลยว่าข้าพเจ้านี้จะต้องตายอย่างผีไม่มีญาติ ทั้ง ๆ ที่ฐานะของข้าพเจ้าก็มิได้ใช่ร่ำรวยนัก แต่ก็ไม่ยากจนแร้นแค้นอะไร ข้าพเจ้ายังมีภรรยาที่รักข้าพเจ้า เคารพข้าพเจ้า เป็นห่วงข้าพเจ้า ดุจดังเทพเจ้าของเธอฉะนั้นเมื่อข้าพเจ้ามีผู้รักและห่วงใยอย่างนี้แล้ว ใยจะมาบอกให้ข้าพเจ้าเชื่อได้ว่า ข้าพเจ้าจะต้องตาย และตายอย่างผีไม่มีญาติ

ภรรยาของข้าพเจ้ามีท่าทางกระวนกระวายใจ แสดงว่ามีทุกข์หนักอยู่ภายในใจ เมื่อได้ฟังคำพยากรณ์ของท่านอาจารย์ปะขาวอย่างตรงไปตรงมา รีบถามขึ้นทันทีว่า

"ท่านอาจารย์มีวิธีใดบ้าง ที่จะช่วยสะเดาะเคราะห์เพื่อผ่อนหนักให้เป็นเบากลับเหตุร้ายกลายเป็นดีได้บ้างคะ ได้โปรดกรุณาด้วยค่ะ"

ท่านอาจารย์ปะขาวอธิบายว่า การสะเดาะเคราะห์เป็นเพียงการช่วยให้กำลังใจดีขึ้นเท่านั้นแต่ผลที่จะได้รับนั้นคงจะไม่สมบูรณ์ตามที่คาดหวังนัก เรื่องนี้ผู้อื่นจะช่วย

ได้ยากนัก ทุกอย่างจะต้องเป็นไปตามดวงชะตาของกุศลกรรมและอกุศลกรรม คือกรรมดีกรรมชั่ว บางคนอ้างว่าเคยทำแต่กรรมดีตลอดมา แต่เหตุไฉนจึงได้รับแต่ชะตากรรมของความลำบากยากแค้น เรื่องนี้กรรมเก่าที่เคยสร้างแต่ปางก่อน มาสนองในชาตินี้ก็ได้ กว่าจะหมดกรรมเก่าหรือวิบากกรรมแล้วผ่านกรรมดี บางคนที่ได้ผ่านกรรมดีแล้วก็ผ่านวิบากกรรม ดวงชะตาชี้เส้นทางเดิน ถ้าจะเปรียบก็ไม่ผิดกับทางเดินของชีวิตเรา จะเดินผ่านทางราบเรียบตลอดชีวิต เหมือนเราเดินผ่านสวนดอกไม้อันน่าชมนั้นไม่ได้ การเดินเพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางนั้น เมื่อเราเดินพ้นจากสิ่งที่ราบรื่นแล้วก็อาจจะถึงที่ทุรกันดารตลอดไป บางทีท่านก็ผ่านทั้งดีและร้ายเป็นระยะ ๆ ไป กว่าจะถึงจุดหมายปลายทางคือ อวสานแห่งชีวิต ทางเดินเส้นชะตาชีวิตกับเส้นทางเดินของชีวิตก็ไม่ผิดกันจะเปรียบได้ก็เหมือนกับกลางวันและกลางคืนเท่านั้น การเดินทางของเส้นชะตาชีวิตนั้นเปรียบเหมือนกับกลางคืน การเดินผ่านตำบลต่าง ๆ ของมนุษย์นั้นเปรียบเหมือนกลางวัน การจะช่วยเหตุร้ายให้กลายเป็นดี เราต้องพึ่งตัวเราเอง การแก้ไขก็อยู่ที่ใจเราเป็นใหญ่ เราจะสร้างสวรรค์หรือนรกก็ได้ที่ใจเรา

ตอนนี้อาจารย์ปะขาวก็หัวเราะสีหน้าเปลี่ยนเป็นยิ้มแย้มผิดกับตอนต้น แล้วกล่าวต่อไปว่า สำหรับคุณนายอีกสัก ๖ เดือนก็จะเสียคนเก่าแก่ ต่อไปจะเสียทรัพย์สินในระยะติดต่อกันข้าพเจ้าก็รับฟังไว้โดยไม่สนใจว่าจะจริงจังอะไรนัก

หลังจากข้าพเจ้ากับภรรยาได้ไปหาอาจารย์ปะขาวแล้ว อาจารย์ปะขาวก็เดินทางกลับไปจังหวัดภาคเหนือ ต่อจากนั้นมาประมาณ ๖ เดือนนายบัวคนขับรถ ซึ่งเป็นคนอยู่มาเก่าแก่ก็ป่วยลง ขั้นแรกเป็นไข้ธรรมดาข้าพเจ้าได้พยายามรักษาพอเกือบจะหายก็มีโรคปอดบวมเข้ามาแทรกเหลือกำลังที่นายแพทย์จะเยียวยาต่อไป หลังจากนั้นก็ถึงแก่กรรมลง ข้าพเจ้าและภรรยารู้สึกมีความเสียดายอาลัยคนเก่าที่ซื่อสัตย์เป็นอย่างยิ่ง

เมื่อได้จัดการฌาปนกิจให้เรียบร้อย ข้าพเจ้านึกถึงคำทำนายของอาจารย์ปะขาวเริ่มเป็นความจริงขึ้นมาแล้วหนึ่งข้อ เป็นปฐมแห่งการต้องยอมจำนนต่อคำ

พยากรณ์ที่ไม่สามารถหาเหตุผลพิสูจน์ได้เป็นครั้งแรกในชีวิตของข้าพเจ้าจะเป็นการบังเอิญหรืออย่างไรก็เหลือเดา

เมื่อคนรถเก่าถึงแก่กรรมแล้ว ต่อมาข้าพเจ้าก็ได้คนใหม่คนหนึ่ง ชื่อ เชิด เป็นคนหนุ่มและแข็งแรงดี อยู่ทำงานได้ ๒–๓ เดือน เครื่องเพชรและเครื่องทองซึ่งเป็นของภรรยาข้าพเจ้า จะเป็นโดยเผอเรอหรืออย่างไรไม่ทราบ เมื่อเอาออกมาแล้วได้ลืมเอาเก็บเข้าที่ ขโมยจึงยกเอาไปทั้งหีบเหล็ก ซึ่งไม่สู้ใหญ่นัก เราสงสัยคนในบ้าน แต่คนเคยอยู่ในบ้านนั้นล้วนแต่เป็นคนซื่อและเก่าแก่ทั้งสิ้น จึงไม่น่าจะสงสัยใคร จะมีแต่นายเชิดคนขับรถ เป็นคนเดียวเท่านั้นที่มาอยู่ใหม่ ไม่มีใครรู้ประวัติหัวนอนปลายตีน นอกจากเป็นผู้คุ้นเคยชอบพอกันกับคนรถเก่าที่ถึงแก่กรรมไปแล้วและภรรยาคนรถคนเก่าเป็นผู้แนะนำมาให้

เหตุการณ์ครั้งนี้ภรรยาข้าพเจ้าไม่ค่อยรู้สึกเสียใจเท่าใดนัก คล้ายกับรู้ตัวว่าจะต้องถูกโจรกรรมตามคำพยากรณ์ล่วงหน้าอยู่แล้ว รู้สึกว่าเธอเป็นห่วงตัวข้าพเจ้ามากกว่า เธอพูดกับข้าพเจ้าว่า ของเหล่านี้เป็นของนอกกายไม่ค่อยจะเสียดายเท่าใด เพราะท่านอาจารย์ปะขาวได้ทายไว้ล่วงหน้าแล้วก่อนเหตุการณ์จะเกิดขึ้น บัดนี้เรื่องอะไรก็เป็นความจริงขึ้นแล้วสองประการ จึงเป็นห่วงข้าพเจ้ามากกว่าจะคิดล่วงหน้าว่านั้นจะต้องเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าแน่ ๆ หลังจากมีการไต่สวนเรื่องของหายแล้วไม่กี่วันเมื่อนายเชิดคนขับรถใหม่ของเราก็หายไป และไม่มีใครรู้จักที่อยู่บ้านช่องของเขาเลย ข้าพเจ้าจึงต้องขับรถเอง ภรรยาของข้าพเจ้าพยายามทัดทานไม่ยอมให้ข้าพเจ้าออกจากบ้านบ่อยนัก เพราะยังจำคำทำนายของอาจารย์ปะขาวได้อย่างฝังใจ ทำให้หวาดระแวงอยู่เสมอ

วันหนึ่งข้าพเจ้าขับรถไปทางถนนสายหนึ่งในกรุงเทพฯ บังเอิญข้าพเจ้ามองไปข้างหน้ารถ ข้าพเจ้าเห็นมีรถเก๋งสีดำคันหนึ่งแล่นอยู่ในระยะไกลพอจะมองเห็น ได้แฉลบหลบรถสามล้อ แล้วชนเอาแม่ค้าคนหนึ่ง ซึ่งกำลังหาบของอยู่ข้างถนน แม่ค้านั้นล้มลงหาบและไม้คานกระเด็น และของหกกระจัดกระจาย รถคันนั้นไม่ได้หยุดลง

ช่วยกลับแล่นหนีไป เป็นการกระทำของคนขับรถที่เลวที่สุด เจ้าหน้าที่การจราจรไม่ค่อยเข้มงวดนักเพราะในพระนครยังมีรถน้อย พอข้าพเจ้าขับรถไปถึงก็หยุดรถลงข้างถนนพอดีแม่ค้าหาบเร่นั้นแกกำลังยันตัวจะลุกขึ้น ข้าพเจ้าเข้าไปประคองแกลุกขึ้น เห็นว่าแกไม่ค่อยจะมีบาดเจ็บมากนัก เพราะรถเพียงแต่ชนหาบเฉี่ยวไปเท่านั้น นับว่าบุญของแกมาก มีบางคนช่วยแกเก็บหาบไว้ข้างถนนเพื่อไม่ให้กีดขวางทางรถ เผอิญขณะนั้นไม่มีตำรวจ รถคันนั้นก็ลอยนวลไปได้อย่างสบาย

ข้าพเจ้าพยุงแกเข้าไปนั่งข้างถนน และช่วยกันเก็บเศษสตางค์ที่ตกเรี่ยราดมามอบให้ขนมที่หกเกลื่อนถนนนั้นมีขนมตาล ข้าวเหนียวสังขยาขนมใส่ไส้และขนมกล้วย เข้าใจว่าแกจะไปขายทางบริเวณโรงเรียนแห่งใดแห่งหนึ่งแถวนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกสงสารแกมาก เพราะเห็นแกมีอายุมากคะเนว่าไม่ต่ำกว่า ๖๐ เป็นวัยที่ไม่น่าจะมาหาบเร่ขายของเลย ควรจะอยู่เฝ้าบ้านเรือนดูแลลูกหลานมากกว่าข้าพเจ้าจึงถามว่า

"ยายเจ็บมากหรือเปล่า" เพราะเห็นเสื้อผ้าแกขาด แกตอบว่า

"ไม่มากหรอกคุณ รู้สึกขัดยอกนิดหน่อย"

"ยายอยู่ที่ไหนฉันจะพาไปส่งบ้านให้"

แกจึงบอกที่อยู่ของแกให้ทราบ ข้าพเจ้าชวนให้แกขึ้นนั่งรถข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะพาไปส่งถึงบ้าน แกอิดเอื้อนสักครู่หนึ่ง ข้าพเจ้าก็หยิบหาบและไม้คานและข้าวของที่เหลือยังไม่เสียหายบ้าง

แกยกมือขึ้นไหว้ข้าพเจ้าแล้วร้องว่า "โอย ทำไมคุณถึงใจดีอย่างนี้ คุณไม่ได้เป็นคนชนอิฉันเลย คุณกลับช่วยอิฉัน ส่วนคนชนอิฉันนั้นมันหนีไป แต่อิฉันไม่โกรธมันหรอก มันเป็นบาปกับเคราะห์ของอิฉันเอง ทำอย่างไรได้ คนเรามีเคราะห์แล้วก็หนีเคราะห์ไม่พ้น

ข้าพเจ้าได้ยินถึงกับต้องสะดุ้งในคำพูดที่แกบอกว่า บาปกับเคราะห์นั้นหนีไม่พ้นแน่ ข้าพเจ้าหวนระลึกถึงคำพยากรณ์ของอาจารย์ปะขาวแล้วก็มานึกถึงตัวเอง คิด

คำนึงว่า ก่อนที่ข้าพเจ้าจะตาย ข้าพเจ้าจะขอทำความดี การสร้างความดีเท่านั้นที่จะทำให้จิตใจของข้าพเจ้าสบาย

ข้าพเจ้าถามว่า "ยายแก่แล้วทำไมถึงมาหาบของขายอย่างนี้ล่ะ ลูกหลานยายไม่มีหรือ"

"ลูกหลานมีเหมือนกันแหละคุณ อิฉันอยู่กับลูกสะใภ้กับหลาน ๆ อีก ๓ คน ลูกสะใภ้กำลังไม่สบายอยู่"

ก่อนส่งบ้านก็พาไปแวะที่คลีนิค ซึ่งมีหมอชอบพอกับข้าพเจ้าเพื่อให้ใส่ยาแดงที่บาดแผลเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วพาแกไปส่งตามตำบลบ้านที่แกอยู่ จอดรถที่ปากซอยแคบ ๆ แห่งหนึ่ง แล้วค่อย ๆ พยุงแกลงมาจากรถ ชาวบ้านแถวนั้นถามกันเซ็งแซ่ว่ายายเป็นอะไรแล้วหันมาถามข้าพเจ้าว่า

"แกเป็นอะไรคุณ คุณเป็นคนขับรถชนแกหรือ"

ยังไม่ทันที่จะตอบ หญิงชราแม่ค้าก็ตอบเองว่า

"โอย คุณแกไม่ได้ขับชนฉันหรอก รถคันอื่นมันชนแล้วมันก็หนีไป คุณแกเป็นคนช่วยเหลือฉันต่างหาก"

ข้าพเจ้าเปิดประตูหลังหยิบหาบ สาแหรกไม้คานขึ้นมา ทันใดนั้นชาวบ้านที่มามุงดูก็ยกหาบตามแม่ค้าชรา มีชาวบ้านคนหนึ่งช่วยพยุงแกไปข้าพเจ้าเดินตามไปพอหมดระยะถนนเล็ก ๆ แล้วก็เป็น สะพาน ไม้ ๒ แผ่นข้างล่างมีน้ำดำเหมือนหมึกซึ่งเต็มไปด้วยลูกน้ำเป็นแหล่งเพาะยุง มองดูสองข้างทางแล้วหาที่สะอาดเจริญตาไม่ได้เลย ตามปกติข้าพเจ้าไม่เคยเดินตามตรอกซอกเหล่านี้เลย เมื่อมาเห็นสภาพนี้แล้วรู้สึกสมเพทคนที่อยู่ในซอยนี้มาก เพราะมีทั้งเศษและกากอาหารที่ส่งกลิ่นชวน ๆ จะอาเจียนอย่างยิ่ง

สักครู่หนึ่งก็ถึงบ้าน แม่ค้าชราร้องเชิญให้ข้าพเจ้าไปในห้อง ข้าพเจ้ามัวดูสภาพของ กลุ่มชนหมู่หนึ่งซึ่งเรียกว่าคนในประเภทหาเช้ากินค่ำจนไม่ได้ยินเสียงเด็ก ๆ ในซอยนั้น ร้องทักถามยายแม่ค้าคนนั้นมาตลอดทาง

ข้าพเจ้าเดินตามเข้าไปในห้องแถว มองดูรอบ ๆ ตัว รู้สึกว่าไม่มีสิ่งของใดมีค่าเลยมีรังไม้ที่ใช้ใส่ปี๊บน้ำมันเบ็นซินหรือน้ำมันก๊าดตั้งอยู่ ๒ ใบ ยายแม่ค้าลากเอามาแล้วเอาผ้าปัดละอองฝุ่นให้ข้าพเจ้านั่งแทนเก้าอี้ ข้าพเจ้านั่งโดยไม่นึกรังเกียจหรือกลัวเสื้อผ้าจะเปื้อนสายตาเหลือบไปพบหญิงคนหนึ่งนอนห่มผ้าเก่าตลบมุ้งซึ่งไม่สู้สะอาดนัก แสดงว่าไม่สบาย ข้างตัวมีโกร่งบดยาและมีแก้วน้ำ ซึ่งมีดอกมะลิลอยอยู่ ดูหญิงคนนั้นคะเนอายุคงไม่เกิน ๓๐ แต่ไม่แน่ใจ เพราะคนกำลังป่วยอยู่อาจจะดูแก่กว่าอายุจริงก็ได้ สภาพเช่นนั้นทำให้เกิดรู้สึกสงสาร ข้าง ๆ ตัวคนป่วยมีเด็กหญิงคนหนึ่งอายุประมาณ ๓ ขวบ และเด็กชาย ๒ คน เด็กหญิงนั้นต้องเป็นน้องไว้จุก เด็กชาย ๒ คนคงเป็นพี่ คนโตอายุคงไม่เกิน ๘ ขวบไม่นุ่งผ้า กำลังนั่งเล่นกระป๋องนมชนิดแขวนอยู่ตามร้านกาแฟ ส่วนน้องสาวมีผ้าขาวม้าเย็บเป็นโสร่งนุ่ง คนกลางนั้นอายุประมาณ ๔ ขวบไม่นุ่งผ้า หญิงที่กำลังนอนอยู่เห็นข้าพเจ้าเข้าไปนั่งก็พยายามจะลุกขึ้น ข้าพเจ้าห้ามไว้ เพราะเห็นผิวหน้าคล้ำด้วยพิษไข้ หญิงชราบอกว่า

"นี่ค่ะคุณ ลูกสะใภ้อิฉันเป็นไข้มาหลายวันแล้ว นี่ก็หลาน ๆ ทั้ง ๓ คนนี่แหละค่ะไม่ทราบว่าจะทำอะไรเลี้ยง ก็ต้องรับขนมเขาไปขายพอเลี้ยงปากเลี้ยงท้องกันตายไปวันหนึ่ง ๆ แหละคุณ ๆ"

ข้าพเจ้าถามว่าลูกชายทำงานอะไร ?

แกบอกว่า "เดิมมันขับรถแหละคุณ นี่มันหายหัวไปหลายเดือนแล้ว บ้างก็ว่ามันไปอยู่บางกะปิ บางคนก็บอกว่ามันติดตะราง มันอยู่ก็เหมือนไม่อยู่ เพราะมันไม่เคยหยิบยื่นเงินให้ใช้เลย"

ข้าพเจ้าถามถึงลูกสะใภ้เป็นไข้ไปหาหมอรักษาหรือเปล่า แกตอบว่า

" เปล่าค่ะ คุณเจ้าขา จะไปหาหมอที่ไหนและเอาเงินที่ไหนไปรักษา จะไปโรงพยาบาลหรือคนไข้ก็แน่น กว่าจะได้ตรวจก็ตั้งครึ่งวันค่อนวัน อิฉันเลยรักษาเอาเองตามมีตามเกิดเอายาหอมบ้างยาเขียวบ้างพอระงับไข้จนกว่าจะหาย คนจนนี่คุณจะกินเข้าไปก็ลำบากอยู่แล้ว มันหลายปากหลายท้อง รักษากันไปตามบุญตามกรรม "

มองดูแล้วอดสังเวชใจไม่ได้ ข้าพเจ้าอยากจะช่วยเหลือครอบครัวนี้และภาย
หลังข้าพเจ้าได้ทราบว่าแกชื่อโฉม ลูกสะใภ้ชื่อชมชื่น ข้าพเจ้าจึงบอกกับยายโฉมว่า

" ยาย ฉันจะช่วยหาหมอรักษาให้ ส่วนค่าหยูกค่ายาค่ารักษาเป็นหน้าที่ของฉันเอง ฉันสงสารยายและฉันไม่ต้องการอะไรตอบแทน ประเดี๋ยวฉันจะให้หมอมารักษาลูกสะใภ้ของยาย "

ข้าพเจ้าพูดพลางหยิบเงินจำนวนหนึ่งให้แก

" นี่ยายฉันขอมอบเงินนี้ไว้ให้ใช้ก่อนนะ รับเอาไว้เถิดแล้วฉันจะช่วยเหลือต่อไปอีกให้ซื้อเสื้อผ้าให้เด็ก ๆ ซื้ออาหารดี ๆ ให้ลูกสะใภ้ "

แล้วข้าพเจ้าก็ลุกมาโดยไม่ต้องการจะรับการขอบใจจากแก ถึงกระนั้นหญิงชราก็รีบกอดกอดขาข้าพเจ้าไว้น้ำตาไหลพูดออกมาอย่างเสียงสะอื้นไห้

" โอ พ่อคุณ พระมาโปรดยายแล้ว ยายดีใจจนพูดไม่ถูก ท่านให้เงินยายมากมายอย่างนี้ยายขายขนมตั้งกี่ปีก็เก็บไม่ได้ วันนี้ยายนึกว่าจะอดแล้ว ข้าวสารก็ไม่มีถ่านก็ไม่มี ค่าเช่าก็ยังไม่ให้เขา เหมือนกับฝันไปค่ะ "

ความจริงเงินที่ข้าพเจ้าให้นั้นไม่มากมายสำหรับคนธรรมดา แต่สำหรับคนจนเช่น หญิงชราผู้นี้ ข้าวสารก็ไม่มี ถ่านและอะไร ๆ อีกหลายอย่างแกยังไม่มี จึงเห็นเป็นของมากมายและมีค่ายิ่ง แกพร่ำบ่นถึงบุญคุณที่ข้าพเจ้าได้ช่วยแก

หลังจากนั้นข้าพเจ้าได้ไปตามนายแพทย์ผู้เป็นเพื่อนแล้วนำไปดูอาการลูกสะใภ้ยายโฉมเมื่อหมอตรวจเรียบร้อยก็บอกว่าเป็นไข้มาลาเลีย จัดการให้ยาและฉีดยาเสร็จดูหมอรู้สึกงง ๆ เหมือนกันไม่คาดว่าข้าพเจ้าจะพามารักษาคนไข้ในบ้านสับปะรังเคเช่นนั้น ข้าพเจ้าอธิบายให้เข้าใจหมอจึงรู้สึกโมทนาในความมีใจกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ที่ข้าพเจ้ากระทำไป

วันนั้นข้าพเจ้ากลับบ้านด้วยหัวใจอิ่มเอิบสบายใจ เล่าเรื่องให้ภรรยาฟังเธอก็พลอยแสดงความยินดีด้วย ข้าพเจ้าพยายามช่วยเหลือยายโฉมตามมีตามเกิดเท่าที่สามารถ

จะช่วยได้โดยมิได้ทอดทิ้ง นานๆ ข้าพเจ้าก็ไปเยี่ยมแกสักครั้งหนึ่ง สภาพของเด็กก็มีเสื้อผ้าสวมใส่ดีขึ้น บ้านช่องก็จัดสะอาดเรียบร้อยมีของเครื่องใช้ที่จำเป็นมากขึ้น ทำให้ข้าพเจ้าอิ่มใจและพอใจในการช่วยเหลือครั้งนี้มากส่วนลูกสะใภ้นั้นเมื่อหายเรียบร้อยแล้วก็มิได้นิ่งนอนอยู่กับบ้าน ออกค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ตามอาชีพเดิมเป็นการช่วยเหลือให้ยายโฉมได้หยุดพักอยู่กับบ้านได้

วันหนึ่งหลังอาหารเย็นมีเด็กเข้ามาบอกว่ามีคนมาหา ข้าพเจ้าจึงบอกให้เชิญเข้ามาในห้องรับแขก ขณะนั้นไม่มีใครอยู่บนบ้าน เมื่อแขกผู้นั้นเข้ามาข้าพเจ้าจำได้ว่าผู้มาเยี่ยมนั้นเคยเป็นเพื่อนร่วมโรงเรียนกันมาแต่เด็กๆ และข้าพเจ้าทราบข่าวว่าเขาอยู่ภาคเหนือ และทำการค้าใหญ่โต แต่เราไม่ค่อยติดต่อกันมานับสิบๆ ปี เมื่อข้าพเจ้าพบเขาข้าพเจ้าก็มีความยินดีมากในฐานะที่ได้พบเพื่อนเก่าซึ่งจากกันไป นานๆ จะได้พบกันสักครั้ง แต่ข้าพเจ้าสังเกตดูสีหน้าและดวงตาของเพื่อนหมองคล้ำมากเข้าใจว่าเพื่อนข้าพเจ้าคนนี้คงจะเจ็บป่วยหรือมีทุกข์ร้อนอะไรสักอย่าง จะพูดจาก็มีอาการอึกอักกระสับกระส่ายเหมือนหวั่นกลัวหรือหนีภัยอะไรสักอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงชวนเข้าไปในห้องเขียนหนังสือส่วนตัวของข้าพเจ้าซึ่งไม่มีคนพลุกพล่าน เมื่อเราอยู่ด้วยกันสองคนข้าพเจ้าจึงพูดนำขึ้นก่อนว่า

" รู้สึกว่าเพื่อนจะมีทุกข์อะไรมา ถ้าช่วยเหลือได้ขอให้บอกเถิดยินดีจะช่วยเหลือ "

ข้าพเจ้าเห็นดวงตาของเขามีความแจ่มใสขึ้นมาทันที หลังจากที่ข้าพเจ้าได้พูดจบ เขาพูดอย่างตะกุกตะกัก

" ผมกำลังมีความทุกข์หนักอยู่จริงๆ คนงานและกรรมกรประมาณสองร้อยกว่าครัวเรือน กำลังรอคอยความหวังจากผม ถ้าผมพลาดหวังพวกนี้จะได้รับความลำบากมากถึงกับอดอยากตายแน่ ทุนของผมหมด สินค้าส่งออกไม่ได้เพราะติดสงคราม ผมมากรุงเทพฯสักสิบวันกว่าแล้วได้เที่ยววิ่งเต้นหาเงินแต่ก็ไม่สำเร็จสักราย ผมได้พยายามอ้อนวอนเพื่อให้เขาเห็นใจ เพื่อนฝูงที่รักใคร่พอที่จะช่วยเหลือผมได้และทั้งที่

ผมเคยช่วยเหลือมาแล้ว ทุกคนไม่มีใครเห็นใจ ผมมาหาคุณเป็นสุดท้ายแล้วทั้งๆที่เราออกจากโรงเรียนก็ไม่ค่อยได้ติดต่อกันเลย มาบัดนี้ผมร้อนมากขอพึ่งความร่มเย็นจากคุณสำหรับผมเองก็ไม่มีความหมายอะไร แต่สงสารอีก ๒๐๐ กว่าครอบครัว จะต้องอดอยากได้รับความลำบาก "

ข้าพเจ้าบอกให้เขาทราบว่า ข้าพเจ้าเข้าใจดีแล้ว ข้าพเจ้าเห็นใจและอนุญาตว่าเขาต้องการให้ข้าพเจ้าช่วยอย่างไร ถ้าสามารถช่วยได้แล้วก็ไม่มีอะไรขัดข้อง เขาจึงบอกจำนวนเงินที่เขาต้องการให้ข้าพเจ้าทราบเป็นจำนวนเงินไม่น้อย ถ้ายามปกติแล้วข้าพเจ้าก็ต้องบอกบัดทันที ในโอกาสเช่นนี้ ข้าพเจ้าต้องการสร้างความดีไว้ก่อนที่ข้าพเจ้าจะตาย เพื่อนคนนี้เป็นคนดีและคนซื่อด้วย เมื่อข้าพเจ้าตายแล้วเงินก็ไม่มีประโยชน์อะไรกับข้าพเจ้าสู้ช่วยเหลือมนุษย์ด้วยกันในยามยากดีกว่า

ข้าพเจ้าตอบตกลงว่าข้าพเจ้าจะให้เงินจำนวนนั้น

ทันใดนั้นดวงตาของเพื่อนข้าพเจ้าแจ่มใสด้วยความดีใจ และพูดเสียงสั้นๆ

" โอ ท่านช่วยชีวิตผมไว้ได้แล้ว พรุ่งนี้ผมจะนำหลักฐานและทนายความมาพร้อมกับทำสัญญา "

ข้าพเจ้าบอกว่าไม่ต้องแล้วข้าพเจ้าก็ไขโต๊ะเขียนหนังสือหยิบเช็คธนาคารมาเขียนจำนวนเงินตามที่เพื่อนข้าพเจ้าต้องการ ลงนามแล้วยื่นให้เขา...รู้สึกว่าเขาตกตะลึงเหมือนถูกผีหลอกหรือฝันไป ฉะนั้นเมื่อหยิบเช็คมองดูอย่างงงๆ แล้วก็ทรุดตัวลงกอดขาข้าพเจ้าไว้ น้ำตาลูกผู้ชายไหลออกมาด้วยความดีใจ ข้าพเจ้าได้ยินเสียงเขาสะอื้นน้ำตาไหลหยดลงต้องเท้าข้าพเจ้าหลายหยด ข้าพเจ้าเองก็พลอยน้ำตาคลอไม่ได้ พยุงให้ลุกขึ้นนั่ง เมื่อค่อยสร่างความดีใจแล้วเขาก็พูดเน้นว่า

" ท่านได้ช่วยผมคราวนี้ ท่านได้ช่วยชีวิตในนาทีสุดท้ายแล้ว ที่ผมมาหาคุณครั้งนี้ก็นึกวาดภาพว่าความสำเร็จนั้นมีหวังน้อยประตูมาก เพราะผู้ที่ผมไปขอความช่วยเหลือมานั้น ต่างก็มีฐานะดีและมีความชอบพอกันมากเป็นที่ผมมีความหวังได้มากมายกับผิดหวัง เมื่อผมว่าจะมาหาคุณยังมีคนบอกว่าเห็นจะไม่ได้ผล เพราะคุณเป็นคนตรง

และคุณก็ไม่ให้ใคร และก็ไม่ต้องการให้ใคร แต่ผมก็บอกว่าผมเป็นคนกำลังจะจมน้ำตาย แม้จะเป็นต้นอ้อที่ลอยน้ำมาเมื่อไม่มีอะไรก็ต้องจับไว้ก่อน แต่เมื่อมาถึงคุณกลับได้ผลเกินความคาดหมาย คุณได้ชุบชีวิตของผมให้เป็นผู้เป็นคนขึ้นมาต่อสู้กับโลกอีก ผมคิดว่าวันนี้จะเป็นวันสุดท้ายแห่งชีวิตของผม "

ข้าพเจ้าถามว่า " เพราะเหตุใดจึงว่าเป็นวันสุดแห่งชีวิตของคุณ "

เพื่อนข้าพเจ้าตอบว่า "เมื่อผมมาหาคุณเป็นคนสุดท้ายแล้วผิดหวังครั้งนี้ ผมกลับไปโรงแรมก็จะยิงตัวตายทุกสิ่งทุกอย่างผมได้เตรียมไว้แล้ว"

พลางก็หยิบปืน ๖.๓๕ ม.ม. จากกระเป๋าพร้อมกับจดหมาย ๓ ฉบับให้ข้าพเจ้าดูเป็นหลักฐาน ฉบับหนึ่งถึงตำรวจ อีกสองฉบับถึงมารดาและภรรยา จดหมายถึงตำรวจนั้นมีใจความว่า ตัวเขาสมัครใจตายเองอย่าเอาผิดสงสัยผู้อื่นเลย ส่วนจดหมายถึงมารดาและภรรยามีใจความว่า ขอลาตายและสั่งเสียอะไรหลายอย่าง ข้าพเจ้าเห็นหลักฐานเช่นนั้นก็ขนลุก ข้าพเจ้าดีใจที่ได้ช่วยชีวิตมนุษย์ไว้อีกผู้หนึ่ง ข้าพเจ้าสบายใจมาก หลังจากเพื่อนผู้นั้นไปแล้ว ข้าพเจ้าเล่าเรื่องที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนผู้นั้นให้ภรรยาฟัง ภรรยาข้าพเจ้าพลอยดีใจด้วย และเมื่อเล่าถึงกิริยาของเพื่อนที่แสดงความดีใจ แกเลยพลอยน้ำตาไหล กล่าวได้ว่าไม่มีครั้งใดที่ข้าพเจ้ามีความอิ่มใจและสบายใจเท่าที่ได้รับเหมือนครั้งนี้ในชีวิต

ในขณะนั้นภาวะสงครามเอเซียบูรพาบีบบังคับไทยเข้าสู่สงคราม ทำให้สินค้าต่าง ๆขึ้นราคาและยารักษาโรคต่าง ๆ ราคาแพงขึ้นทุกวัน เฉพาะอย่างยิ่งชนิดซัลฟาขึ้นราคามาก ทำให้คนยากจนต้องเสียชีวิตเพราะป่วยเป็นโรคปอดบวมมิใช่น้อย ส่วนมากเป็นเด็กที่น่าสงสาร ข้าพเจ้าเคยซื้อยานี้ให้แก่เด็กที่ป่วยไข้ สำหรับข้าพเจ้ายังคงไม่ลืมนึกถึงคำพยากรณ์ของอาจารย์ปะขาว เหมือนแก่คอยเตือนก้องอยู่ในหูว่า วันตายของข้าพเจ้าใกล้เข้ามาทุกทีแล้ว มาตอนนี้เองข้าพเจ้ารู้สึกเฉย ๆ จิตใจไม่มีกังวลอะไรเลย ข้าพเจ้าไม่มีบุตรที่ต้องเป็นห่วง แม้ข้าพเจ้าได้อยู่ร่วมกันมาเป็นสิบ ๆปี แต่ก็ไม่มีวี่แววว่าจะมีบุตรด้วยกัน ภรรยาข้าพเจ้าอ้อนวอนขอให้ข้าพเจ้าหาภรรยาอีกคน

เพื่อมีบุตรสืบสกุลต่อไป ข้าพเจ้าเห็นใจความรู้สึกอันสูงของภรรยาข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงปฏิเสธว่าสุดแต่บุญกรรมดีกว่า

ตามที่อาจารย์ปะขาวเคยบอกข้าพเจ้าว่า จะต้องตายกลางถนนอย่างผีไม่มีญาติ ยังมองไม่เห็นเลยว่าจะเป็นไปได้ เพราะฐานะของข้าพเจ้าก็ไม่ถึงแร้นแค้น เหตุใดจึงจะว่าตายอย่างผีไม่มีญาติ ข้าพเจ้าข้องใจสงสัยนัก แล้วยังบอกอีกว่าการสะเดาะเคราะห์หรือการถ่ายเคราะห์นั้น มันเป็นการช่วยกำลังใจเท่านั้น การจะช่วยได้ก็ต้องด้วยใจของตัวเอง คนอื่นยากที่จะช่วยเราได้ ข้อนี้ข้าพเจ้าเห็นจริงเพราะที่ข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือบุคคลต่าง ๆ นั้นมันทำให้ข้าพเจ้าสบายใจได้อย่างประหลาด หลังจากวันไปให้อาจารย์ปะขาวทำนายแล้วข้าพเจ้าก็พยายามสร้างแต่ความดี ข้าพเจ้าทราบว่าการสร้างแต่ความดีนั้นเห็นผลช้ามาก ถ้าจะเปรียบการทำชั่วแล้วผลที่จะได้เห็นนั้นเร็วกว่า และข้าพเจ้าก็ไม่นึกว่าจะหวังต้องการตอบแทนความดีใด ๆ ทั้งสิ้น

สงครามทางเอเซียอุบัติขึ้นประมาณปีกว่า ฝ่ายสัมพันธมิตรได้มาทิ้งระเบิดในพระนครวันแรกที่ตึก ๗ ชั้นถนนเยาวราช และที่สถานทูตเยอรมันในเวลากลางคืน ประชาชนในพระนครต่างตื่นตกใจ เพราะไม่เคยประสบภัยทางอากาศมาก่อนเลย ต่างก็อพยพหนีภัยไปในที่ต่าง ๆ บ้างก็ไปต่างจังหวัด บ้างก็ไปเพียงชานพระนครให้ห่างจากชุมนุมชนและจุดยุทธศาสตร์

ข้าพเจ้าเป็นห่วงยายโฉมกับหลาน ๆ และลูกสะใภ้ ที่ข้าพเจ้าได้อุปการะมานั้น คิดว่าถ้าแกจะต้องการอพยพพวกเด็ก ๆ ข้าพเจ้าก็จะช่วยเหลือ จึงได้บอกความประสงค์ให้แกทราบ แกย้อนถามข้าพเจ้าว่า

"ท่านจะไปไหนคะ"

ข้าพเจ้าบอกว่าข้าพเจ้าไม่ไป เพราะข้าพเจ้าไม่มีเด็กเป็นห่วงแกก็บอกว่าแกก็ไม่ไปเหมือนกัน ข้าพเจ้ารบเร้าให้แกไปเพราะห่วงเด็ก ๆ ข้าพเจ้าจัดการหาที่อยู่อาศัยไม่ให้ลำบาก แกก็ไม่ยอม แกบอกว่า

"ท่านเป็นคนช่วยชีวิตให้อิฉันพ้นความลำบาก ในเมื่อท่านไม่ไปอิฉันและเด็ก ๆ ก็ไม่ยอมไปหรอกค่ะ พวกอิฉันไม่กลัว ท่านอยู่ได้อิฉันก็อยู่ได้"

ข้าพเจ้าพยายามปลอบโยนแกอย่างไร แกก็ไม่ยอมไป ข้าพเจ้าก็จนใจ

วันหนึ่งข้าพเจ้าจดจำได้ติดตาติดใจ ในชีวิตอย่างแม่นยำไม่มีวันลืม วันนั้นถ้าจำไม่ผิดก็เป็นวันพระ และเป็นวันสำคัญของชาติและศาสนาคือวันวิสาขบูชา วันนี้ข้าพเจ้าได้มาธุรกิจแถวถนนพาหุรัด เสียงสัญญาณภัยทางอากาศดังขึ้นบอกเหตุว่า ข้าศึกได้ส่งเครื่องบินมาโจมตีกรุงเทพฯแล้ว และดูเหมือนจะเป็นครั้งแรกที่เครื่องบินข้าศึกมาโจมตีพระนครในเวลากลางวัน ในระยะไม่ห่างจากสัญญาณภัยทางอากาศเท่าใดนักเครื่องบินข้าศึกก็บินอยู่เหนือพระนครและทิ้งระเบิดในที่ต่างๆ ตามหลุมหลบภัยแน่นด้วยประชาชนที่หนีภัยจนล้นออกมาเวลานั้นระเบิดได้ถูกทิ้งจากเครื่องบินข้าศึกซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก บังเอิญภาพยนตร์รอบเช้าเลิกพอดี ผู้คนต่างวิ่งหนีอย่างชุลมุนต่างคนเอาตัวรอดเสียงร้องไห้ระเบ็งเซ็งแซ่ในเมื่อระเบิดตกลงใกล้ ๆ

ข้าพเจ้าเร่งฝีเท้าเดินผ่านโรงภาพยนตร์ ตั้งใจว่าจะเข้าไปพักอาศัยวัดแห่งหนึ่งเพื่อหลบภัย บังเอิญข้างหน้ามีเด็กเล็ก ๆ เดินหลงทางร้องไห้อยู่ ไม่ทราบว่าผู้ใหญ่ที่มาด้วยกันนั้นไปทางไหน ผู้คนต่างหนีชุลมุนเอาตัวรอดไม่ได้เอาใจใส่ต่ออะไรทั้งสิ้น ข้าพเจ้ารู้สึกสงสารเพราะเด็กคนนั้นอายุประมาณก็ไม่เกิน ๓ ขวบ ข้าพเจ้าจึงรีบวิ่งเข้าไปหาเพื่อจะได้อุ้มหนีหลบไปทางอื่น รู้สึกว่าเสียงระเบิดเป็นระยะ ๆ ได้ใกล้เข้ามาทุกที พอข้าพเจ้าจวนจะถึงเด็กคนนั้นก็พอดีเด็กล้มคว่ำลง......

........ข้าพเจ้าย่อตัวก้มลงไปอุ้ม เสียงระเบิดและสะเก็ดตกลงใกล้ตัว ทำให้หมวกกะโล่ที่สวมอยู่บนศีรษะถูกปาดยอดไปเหมือนถูกคมมีดโกน ลมปะทะวาบเย็นศีรษะ ข้าพเจ้าเกือบจะคะมำล้มทับเด็กลงไป เป็นนาทีแห่งชีวิตของการอยู่กับการตาย ภายในพริบตาเดียวของข้าพเจ้าแท้ ๆ ถ้าไม่มีเด็กล้มลงที่นั่นในชั่วระยะที่ข้าพเจ้าก้มลงอุ้มเด็กคนนั้นแล้ว ชีวิตของข้าพเจ้าก็หมดความหมายและยุติเพียงเท่านั้น.........

ข้าพเจ้ากำลังอุ้มเด็กจะวิ่งข้ามถนน เห็นมีคนถูกสะเก็ดระเบิด นอนคอพับเลือดโทรมกาย มองไปทางไหนเห็นแต่เศษปูน เศษอิฐ เศษไม้เกลื่อนถนน นอกนั้นยังมีทรากมนุษย์หลายคนอยู่ในที่ต่าง ๆ ข้าพเจ้ากับเด็กน้อยเคราะห์ดีมาก ข้าพเจ้ารู้สึกตกใจมากเพราะเมื่ออุ้มเด็กน้อยขึ้นมาเด็กนั้นไม่ร้อง ข้าพเจ้านึกว่าเด็กนั้นคงตาย แต่เปล่าเด็กนั้นคงลืมตาแจ๋วมองดูข้าพเจ้าอุ้มวิ่งข้ามถนน เพื่อจะหลบเข้าประตูวัดสุทัศน์ เสียงระเบิดค่อย ๆ ห่างออกไป

ข้าพเจ้าเดินทางเข้าไปในวัดเห็นผู้คนหลบภัยเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมากทั้งหญิงชาย เด็กผู้ใหญ่ ข้าพเจ้าเห็นหญิงผู้หนึ่งอายุประมาณ ๓๐ กำลังเดินร้องไห้มีหญิงสาวเดินตามมา ๓–๔ คน และมีเด็กหญิงเดินตามออกมากำลังถกเถียงกันเรื่องเด็กหายต่างเข้าใจว่าคนนั้นคงอุ้มมาคนนี้ก็ว่าคนนั้นอุ้มมาเพราะต่างวิ่งหนีกันมาคนละทาง พอรวมกันเข้าแล้วจึงทราบว่าเด็กหายไปเมื่อหญิงนั้นกำลังจะเดินไปหาเด็กที่หาย พอเห็นข้าพเจ้าอุ้มเด็ก แกก็ดีใจรีบวิ่งมารับเด็ก เด็กก็โผเข้าหาร้องเรียก "แม่" ส่วนหญิงนั้นรับเด็กจากมือข้าพเจ้าไปกอดรัด เหมือนกับว่าจะไม่ยอมให้จากไปอีกในชีวิต ปากก็พร่ำพูดแต่ว่า

"ลูกของแม่ ลูกของแม่ เหมือนเกิดใหม่"

พวกที่ตามมาข้างหลังก็พากันห้อมล้อมดีอกดีใจ ข้าพเจ้าถือโอกาสที่พวกญาติของแม่หนูกำลังตื่นเต้นดีอกดีใจรีบเดินผ่านฝูงชนเข้าไปในบริเวณโบสถ์ แล้วเดินออกอีกประตูหนึ่งเพื่อหาทางกลับต่อไป ข้าพเจ้าคิดว่า เมื่อญาติของแม่หนูเหล่านั้นรับขวัญหายตื่นเต้นแล้ว คงมองหาข้าพเจ้าเพื่อขอบอกขอบใจ แต่ข้าพเจ้าไม่ต้องการ เป็นอันว่าข้าพเจ้าได้เห็นความดีอกดีใจของญาติของแม่หนู ที่ข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือแกไว้ หรือแม่หนูเป็นผู้ช่วยชีวิตข้าพเจ้าไว้ก็ยังไม่แน่

ข้าพเจ้ายังสงสัยอยู่ไม่รู้หาย อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าก็ได้รับความสบายใจแล้วเมื่อได้พบสภาพเช่นนั้น ต่อจากวันที่ข้าพเจ้าได้ช่วยเด็กหญิงให้ได้พบกับผู้เป็นแม่ หรือจะพูดให้ยุติธรรมหน่อยก็คือ เด็กหญิงเล็กๆผู้นั้นได้ช่วยชีวิตข้าพเจ้า เพราะถ้าข้าพเจ้า

ไม่ก้มลงอุ้มเด็กน้อย ป่านนี้ข้าพเจ้าคงจะเป็นผีไม่มีญาติ ใครจะทราบว่าข้าพเจ้าเป็นใครอยู่ที่ไหน มีตัวอย่างปรากฏว่า บางคนเมื่อถูกระเบิดแล้วเสื้อผ้าหายไปหมดเนื้อตัวแหลกเหลวจำไม่ได้ แล้วใครเล่าจะไปรู้ว่าใครเป็นใคร คนเก็บศพก็คงรวมเป็นผีไม่มีญาติ ข้าพเจ้านึกถึงตอนนี้ก็รู้สึกสะดุ้งขึ้นมาทันที รำลึกถึงคำพยากรณ์ของอาจารย์ปะขาวได้ว่า ข้าพเจ้าจะต้องตายกลางถนนอย่างผีไม่มีญาติ ข้าพเจ้าไม่นึกไม่ฝันว่าจะต้องมาตายแบบนี้ แต่ข้าพเจ้าก็รอดตายอย่างหวุดหวิดเต็มที คิดแล้วก็ใจหายว่าข้าพเจ้าจะต้องเผชิญต่อทุกข์กรรมอันนี้เมื่อใดอีก การสะเดาะเคราะห์นั้นเพียงช่วยให้กำลังใจเราเท่านั้น ใจเราเท่านั้นที่จะช่วยตัวเราได้ เป็นคำที่ข้าพเจ้านึกอยู่เสมอ

เมื่อข้าพเจ้านึกถึงคำพูดเช่นนี้แล้ว มาประกอบกับเหตุการณ์ที่ผ่านไป ในนาทีสุดท้ายที่ข้าพเจ้าได้วิ่งเข้าไปอุ้มเด็กหญิงที่หกล้มหน้าคว่ำอยู่ในเวลานั้นไม่ได้คำนึงถึงอันตรายที่ตัวอาจได้รับ ตัดสินใจทันทีที่จะช่วยเด็กน้อยให้ได้ทั้ง ๆ เวลานั้นก็มีผู้คนวิ่งชุลมุน แต่ก็ไม่มีใครเอาใจใส่ต่อแม่หนูน้อยนั้นเลย เพราะต่างคนต่างรักชีวิตเพื่อรักษาตัวของตัวให้รอด จึงไม่ได้เอาใส่ต่อใครทั้งสิ้น ทางหลุมหลบภัยก็พยายามแย่งกันเข้าไปราวกับว่า คนอื่นตายก็ช่างมันขอให้ตัวกูรอดก็แล้วกัน ด้วยจิตใจเป็นกุศลเช่นนั้นแหละจึงทำให้ข้าพเจ้ารอดตายมาได้

บัดนี้ข้าพเจ้าเป็นสุขใจแล้ว สิ่งใดที่ข้าพเจ้าทำไปนั้น เวลานี้ได้เห็นผลทันตาที่ข้าพเจ้าได้ช่วยเด็กน้อยเพียงคนเดียว ทำให้อีกหลายคนมีความสุขสบายใจ อย่างน้อยก็มีพ่อมีแม่ของแม่หนู ถ้าข้าพเจ้าไม่ช่วยคงจะมีอีกหลายคนเศร้าโศกถึงแม่หนูที่น่ารักน่าเอ็นดูดุจที่ข้าพเจ้าได้เห็นมากับตา เมื่อแม่หนูได้มาพบญาติของเขาเช่นนี้ ข้าพเจ้ามีความพอใจและสบายใจมาก

หลังจากได้รอดจากภัยทางอากาศกลางวันในวันนั้นเป็นต้นมา การโจมตีทางอากาศก็ได้ทวีความรุนแรงขึ้นทุกคราว วันหนึ่งมีพระภิกษุองค์หนึ่งมาหาข้าพเจ้าที่บ้าน ข้าพเจ้านิมนต์ท่านพักโดยความเคารพ สังเกตดูท่านเคร่งมาก ท่านแจ้งว่าท่านอยู่เขาทางภาคเหนือ ท่านผ่านมาก็แวะมาเยี่ยม เพราะได้ทราบข่าวจากเพื่อน

ข้าพเจ้า เพื่อนผู้นั้นคือผู้ที่ข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือการเงินครั้งก่อน ข้าพเจ้านิมนต์ให้ท่านพักที่บ้าน และถวายอาหารเช้าและเพลแก่ท่านด้วยความเคารพและศรัทธา

ภรรยาข้าพเจ้าได้จัดที่พักให้ท่านอยู่ชั้นบนห้องของเรา เราทั้งสองลงมาอยู่ห้องชั้นล่าง เย็นวันนั้นภรรยาและข้าพเจ้าได้สนทนากับท่านตอนหนึ่งภรรยาของข้าพเจ้าได้ถามท่านว่า อยากจะให้ท่านตรวจชะตาชีวิตของข้าพเจ้าว่าเมื่อไรจะพ้นเคราะห์ หรือจะเป็นอย่างไรต่อไป ตามวิสัยของผู้หญิงที่คอยเป็นห่วง ท่านได้พูดออกตัวว่า

"อาตมาก็ไม่ใคร่จะดูให้ใครนัก เพราะมันจะทำให้อาตมาพูดความจริงเห็นร้ายก็บอกร้ายเห็นดีก็บอกดี เป็นพระสงฆ์องค์เจ้าต้องระวังมากในเรื่องเหล่านี้ แต่สำหรับโยมเมื่อขอร้องแล้วไม่เป็นไร อาตมาจะตรวจดูให้คนเราเกิดมาก็ต้องมีบุญมีกรรมทุกรูปทุกนาม จะมีกรรมดีและกรรมชั่วก็สุดแต่กรรมที่สร้างสมมาแต่ปางก่อน"

ท่านพูดแล้วก็หลับตานั่งนิ่งประมาณครึ่งชั่วโมง ข้าพเจ้ากับภรรยาต่างก็นั่งมองดูตากัน หลังจากนั้นท่านก็ลืมตาขึ้นแล้วยิ้มด้วยอารมณ์ดี

"อาตมาตรวจดูแล้วเห็นว่า เดิมเคราะห์ของโยมผู้ชายชะตาจะขาด จุดดวงชะตาสิ้นสุดในวันสำคัญคือวันวิสาขะบูชา แต่บัดนี้ได้ผ่านพ้นมาแล้ว เหตุใดจึงผ่านพ้นมาได้อย่างน่าอัศจรรย์ อาตมาก็ได้เพ่งถึงอะไรที่คุ้มครองชีวิตของโยมผู้ชายให้รอดตายมาได้อย่างนี้ จึงเห็นได้ว่าโยมผู้ชายได้พยายามสร้างความดีงามได้ช่วยชีวิตคนไว้ และได้สร้างกรรมดีตลอดมา กุศลผลบุญอันนี้เป็นบารมีได้ช่วยให้โยมผู้ชายพ้นภัย ต่อไปนี้พ้นเคราะห์แล้ว โยมทั้งสองจะอยู่เย็นเป็นสุข"

เราคุยกับท่านพอสมควรกับเวลาก็นิมนต์ท่านพักผ่อน ก่อนที่ท่านจะเข้าห้องจำวัด ท่านได้หันมาพูดกับข้าพเจ้าว่า

"คืนนี้ถ้าหากมีเรื่องอะไรที่น่าตกใจ ก็ไม่ต้องตกใจกลัวและก็อย่าได้ขึ้นมาปลุกอาตมาเลย ขอให้โยมทั้งสองจงนอนหลับให้สบาย

ท่านพูดเป็นนัย แล้วท่านก็เข้าห้องที่จัดให้ท่านจำวัด แล้วเราก็ลงมาพักผ่อน

คืนนั้นดูภรรยาของข้าพเจ้ามีจิตใจชื่นบานแจ่มใสมากเป็นพิเศษ ซึ่งข้าพเจ้าไม่ได้เห็นมาเป็นเวลาแรมปีแล้ว ในกลางดึกของคืนนั้นข้าพเจ้าได้ยินสัญญาณภัยทางอากาศดังขึ้น ข้าพเจ้าปลุกภรรยาให้ลุกขึ้นแล้วก็นึกถึงพระภิกษุซึ่งจำวัดอยู่ในบ้าน ข้าพเจ้าตั้งใจจะไปปลุกท่าน แต่เมื่อนึกถึงคำที่ท่านได้พูดไว้เมื่อตอนหัวค่ำว่า จะเกิดอะไรขึ้นก็ดีไม่ต้องไปปลุกท่าน ทั้งให้ข้าพเจ้านอนให้สบายใจด้วย เราจึงตกลงไม่ไปปลุกท่าน

เครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มบินว่อนเหนือกรุงเทพฯ แล้วก็โปรยระเบิดลงมาสนั่นหวั่นไหว ข้าพเจ้าจึงสั่งให้คนในบ้านทั้งหมดเข้าหลุมหลบภัย ซึ่งสร้างไว้ที่สนามหน้าบ้าน เราได้ยินเสียงเครื่องบินวนเวียนอยู่เหนือศีรษะ แล้วก็ได้ยินเสียงระเบิดดังสนั่นหวั่นไหว คนที่อยู่ในหลุมหลบภัยก็สั่นสะเทือนเหมือนกับว่าอยู่ท่ามกลางคลื่นลมจัด เราต้องทนทรมานกันอยู่ในหลุมหลบภัย กว่าสัญญาณปลอดภัยจะดังขึ้นก็จวนสว่าง

ข้าพเจ้าออกจากหลุมหลบภัยนึกว่าบ้านช่องคงจะพังทะลายหมด แต่ก็เปล่าทุกสิ่งเรียบร้อยดี ข้าพเจ้าและภรรยาง่วงนอนทั้ง ๆ ที่ได้ยินเสียงคนโจษกันระเบ็งเซ็งแซ่อยู่รอบบ้านถึงการทิ้งระเบิดคราวนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่ได้เอาใจใส่เพราะง่วงนอนจนลืมตาไม่ขึ้นจึงเข้านอน เช้าตื่นนอนสายมากพอรู้สึกตัวเป็นห่วงพระที่มาพัก เพราะจะต้องถวายอาหารท่าน นึกเป็นห่วงท่านตั้งแต่เมื่อคืนนี้แล้ว ครั้นลุกขึ้นมาก็เห็นภรรยาตื่นนอนอยู่ก่อน พอภรรยาข้าพเจ้าเห็นก็เข้ามาบอกว่า พระที่ท่านมาพักจำวัดบ้านเรานั้น ท่านได้กลับไปแต่เช้าแล้วในขณะที่ข้าพเจ้ายังนอนหลับอยู่ ได้ความจากแม่ครัวว่า ท่านสั่งว่าไม่ต้องปลุกข้าพเจ้าและภรรยา และได้สั่งให้บอกข้าพเจ้าและภรรยาว่า ต่อไปนี้จะมีแต่ความสุขให้มั่นอยู่ในศีลธรรม แล้วท่านก็เดินออกจากบ้าน พอดีภรรยาข้าพเจ้าตื่นมาเห็นท่านกำลังจะออกพ้นประตูบ้านไป ยังเห็นผ้าเหลืองแว่บพ้นประตูออกไป ภรรยาของข้าพเจ้าก็วิ่งจะไปนิมนต์ให้ฉันเช้าก่อน แต่พอออกประตูก็ไม่เห็นองค์ท่าน มองไปทางซ้ายขวาก็ไม่พบ ไม่ทราบว่าท่านหายไปได้อย่างไร

เมื่อข้าพเจ้าตื่นขึ้นข้าพเจ้าต้องตกใจ เมื่อได้ทราบว่า บ้านข้าพเจ้ามีลูกระเบิดทำลายตกอยู่ตั้ง ๒ ลูก แต่มันช่างบังเอิญอะไรอย่างนั้นทั้ง ๒ ลูกอยู่ข้างบันไดฝั่งลึกอยู่ในดินเกือบมิดข้างละลูก ทั้งๆ ที่ดินตอนนั้นก็มีเพียงเล็กน้อย ถ้าหากพลาดไปนิดเดียวถูกซีเมนต์ก็จะต้องระเบิดขึ้น ช่างเหมาะเจาะที่ได้ฝั่งลึกลงไปในดินโดยไม่ระเบิด ข้าพเจ้าจึงให้คนไปแจ้งต่อทางราชการ ให้ทหารช่างแสงมาขุดขนเอาออกจากบ้านในวันนั้นต่อมาก็ไม่มีเหตุอันใดพิสดารเกิดขึ้นกับครอบครัวและข้าพเจ้าอีก จวบจนญี่ปุ่นได้ยอมแพ้ฝ่ายสัมพันธมิตร

วันหนึ่งข้าพเจ้าไปเยี่ยมยายโฉม ซึ่งข้าพเจ้าเคยช่วยเหลือแกตลอดมา พอโผล่เข้าไปในบ้านข้าพเจ้าก็แปลกใจมาก เพราะเห็นคนขับรถซึ่งเคยอยู่กับข้าพเจ้ามาในระยะสั้นแล้วก็ออกไปโดยไม่ได้บอกกล่าว และภรรยาข้าพเจ้าสงสัยว่า ต้องเป็นคนลักเครื่องประดับอันมีค่าของเธออยู่ในบ้านนั้นด้วย ข้าพเจ้าทักทายปราศัยเป็นอันดี

"ยังไงนายเชิดสบายดีหรือ เป็นอย่างไรบ้าง"

เมื่อข้าพเจ้าได้นั่งลงเรียบร้อยแล้ว นายเชิดก็ตรงมากราบที่เท้า ทำให้ข้าพเจ้างง ยายโฉมหญิงชราได้เดินมาแล้วร้องบอกว่า

"เจ้าเชิดลูกชายอิฉันเจ้าค่ะ มันไปติดตะรางมา อิฉันบอกมันว่าท่านเป็นผู้มีพระคุณมาก ท่านได้กรุณาจึงได้อยู่เป็นสุขมาถึงทุกวันนี้เวลานี้เจ้าเชิดมันบอกว่า มันจะกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดีต่อไป"

ข้าพเจ้าสนับสนุนว่า

"ขอแสดงความยินดีด้วยนายเชิด คนเรา ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ถ้าเรานึกได้ว่าเราเคยทำชั่วจงพยายามกลับตัวทำดี พระท่านยกโทษให้ในเมื่อรู้สึกผิดชอบ แม้แต่ศาลก็ยังมีความกรุณาต่อผู้ที่สารภาพโทษสำนึกผิด

นายเชิดก้มลงกราบน้ำตาซึมด้วยไม่นึกว่า ผู้ที่อุปการะแม่ของเขานั้นเป็นข้าพเจ้า เสียงนายเชิดพูดขึ้นว่า "พรุ่งนี้ผมจะไปกราบเท้าท่านและคุณนายที่บ้านสารภาพผิดครับ"

ข้าพเจ้าห้ามว่า "ไม่ต้องก็ได้ เรากลับตัวได้ภรรยาฉันก็คงดีใจด้วย"

หลังจากสนทนาอยู่พอสมควรแล้วข้าพเจ้าก็ลากลับ

รุ่งขึ้นขณะที่ข้าพเจ้ากับภรรยากำลังรับประทานอาหารเช้าอยู่ มีคนมาบอกว่านายเชิดมาหา ข้าพเจ้าจึงบอกว่าเข้ามาได้เข้ามาได้อย่างกันเอง พอนายเชิดเข้ามา ข้าพเจ้ามองดูก็เห็นถือห่ออะไรห่อหนึ่ง แต่รู้สึกว่าเป็นของไม่เบา พอนายเชิดเข้ามาก็ก้มลงกราบข้าพเจ้า แล้วก็เข้ามากราบภรรยาข้าพเจ้า ส่วนภรรยาข้าพเจ้าเมื่อก่อนไม่เคยชอบหน้านายเชิดตั้งแต่ของหาย มาบัดนี้ดูทักทายอย่างยิ้มแย้มแจ่มใสดี นายเชิดพูดขึ้นว่า

"ท่านครับ ผมได้ทราบจากแม่ผมว่าได้ท่านเป็นผู้อุปการะพร้อมทั้งลูกและเมียผมให้ได้รับความสุขสบาย แม่พร่ำสอนผมว่า แม่สวดมนต์ทุกคืนขอพระช่วยดลบันดาลให้ท่านมีความสุขความเจริญยิ่งขึ้น ผมจึงตื้นตันใจนึกถึงพระคุณของท่านอยู่ตลอดเวลา บัดนี้ผมได้สำนึกตัวกลับใจเป็นคนดี ก่อนนี้ผมเคยเป็นคนชั่วช้าเลวทรามบังอาจลักทรัพย์ของท่านไป บัดนี้ผมนำเอาของมาคืนแล้วทุกอย่างของท่านคงอยู่ครบ ผมไม่ได้แตะต้องข้างในเลย เพราะเมื่อลักของท่านไปแล้ว ก็ไปฝังไว้ที่กลางสวนแห่งหนึ่งกลัวท่านจะแจ้งตำรวจจับ แต่พอฝังอยู่ไม่ทันไรก็มีเพื่อนมาชวนไปปล้นผมก็ไปด้วย แต่แล้วก็เลยเสียรู้เจ้าทรัพย์ซึ่งรู้ตัวอยู่ก่อนแล้ว ตำรวจล้อมจับได้ทั้งหมด ผมจึงถูกนำขึ้นศาล ๆ ตัดสินจำคุก ผมรับสารภาพผิดในเรื่องปล้นแต่ไม่ทันลงมือ จึงถูกศาลสั่งจำคุกฐานกรุณาได้ลดหย่อนผ่อนโทษบ้าง พอผมออกจากคุกก็ตรงเข้าไปในบ้านนึกว่าคงพบแม่อยู่ในสภาพที่แย่ลูกและภรรยาผมคงจะลำบากแต่เมื่อไปถึงกลับตรงกันข้ามกับที่คาดไว้ แม่และลูกเมียอยู่สุขสบาย ลูก ๆ ได้เข้าเรียน เมื่อได้ทราบว่าท่านเป็นผู้อุปการะ ผมรู้สึกเป็นพระคุณอย่างยิ่ง ผมจึงได้ไปขุดเอาของที่ผมลักไปมาคืนและกราบขอโทษด้วย"

แล้วนายเชิดก็แก้ห่อผ้าออก มันเป็นหีบเหล็กขนาดย่อมที่หายไปจริง ๆ จะผิดก็ที่มันเปื้อนดินและมีสนิมขึ้น เมื่อภรรยาข้าพเจ้าให้เปิดหีบด้วยกุญแจก็เปิดง่าย เมื่อ

เบิดดูข้างในทุกอย่างเรียบร้อยภรรยาข้าพเจ้าจึงหยิบสร้อยทองคำหนักหนึ่งบาท ๑ เส้น ฝากให้นายเชิด นำไปให้ภรรยา นายเชิดก้มลงกราบข้าพเจ้า ปากก็พร่ำขอบคุณแทนภรรยา ข้าพเจ้าเฝ้าสังเกตุการณ์และกิริยาของนายเชิดก็แน่ใจว่ากลับตัวได้แน่ คนเราแม้จะพยายามเป็นคนดีอย่างไร หากมีสิ่งแวดล้อมบีบบังคับอาจเปลี่ยนจิตใจภายหลังก็ได้และหลังจากวันนั้นแล้วข้าพเจ้าได้พานายเชิดไปฝากทำงาน ณ ที่แห่งหนึ่ง เพื่อให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัวเป็นสุขต่อไป

ต่อมาอีกไม่ช้า ข้าพเจ้าได้รับจดหมายจากเพื่อนผู้ที่รอดจากการฆ่าตัวตายเพราะการช่วยเหลือจากข้าพเจ้า แจ้งมาว่า บัดนี้เขาได้มีกิจการใหญ่โตขึ้นอีกแล้ว รายได้สูงขึ้นมาก เขาจะเดินทางเข้ามากรุงเทพ ฯ ในเร็วนี้ เพื่อจะได้นำเงินจำนวนหนึ่งมาคืนให้ข้าพเจ้า พร้อมกันนั้นก็จะพาบุตรและภรรยามากราบเคารพข้าพเจ้าด้วย เพราะเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงสุดในชีวิตของเขา ข้าพเจ้าจึงรีบตอบเขาไปว่า อย่าได้เอาเรื่องการช่วยเหลือเท่านี้เป็นเรื่องใหญ่เลย ข้าพเจ้ากระดากใจและอายอย่าให้ลำบากแก่ภรรยาและบุตรที่จะต้องรอนแรมมา ด้วยเรื่องเฉพาะมาขอบคุณข้าพเจ้านั้น ขอให้งดดีกว่า

หลังจากข้าพเจ้าจดหมายตอบไปประมาณสัก ๑๐ วัน เขาก็มากรุงเทพ ฯ พร้อมกับบุตรสาวบุตรชายและภรรยา แล้วก็นำธูปเทียนและมีของเครื่องใช้บางอย่างมีขันน้ำ ผักส้มป่อย ทำให้ข้าพเจ้าคิดว่าใครคนหนึ่งคงจะมาลาบวช กลับได้ความว่าเขาจะดำหัว ข้าพเจ้าก็หัวเราะเพราะไม่ค่อยจะได้ยินหรือเคยได้ยินมาแต่ลืม แต่เมื่อนึกได้ว่าการดำหัวของภาคเหนือก็คือ รดน้ำท่านผู้ใหญ่ที่นับถือนั่นเอง

เมื่อเสร็จจากการรดน้ำประเพณีภาคเหนือแล้ว ข้าพเจ้าอวยพรให้แก่ครอบครัวเขาพอสมควรแล้วเขาก็หยิบเช็คจ่ายเงินมาให้ข้าพเจ้าซึ่งเขาเตรียมเขียนไว้เรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้ารับมาดูเห็นจำนวนเงินเกินกว่าที่ข้าพเจ้าจ่ายให้ในคราวก่อนนั้นมากมาย ข้าพเจ้าจึงส่งคืนไม่ยอมรับ เขาก็พยายามวิงวอนให้ข้าพเจ้ารับไว้โดยอ้างถึงค่าของเงินในระยะนั้นกับระยะนี้ผิดกันมาก ที่เขาจ่ายให้ยังไม่คุ้มค่าน้ำเงิน เมื่อเทียบกับเวลาที่

เอาไปแล้วเขาก็ยังบอกว่าเวลานี้กิจการของเขาเจริญมีรายได้มากมาย ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าคนเดียวที่ชุบชีวิตของคนที่ตายแล้วให้ฟื้นขึ้นรุ่งเรืองเช่นนี้

ข้าพเจ้ายืนยันว่า ข้าพเจ้าตั้งใจช่วยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ข้าพเจ้าเป็นคนไม่มีบุตร เมื่อตายไปแล้วสมบัติที่อยู่ก็เอาไปไม่ได้ ข้าพเจ้าไม่ยอมรับเงินส่วนเกิน เขาก็จนใจจำเป็นต้องเปลี่ยนเช็คให้ใหม่แล้วกล่าวคำยกบุญยอคุณให้บุตรและภรรยาทราบและให้ระลึกถึงบุญคุณจนตลอดไปชั่วลูกหลานทั้งตระกูล ข้าพเจ้ารู้สึกกระดากใจจนไม่รู้จะวางหน้าอย่างไร ผลแท้จริงที่ข้าพเจ้าได้รับคือความสุขใจ ความสบายใจ ซึ่งจะหาไม่ได้ในโลกนี้ ถ้าจิตใจเราไม่ศรัทธา แม้จะมีเงินล้นฟ้าก็ไม่สามารถจะหาความสุขสบายใจเช่นนี้ได้ ข้าพเจ้าไม่ลืมเลยว่าทุกอย่างอยู่ที่ใจของเรา บัดนี้ข้าพเจ้ายิ้มรับความตายได้แล้วอย่างเป็นสุข

ความดีที่ไม่สูญ

เทศการตรุษจีนตรงกับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นวันถือ เป็นประเพณีเดิมซึ่งถือกันตลอดมา และเป็นวันหยุดของห้างร้านทั้งจีนและชาวต่างประเทศที่เกี่ยวกับกิจการค้า แม้แต่ธนาคารพาณิชย์ซึ่งปีก่อน ไม่เคยหยุด แต่ปีนี้ก็หยุดไปตามกัน

ข้าพเจ้าถือโอกาสในวันหยุดนัดหมายไว้ว่า จะไปพักผ่อนที่ชายทะเลหาดพัทยาพร้อมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ฉะนั้นย่ำรุ่งวันที่ ๑๕ ข้าพเจ้าก็ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ มุ่งตรงไปจุดหมายปลายทางคือพัทยาแต่วันนี้รู้สึกว่าโชคไม่สู้จะดี ฝนโปรยมาแต่เช้าท้องฟ้ามืดคล้ำ เมื่อรถผ่านด่านเก็บค่าทางบางปูไปได้ไม่ไกลนักรถก็หยุดลง เครื่องยนต์ไม่ยอมทำงานต่อไป

ข้าพเจ้านำรถเข้าข้างทางแล้วก็ลงมือตรวจแก้ เครื่องมือก็มีไขควงเพียงอันเดียว นี่ก็เป็นความบกพร่องอันหนึ่งที่ข้าพเจ้านึกตำหนิตัวเองที่ไม่ได้ตรวจดูเครื่องมือให้เรียบร้อยก่อนเดินทางไกลและข้าพเจ้ายังหย่อนความชำนาญในทางเครื่องยนต์ ฉะนั้นหลังจากแก้ไขไปพักหนึ่งอย่างงู ๆ ปลา ๆ ก็หมดปัญญา และก็นึกขำแต่ในใจว่ารถเจ้ากรรมแต่ไหนแต่ไรไม่เคยเสีย เมื่อจะเสียก็เสียเอาวันสำคัญ คือวันตรุษจีน ทุกหนทุกแห่งเขาหยุดงานหมดจะไปตามช่างที่ไหนมาแก้ ซ้ำมาเสียห่างจากกรุงเทพฯ เกือบ ๐๔ กิโลเมตร คิดแล้วก็ไม่เห็นทางมีทางอื่นจะดีเท่า โดยสารรถเข้ากรุงเทพฯ แล้วก็เที่ยวหาช่าง และก็นึกท้อใจเพราะอู่และช่างที่เคยใช้เป็นประจำก็เคยบอกว่าตรุษจีนปีนี้จะไปเที่ยวพระพุทธบาท ฉะนั้นช่างที่ประจำก็หมดหวังแน่ ช่างอื่น ๆ มองไม่เห็นเลยในวันตรุษเทศกาลสำคัญเช่นนี้ เขาหยุดแม้จะพบก็คงบ่ายเบี่ยงไม่ยอมมาเป็นแน่ นี่เป็นข้อที่หนักใจมากแต่ถึงอย่างไรก็ดีก่อนอื่นจำเป็นจะต้องเข้ากรุงเทพฯ แล้วไปขบปัญหา

เอาข้างหน้าข้อแรกก็หารถโดยสาร ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงสั่งคนในรถว่าข้าพเจ้าจะเข้าไปกรุงเทพฯ และกว่าจะกลับมาก็เห็นจะหลายชั่วโมง บางทีอาจค่ำก็ได้ เพราะยังนึกไม่ออกว่าจะตามช่างได้ที่ไหน เคราะห์ดีหน่อยที่ยังมีอาหารและน้ำอยู่ในรถพอจะแบ่งกันรับประทานกันหิวไปได้

ครั้นเห็นรถบัสโดยสารกำลังจะผ่านมา ข้าพเจ้าก็ออกมายืนโบกมือเป็นสัญญาณให้หยุดและจะขอโดยสารไปด้วย ครั้นแล้วรถที่ผ่านมาก็ผ่านไป โดยไม่เบาเครื่องและบอกสาเหตุที่ไม่ยอมรับข้าพเจ้าบอกตัวเองว่ารถคันนี้คงเต็มจึงไม่หยุดรับ และก็มองไม่เห็นคนในรถเพราะเอาผ้าใบลงกันฝนทั้งสองข้าง แต่แล้วคันหลัง ๆ ก็เหมือนคันแรกโดยผ่านมาแล้วผ่านไปไม่ยอมเบาเครื่อง และข้าพเจ้าก็บอกตัวเองว่าเราคงจะขึ้นผิดที่เสียแล้ว เห็นจะเป็นเพราะไม่มีป้ายบอกหยุดรับส่งผู้โดยสาร รถส่วนบุคคลที่ผ่านเข้ากรุงเทพ ฯ ก็มีคนนั่งเต็มบางคัน ก็เป็นรถรับจ้าง ซึ่งมีผู้เช่าเดินทางไกลก็มีคนนั่งเต็มเหมือนกัน รถส่วนบุคคลบางคันที่ผ่านมาจะเข้ากรุงเทพ ฯ พอที่จะอาศัยนั่งบ้างก็ไม่ยอมหยุด หันมาหัวเราะเหมือนข้าพเจ้าเป็นตัวตลกเต้นอยู่กลางฝนเช่นนั้น แต่แล้วฝนก็ลงหนาเม็ดขึ้น ข้าพเจ้าจึงต้องรีบขึ้นไปนั่งหลบฝนอยู่บนรถนั่งมองดูน้ำฝนไหลตามกระจก นึกขันตัวเอง....ที่รถโดยสารไม่ยอมรับข้าพเจ้าก็ดี รถส่วนบุคคลที่ไม่ยอมรับและหันมาหัวเราะเหมือนข้าพเจ้าเป็นตัวตลกก็ดี–ข้าพเจ้าไม่ได้โกรธและไม่เคยนึกโกรธเพราะความโกรธคือความทุกข์ ธุระอะไรข้าพเจ้าจะเอาความทุกข์มาใส่ตัว ข้าพเจ้าได้แต่ขำขันตัวเอง บัดนี้ฝนหนาเม็ดขึ้น ได้แต่นั่งจับเจ่าอยู่ในรถไปไหนไม่ได้ แล้วก็หวนนึกถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศไทย กำลังขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง ราคาน้ำมันเบนซินแพงต้องปันส่วน ตลาดมืดมีขายก็ราคาสูง รถยนต์วิ่งตามท้องถนนน้อยลงผิดตา ค่าโดยสารและค่าขนส่งสูงขึ้นหลายเท่าตัว ข้าพเจ้าจำได้ว่าวันนั้นข้าพเจ้ากลับจากชลบุรีด้วยรถส่วนตัว ผ่านคลองด่านมาได้ไม่กี่กิโลเมตร ก็เห็นผู้คนพลุกพล่านผิดปกติ ข้าพเจ้าเป็นคนอยากรู้อยากเห็นจึงหยุดรถที่หน้าบ้านครูเทียง ๆ ซึ่งเป็นครูใหญ่โรงเรียนประชาบาลแถวนั้น เมื่อถามดูก็ได้ความว่า เมื่อบ่าย

โมงมีรถยนต์โดยสารจากศรีราชาจะเข้ากรุงเทพฯ ได้มาหยุดลงที่หน้าบ้านครูเที่ยง ครั้นแล้วก็มีผู้พยุงหญิงสาวผู้หนึ่งลงจากรถ ผู้หญิงผู้นั้นแสดงว่าเจ็บปวดมากไม่สามารถจะเดินทางต่อไปได้ คนรถจึงนำลงทิ้ง ๆ ที่ผู้หญิงผู้นี้ไม่รู้จักใครในตำบลนี้เลย การเดินทางก็มาคนเดียว ครูเที่ยงกับภรรยาเป็นผู้มีใจดี ได้จัดการให้เข้าพักในบ้าน ปรากฏว่าครรภ์แก่ คงจะคลอดบุตร ครูเที่ยงจัดการกั้นม่านให้ลับตาคน แต่แล้วก็ไม่คลอด การเจ็บปวดทวีมากขึ้นฉะนั้นชาวบ้านจึงวิ่งวุ่นหายากลางบ้านมาช่วย ตามมีตามเกิด ส่วนมากเป็นยาแผนโบราณ แต่ไม่ได้ผลหรือทำให้ดีขึ้น ครูเที่ยงแสดงความวิตกทุกข์ร้อนจะหาหมอแผนใหม่และแผนโบราณก็ไม่มีในตำบลนี้หรือใกล้เคียง จะถามถึงชื่อเสียงและญาติพี่น้องของหญิงผู้นั้นว่าอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้เรื่อง เพราะแกเจ็บปวดจนไม่ได้สติ ข้าพเจ้าสงสารและเห็นอกเห็นใจครูเที่ยง เป็นผู้ที่มีมนุษย์ธรรมดี สงเคราะห์ผู้ที่อยู่ในยามเจ็บไข้ได้ทุกข์ และตนเองก็ต้องหนักอกเป็นทุกข์เป็นร้อนเพราะผู้ป่วยมีอาการหนักขึ้น และชาวบ้านแถวนั้นก็มีจิตใจสูงที่ได้ช่วยเพื่อนมนุษย์ตาดำ ๆ ด้วยกันอย่างเต็มอกเต็มใจ ข้าพเจ้าเองก็มีทางที่จะช่วยได้บ้าง และสงสารเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ข้าพจึงบอกครูเที่ยงว่าข้าพเจ้าจะเข้ากรุงเทพฯ รีบไปรับหมอมาโดยเร็ว แม้จะเสียเวลานานหน่อย แต่ก็แน่นอน ครูเที่ยงแสดงความดีใจและมีหวังขึ้นมา ข้าพเจ้ามิได้รอช้ารีบขึ้นรถเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ทันที ตรงไปที่นเรศพยาบาล ถนนนเรศสี่พระยา ซึ่งนายแพทย์ประวัติฯ เป็นผู้อำนวยการ พอจอดรถที่หน้าตึก ข้าพเจ้ารีบลงไปด่วนและร้องเรียกหมอตั้งแต่ชั้นบันไดแต่บังเอิญวันนั้นหมอไม่ได้ไปไหน ข้าพเจ้าโล่งใจเพราะกลัวว่าจะไม่พบหมอ ข้าพเจ้าบอกว่าเร็วด่วนหมอมีคนป่วย จะคลอดบุตรกำลังเจ็บปวดมากหมอรีบเก็บเครื่องมือและยาใส่กระเป๋า แล้วถามถึงตำบลที่จะไป ข้าพเจ้าบอกให้ทราบแล้วก็รีบฉวยกระเป๋า แล้วออกมาขึ้นรถซึ่งมีหมอตามติดมาด้วยข้าพเจ้าเร่งน้ำมันเต็มที่ เพราะเวลานั้นถนนไม่ค่อยจะมีคนมากนักจราจรก็ไม่มี ข้าพเจ้าจึงทำเวลาได้เร็วพอใช้ พอถึงข้าพเจ้าก็มองเห็นครูเที่ยงคอยดูเราอยู่แล้ว พอเห็นเรากลับมาถึงก็แสดงความยินดี บอกว่าไปมาได้เร็วมาก ข้าพเจ้าทราบจากครูเที่ยงว่าคนไข้ไม่มีอาการอะไรดีขึ้นเลย หมอได้รีบตรวจอาการด่วนและให้ยาฉีดยาด้วย

ข้าพเจ้านั่งสนทนากับชาวบ้านอยู่ข้างนอก ครู่ใหญ่ข้าพเจ้าก็ได้ยินเสียงทารกร้อง พวกเราพากันดีใจ เข้าใจว่าคนไข้คงปลอดภัยแล้ว สักครู่หมอก็ออกมาบอกว่า "พ้นอันตรายแล้ว" หมอได้มอบยาไว้ให้และบอกวิธีปฏิบัติ จากนั้นข้าพเจ้าก็พาหมอกลับกรุงเทพฯ บุตรที่คลอดทราบว่าเป็นหญิงแล้วลืมเหตุการณ์ครั้งนั้นเสียสิ้น และเป็นเหตุบังเอิญเมื่อ ๒ ปี ก่อนข้าพเจ้าได้พบเพื่อนเก่าผู้หนึ่งซึ่งเรามิได้พบกันเสียประมาณยี่สิบกว่าปี เพราะต่างแยกย้ายกันไปไม่ได้พบกันเลย เมื่อข้าพเจ้าเข้านั่งในบ้านเพื่อนผู้นี้ก็เรียกภรรยาออกมาให้รู้จัก และข้าพเจ้าเองก็ไม่เคยเห็นภรรยาของเพื่อนผู้นี้มาก่อน แต่ภรรยาของเพื่อนผู้นี้บอกว่าเคยรู้จักข้าพเจ้ามาก่อนแล้ว แต่ยังไม่รู้จักตัว .... ข้าพเจ้าก็งง....นึกไม่ออก แต่แล้วภรรยาเพื่อนก็เรียกหญิงรุ่นสาวออกมาทำความเคารพข้าพเจ้าแล้วก็เล่าเรื่องที่บุตรสาวคนนี้คลอดที่บ้านครูเที่ยง เมื่อคราวสงครามโลกครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าจึงนึกได้ นี่เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าเคยช่วยเหลือด้วยความสงสาร ในถนนสายเดียวกันที่ข้าพเจ้ากำลังนั่งมองดูน้ำฝนไหลผ่านกระจกโดยไม่รู้ว่าจะทำอะไรดีกว่านี้

อีกครั้งหนึ่งข้าพเจ้าจำได้ว่าเป็นเวลาเย็นข้าพเจ้าได้เดินทางมาที่สมุทรปราการและกำลังจะกลับบ้าน มีชายคนหนึ่งเข้ามาถามข้าพเจ้าว่าจะไปไหน ข้าพเจ้าบอกว่าจะกลับกท. ชายผู้นั้นก็แสดงความหมดหวัง ข้าพเจ้าถามว่าจะไปไหน ก็ได้ทราบว่ารถยางแตกอยู่ที่คลองด่านทางที่จะแยกไปประตูน้ำ โดยต้องอาศัยรถที่ผ่านนำยางที่แตกมาปะ ๆ เสร็จแล้วจะหารถนำยางที่ปะแล้วไปใส่ก็หาโดยสารไปไม่ได้ รถก็ทิ้งอยู่กลางถนน ความจริงข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักท่านผู้นี้มาก่อนเลย แต่มาหวนนึกถึงว่าข้าพเจ้าไปยางแตกเช่นนี้บ้างและก็กำลังมองหาผู้เห็นอกเห็นใจเช่นกัน คิดแล้วข้าพเจ้าก็ตกลงใจไปส่งถึงที่รถยางแตกก็พอดีค่ำ ข้าพเจ้าทราบภายหลังว่าท่านผู้นี้มาหลบภัย และบ้านอยู่ซอยโรงหนังบางกะปิ เมื่อออกจากทางแยกคลองด่านเวลาค่ำแล้วจะกลับบ้าน เมื่อผ่านมาถึงแถวบางปูไฟหน้าฉายเห็นมีรถยนต์ข้างทางคันหนึ่ง และมีผู้ยืนอยู่ข้างกลางถนนโบกมือให้ข้าพเจ้าหยุด ก็ทราบว่ารถของท่านผู้นั้นน้ำมันหมดจะขอโดยสารรถไป

ซื้อน้ำมันที่ปากน้ำ ครั้นถึงปากน้ำแล้วของร้องให้ข้าพเจ้าไปส่งที่บางปู ข้าพเจ้าก็เห็นใจเพราะไม่มีรถไป ภายหลังข้าพเจ้าจึงทราบว่าท่านผู้นั้นเป็นนายตำรวจ

ข้าพเจ้าคิดถึงเรื่องเหล่านี้แล้วทำให้จิตใจสบายขึ้นอย่างประหลาด เพราะข้าพเจ้าทำไปด้วยความเห็นอกเห็นใจ ไม่เคยหวังสิ่งใดตอบแทน เกิดมั่นใจว่าทุกคราวที่คับขันมองไม่เห็นทางออก แต่แล้วก็ถึงนาทีสุดท้ายก็มีทางออกอย่างงดงามเสมอ ข้าพเจ้าคิดว่าคนเราสร้างความดีความดีคงไม่สูญเป็นแน่ คิดไปแล้วหลายเรื่องฝนก็ยังไม่หาย บัดนี้หวนไปนึกเรื่องเก่าแก่แม้จะเป็นเรื่องโบราณ แต่มันก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับถนนสายนี้ จิตใจของคนในครั้งนั้นข้าพเจ้ายังจำได้ถึงทุกวันนี้ คือเมื่อครั้งเปิดถนนสายกรุงเทพ ฯ – สมุทรปราการใหม่ ๆ ทางสมุทรปราการมีงานต้อนรับชาวกรุงมีทั้งตลาดนัดเช้าและโยนห่วงปาเป้า ข้าพเจ้าเวลานั้นก็นัดเพื่อนฝูงไว้หลายคนและจะออกจากกรุงเทพ ฯ ก่อนย่ำรุ่ง โดยข้าพเจ้าจะนำรถออกตระเวนรับเพื่อนครบตามจำ–นวนแล้ว ข้าพเจ้าขับรถมุ่งหน้าตรงไปสมุทรปราการทันที เช้าวันนั้นเราเที่ยวเตร่กันจนเป็นที่จุใจแล้ว พอสายหน่อยเราก็ชวนกันกลับ การกลับคราวนี้เราต่างสรวลเสเฮฮากันมาอย่างสนุกสนานเบิกบาน ล้อเรียนตามภาษาเพื่อนสนิท พอรถเลี้ยวโค้งที่จะเข้าเขตสำโรง กึ่งกลางระหว่างโค้งกับสะพานสำโรงก็เกิดเหตุขึ้น คุณตุ๊ วัชราธร ชะโงกหน้าออกมาชี้มือให้ข้าพเจ้าดูแล้วตะโกนว่า "เฮ้ย! นั่นล้ออะไรวะมันวิ่งแข่งกับล้อรถลื้อ" ข้าพเจ้ามองตามมือชี้ก็เห็นล้อรถกำลังวิ่งออกนำหน้ารถข้าพเจ้าไป จากนั้นเพื่อนที่นั่งข้างหลังอีกสามคนก็ชะโงกออกมาดู ต่างก็แปลกใจกันถ้าเป็นกลางคืนก็คิดว่าผีหลอก แต่เพื่อนนั่งข้างหลังไม่ทันเห็น รถก็เอียงตะแคงวูบลงไปบังโคลนครูดไปกับถนนเป็นทางยาว ข้าพเจ้าร้องออกมาได้แต่เพียง "จบกันล้อรถอั๊วเอง" แม้เราจะตะแคงหยุดลงแล้วเจ้าล้อมันวิ่ง ปุเรง ! ปุเรง ! อย่างอิสระโดยไม่ยอมหยุดแล้วมันก็กระดอนออกไปนอกทางลงไปอยู่ในคูคลอง ร้อนถึงเด็กเลี้ยงควายโดดลงไปเอาขึ้นมาให้ ฝรั่งคนหนึ่งขับตามหลังเห็นเหตุการณ์รถของเราตลอดมา ฝรั่งผู้นั้นหัวเราะจนตัวงอหน้ารถคันนั้นส่ายไปส่ายมา

เมื่อเราหายตะลึงแล้วพากันออกมายืนดูรถเพลาหลังและก็พากันหัวเราะจนน้ำตาไหล.... เมื่อข้าพเจ้าตรวจดูแล้วก็หมดหนทางที่จะนำรถกลับได้ เพราะน๊อตหัวเพลาแตก ลิ่มเพลาท้ายตกกระเด็นหายไปหาไม่พบไม่มีทาง... หมดทาง .... ข้าพเจ้าบอกเพื่อน ๆ แต่แล้วรถตามหลังมาก็พากันหยุดและลงมาถามว่าเป็นอะไร จะให้ช่วยอะไรได้บ้าง ข้าพเจ้ารู้สึกตื้นตันในน้ำใจของท่านเหล่านั้น ที่ได้หลั่งความเห็นอกเห็นใจ บัดเดี๋ยวใจข้างถนนก็มีรถจอดกันเป็นทิวแถว ทุกคนต่างลงมาจากรถมาถามพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ข้าพเจ้าบอกขอบคุณทุกท่านที่คอยให้ความช่วยเหลือที่มีจิตใจเมตตากรุณา บอกว่าน๊อตหัวเพลาแตกลิ่มเพลาตกหาย ล้อจึงหลุดออกมา.... และแม่แรงในรถก็ไม่มี.... แต่แล้วคุณพระมาตลี (ผิว) บอกว่าไม่ต้องแม่แรง ช่วยกันยกแล้วเอาหินข้างทางมารองแล้วในไม่ช้ารถของข้าพเจ้าก็ถูกยกขึ้นด้วยกำลังคน มีก้อนหินข้างทางรองอยู่เบื้องล่าง.... ข้าพเจ้าจำได้ว่าคุณพระ ๆ ได้กลับไปที่รถของท่านค้นอะไรอยู่พักหนึ่งทางท้าย แล้วก็หยิบเอาลิ่มออกมาแล้วมาเทียบเข้ากับเพลารถของข้าพเจ้าก็เข้ากันได้พอดี แล้วข้าพเจ้าก็เห็นคุณหมอทองอยู่ ๆ ห้างขายยาปราสาททองไปค้นหีบเครื่องมือที่รถ ไม่ช้าก็ได้น๊อตหัวเพลามาอันหนึ่ง เมื่อมาใส่แล้วขันเกลียวเข้าไปก็เข้ากันดี มันเป็นเรื่องที่ประหลาดและเหมาะเจาะอะไรเช่นนั้น จากนั้นข้าพเจ้าก็ได้รับความกรุณาของคุณพระมาตลีจัดการเรียบร้อย ข้าพเจ้าอดที่จะระลึกเหตุการณ์เหล่านี้เสียมิได้ และยังนึกขอบคุณท่านที่ได้ช่วยเหลือรถของข้าพเจ้ากลับถึงกรุงเทพ ฯ โดยเรียบร้อย ข้าพเจ้านึกถึงเรื่องเก่า ๆ เพลิน ฝนซาลงจำเป็นที่จะรีบด่วนเดินทางเข้ากรุงเทพ ฯ เพื่อหาช่างมาแก้รถให้เรียบร้อย แม้มีความหวังน้อยแต่ก็ต้องลองดูพอดีข้าพเจ้ามองเห็นรถจิ๊ปคันหนึ่งวิ่งมาแต่ไกลกำลังจะผ่าน มองเห็นในรถมีแต่คนขับเพียงคนเดียว ข้าพเจ้ารีบออกไปโบกมือให้รถหยุด เมื่อรถหยุดข้าพเจ้าก็ขอโดยสารเข้ากรุงเทพ ฯ ผู้ขับนั้นเป็นชายหนุ่มแสดงความยินดีที่ให้ข้าพเจ้าโดยสารไปด้วย ข้าพเจ้าโล่งใจที่ปัญหาข้อแรกได้ผ่านพ้นไปแล้ว ยังหนักใจเมื่อถึงกรุงเทพ ฯ แล้วจะไปตามช่างที่ไหน ทันใดนั้นชายหนุ่มถามถึงจุดประสงค์ ข้าพเจ้าบอกว่ารถเสียไฟไม่เข้าหัวเทียน

ตั้งใจไปตามช่างที่กรุงเทพ ฯ ชายหนุ่มผู้นั้นแสดงความหนักใจแทนข้าพเจ้า บอกว่าไปตามช่างวันนี้เห็นจะไม่สำเร็จแน่ เพราะเป็นวันหยุดทุกแห่ง แต่แล้วก็บอกว่าผมอยากจะลองช่วยคุณแก้ดูคิดว่าเกี่ยวกับเรื่องไฟคงมีทาง หากผมแก้ไม่ตกคิดว่าอย่าเสียเวลาเข้ากรุงเทพ ฯ เลย เพราะเวลานี้บ่ายแล้วไปมาก็คงจะค่ำคงไม่ทันและช่างคงหาไม่ได้ ผมมีเชือกอยู่ท้ายรถพอจะลากกลับกรุงเทพ ฯ พอข้าพเจ้าได้ฟังคำของชายหนุ่มผู้มีจิตใจสูงผู้นี้ ตัวก็ร้อนวูบขึ้นมาทันที ความหนักใจก็หมดไป ความหวังก็เกิดขึ้นในนาทีสุดท้าย

แม้ชายผู้นี้จะแก้รถของข้าพเจ้าไม่ตก ก็ยังมีหวังที่จะลากจูงเข้ากรุงเทพ ฯ ได้โดยมิต้องทิ้งค้างแรมอยู่กลางทาง ทันใดชายหนุ่มผู้นั้นกลับรถถอยหลังมาจอดชิดกับรถของข้าพเจ้า แล้วหยิบเครื่องมือออกมาจากรถ ข้าพเจ้าเกรงใจเพราะฝนยังไม่หายแม้จะตกไม่มากนักก็ทำให้เปียกได้ ขอให้รอฝนหายเสียก่อนค่อยลงมือ แต่ชายหนุ่มผู้นั้นบอกว่าไม่เป็นไร สมกับคำว่า "อันความกรุณาปราณี จะมีใครบังคับก็หาไม่" รู้สึกว่าชายผู้นี้มีความชำนาญในเครื่องยนต์ไม่น้อย ใช้เวลาแก้ไขไม่นานนัก รถก็มีชีวิตชีวาขึ้นพร้อมที่จะรับใช้ต่อไป นับว่าโชคดีอย่างประหลาดที่มาพบชายผู้นี้ได้แก้ปัญหาหนักอกสุดสิ้นไป และยังนึกขอบใจรถที่ผ่าน ๆ มานั้นไม่ยอมรับข้าพเจ้าเข้ากรุงเทพ ฯ มิฉะนั้นข้าพเจ้ามัวงมหาช่างที่ไม่แน่นอนและไม่รู้จะสิ้นสุดเมื่อใด ต่อจากนั้นข้าพเจ้าก็ออกเดินทางไปจนถึงจุดหมายปลายทาง และกลับถึงกรุงเทพ ฯ โดยเรียบร้อย ทั้งนี้ก็เพราะความกรุณาปรานีซึ่งไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักมาก่อนเลย แม้ชายผู้นี้จะอ่อนวัยกว่าข้าพเจ้ามาก แต่ความดีที่มีใจเมตตากรุณาทำให้ข้าพเจ้าเคารพนับถือด้วยความจริงใจ ชายผู้นั้นคือ คุณธีระ อยู่จังหวัดชลบุรี

มัจจุราชเอื้อมไม่ถึง

เราทุกคนรู้วันเกิด แต่ไม่มีใครรู้วันตาย ถ้าเรานึกว่าเรายังไม่ตาย ก็เป็นความประมาทส่วนหนึ่ง การสร้างจิตใจให้เป็นกุศล การไม่ประมาท ถึงเวลาตายก็จะตายได้อย่างสงบสบาย อย่าตายอย่างคนมีบาป เมื่อเกิดแล้วก็ต้องตายด้วยกันทุกคน

อันชีวิตของคนเรานี้ ก็แปลกประหลาดพิสดารยิ่งกว่าเรื่องอ่านเล่น บางครั้งสิ่งที่เรานึกไม่ถึงว่าจะเป็นไปได้ แต่ก็เป็นไปได้ กุศลของผู้ที่เคยสร้างคุณงามความดีเป็นบารมีที่สะสมไว้ซึ่งมองไม่เห็นด้วยตามนุษย์ธรรมดา แต่แล้วก็ถึงเวลาจังหวะของกรรมดีจะให้ผล ได้ช่วยผลักดันชีวิต ซึ่งกำลังอยู่ในเงื้อมมือพญามัจจุราชที่เอื้อมมาฉุด ให้รอดพ้นจากความตายไปได้อย่างหวุดหวิด และความดีนี้เองได้มาช่วยแยกออกกลุ่มความตายได้ทันท่วงที เป็นเรื่องประหลาดอัศจรรย์ที่ควรจะนำมาคิด เพื่อเป็นคติต่อไป

เรื่องมีว่า ข้าพเจ้ามีเพื่อนที่รักใคร่กันมากผู้หนึ่ง เพื่อนผู้นี้เป็นคนดีมีศีลธรรม เห็นอกเห็นใจผู้อื่นไม่ยอมเห็นแก่ตัวเป็นข้าราชการฝ่ายปกครองอยู่ต่างจังหวัด

ครั้งหนึ่งเพื่อนผู้นี้ได้ออกจากอำเภอที่อยู่ เดินทางไปราชการที่ตัวจังหวัดปราจีนบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่ตนสังกัดอยู่ เมื่อเสร็จการงานแล้วก็เวลาจวนเที่ยง ตั้งใจว่าจะรีบกลับอำเภอที่ตนอยู่ พอดีมีเพื่อนที่ชอบพอรักใคร่ที่จังหวัดสามคน ได้เชื้อเชิญไปทานอาหารกลางวันเป็นการต้อนรับแล้วทั้งสี่ก็เข้าไปในร้านอาหารแห่งหนึ่ง และสั่งอาหารสำเร็จรูปและที่จัดปรุงใหม่ ระหว่างรอการจัดปรุงอาหาร ทั้งสี่ก็นั่งสนทนาถึงเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ช้าการปรุงอาหารก็เสร็จ จัดใส่จานพร้อมกับอาหารสำเร็จที่ปรุงไว้ขายตั้งแต่เช้า ตักใส่ชามตั้งโต๊ะพร้อมกัน เมื่อคนขายได้จัดโต๊ะไว้เป็นที่เรียบร้อยพร้อมทั้งช้อนซ่อม โถข้าวและจานชามเครื่องจิ้มไว้เป็นระเบียบ พอเห็นโต๊ะอาหารจัดเรียบ

ร้อยต่างก็ชวนกันเข้าไปนั่งเตรียมรับประทาน พอตักข้าวใส่จานก็ได้ยินเสียงหวูดสัญญาของเรือเมล์โดยสาร ซึ่งจอดอยู่คนละฝั่งน้ำดังขึ้นถี่ ๆ เป็นระยะ ๆ เป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าเรือเตรียมจะออกจากท่า เพื่อนของข้าพเจ้ารีบลุกขึ้นจากโต๊ะทันที ทั้งที่อาหารกำลังจะเข้าปากอยู่แล้วและบอกกับเพื่อนว่า

"ผมต้องขอโทษ เรือจะออกอยู่แล้ว ผมจะไปหาอาหารรับประทานข้างหน้าเชิญคุณตามสบายเถิด แต่เพื่อนทั้งสามไม่ยอม ขอให้ทานอาหารกันก่อนแล้วบอกว่าไม่ต้องรีบร้อนหรอกน่าทานข้าวให้สบายใจได้ ผมจะให้เด็กไปบอกนายท้ายเรือว่าอย่าเพิ่งออกเรือ ขอเวลาให้นายอำเภอกินข้าวก่อนเรือลำนั้นต้องผ่านที่เราทุกวันมันต้องรอเราแน่ เชื่อผมเถิดน่าให้เด็กไปบอกนายท้ายดีกว่า"

นายอำเภอสั่นศีรษะแล้วพูดว่า "อย่าเลยผมไม่ชอบทำอย่างนี้มันเป็นการเห็นแก่ตัวเกินไป ผมไม่ยอมให้เขาออกตรงเวลาดีกว่า อย่าให้คนจำนวนมากมารอผมคนเดียวเลย เพราะไม่รู้ว่าใครในเรือจะมีธุระร้อน ธุระด่วน มีความจำเป็นที่จะต้องรีบไปให้ทันเวลา อย่าเอาเรื่องไม่จำเป็นมาถ่วงเวลาคนอื่นเขาเลยเขาไม่กล้าว่าต่อหน้าเรา แต่อาจแช่งด่าลับหลังก็ได้หาว่าเราเห็นแก่ตัวเองเอาละผมต้องลาก่อน"

แล้วก็อำลาเดินทางออกจากร้าน ทั้ง ๆ เพื่อนบอกว่าให้ทานข้าวสักสองสามคำก็ยังดี แต่นายอำเภอไม่ยอมคำพั่งคำอ้อนวอนของเพื่อน รีบมาริมฝั่งเรียกเรือจ้างให้ส่งข้ามฟากตรงไปที่เรือเมล์โดยสารจอดอยู่ทันที เมื่อขึ้นไปถึงบนเรือแล้วก็ถามนายท้ายเรือว่า "จะรีบออกหรือจึงเปิดหวูด"

นายท้ายเรือตอบว่า "ยังหรอกครับ ผมเปิดหวูดสัญญาณเรียกให้เด็กคนเรือรีบกลับเห็นว่าไปตลาดนานแล้ว เรือก็ได้เวลาออก ท่านนายอำเภอมีธุระจะไปไหนเชิญเถิดครับ ผมรอได้"

นายอำเภอพูดว่า "ขอบใจมากน้องชาย ฉันไม่ชอบให้คนอื่นเสียเวลาเพราะฉันโดยไม่จำเป็น อย่าได้เห็นแก่หน้าใคร มิฉะนั้นจะขาดความนับถือว่าไม่รักษาเวลาตามระเบียบ"

จากนั้นไม่นานเรือก็ออกตรงเวลา นายอำเภอก็กลับมาถึงที่อยู่โดยเรียบร้อย ความจริงหากเรื่องจะลงเอยเพียงแค่นี้ ก็ไม่จำเป็นที่จะนำมาเล่าให้ท่านฟัง เพราะข้าราชการที่เห็นอกเห็นใจประชาชน และปฏิบัติราชการโดยความซื่อสัตย์เที่ยงตรงมีถมเถไป แต่เหตุการณ์ของเรื่องมิได้จบลงเพียงนี้ พอรุ่งขึ้นต่อจากวันนั้น มีผู้เดินทางมาจากตัวจังหวัดมาส่งข่าวให้นายอำเภอทราบว่า

เพื่อนสามคนที่ชวนนายอำเภอรับประทานอาหารเที่ยงเมื่อวานนี้ บัดนี้ได้ถึงแก่กรรมลงแล้วทั้งสาม นายอำเภอตกใจมากเพราะไม่นึกไม่ฝันว่าจะได้รับข่าวร้ายเช่นนี้ และไม่คิดว่าจะเป็นไปได้เพราะเพิ่งจะจากมาไม่ถึง ๒๔ ชั่วโมงและยังสนทนากันอย่างสนุกสนาน บัดนี้ได้ข่าวร้าย เศร้าสลดใจอย่างยิ่ง

เมื่อผู้มาส่งข่าวเล่าให้ฟังจึงได้ทราบว่า หลังจากนายอำเภอได้ลงเรือข้ามฟากมาขึ้นเรือเมล์แล้ว เพื่อนทั้งสามก็ลงมือรับประทานอาหารที่จัดไว้เมื่ออิ่มเรียบร้อยแล้วต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้านของตน ซึ่งไม่ห่างไกลกันนัก เมื่อไปถึงบ้านก็เกิดปวดท้องและท้องเดินอย่างรุนแรงทั้งสามคนเช่นเดียวกัน หมอได้พบว่าเป็นอหิวาตกโรคอย่างแรง หมอได้พยายามจนสุดความสามารถ แต่พอกลางดึกในคืนวันนั้น เพื่อนทั้งสามก็หมดลมในระยะเวลาใกล้ ๆ กัน ญาติจึงรีบให้คนนำข่าวมาบอกนายอำเภอให้ทราบเพราะเป็นเพื่อนที่รักใคร่คุ้นเคยมาก เป็นเรื่องที่น่าคิดว่าบุคคลที่ประกอบกรรมดี เห็นประโยชน์ส่วนรวมของผู้อื่นยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว ทางพระชี้ให้เห็นกฎแห่งกรรมดี ทั้งที่ความตายเฉียดเข้ามาใกล้ แต่ความดีได้แทรกเข้าไปขัดจังหวะฉุดออกมาให้พ้นจากความตายได้ทันท่วงที นี่ก็เป็นเรื่องของชีวิตของผู้ประกอบกรรมดีผู้หนึ่งที่น่าคิดมาก

เสียสัตย์

วันหนึ่งเมื่อปลาย พ.ศ. ๒๕๐๒ มีเพื่อนผู้หนึ่งมาหาข้าพเจ้าเพื่อนผู้นี้ได้ไปประกอบอาชีพอยู่ต่างจังหวัด นานทีปีหนจึงได้เข้ามาธุระในกรุงเทพฯ เลยถือโอกาสมาเยี่ยมข้าพเจ้าในฐานะที่ชอบพอรักใคร่กันคิดถึงและจากกันไปนาน เราดีใจที่ได้พบกันสนทนาตามอัธยาศัยได้ถามทุกข์สุขซึ่งกันและกันหลังจากสนทนาเรื่องอาชีพ ทุกข์สุขและดินฟ้าอากาศกันพอสมควรแล้ว เพื่อนผู้นั้นพูดว่า

"มีเรื่องเศร้าใจเกิดขึ้นสด ๆร้อน ๆต่อหน้า ผมอยากจะเล่าให้ฟัง บางทีเรื่องนี้อาจเป็นคติเตือนใจแก่บุคคลทั่วไป และผู้มีอาชีพอย่างเดียวกัน อย่าให้เกิดเหตุเป็นประวัติศาสตร์ซ้ำรอยไม่รู้จักสิ้นสุด" เรื่องของเขานั้นมีดังนี้

"สถานที่ผมอยู่นั้นห่างไกลตัวจังหวัด เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในป่าใกล้ลำน้ำมีโรงเลื่อยจักรและมีตลาดเล็กๆสมกับสภาพของบ้านป่าชาวบ้านส่วนมากมีอาชีพทำไม้และเป็นกรรกรรับจ้างแรงงานบ้างก็มีช้างไว้สำหรับลากจูงไม้ซุง แม้เวลานี้ความเจริญทำให้มีรถบรรทุก และรถแทรกเตอร์ลงลากจูง เครื่องยกกว้านและเครื่องทุ่นแรงอื่นๆมากมายก็ดีแต่ช้างก็ยังเป็นสัตว์ที่จำเป็นจะต้องใช้งานเพื่อประโยชน์ขาดเสียมิได้ ฉะนั้นที่ผมอยู่จึงมีช้างสำหรับใช้งานจำนวนไม่น้อย ช้างเหล่านั้นฝึกใช้การได้ดีทั้งยังรู้เวลาทำงานและเวลาพัก รักษาเวลาได้เที่ยงตรง โดยถือเอาเสียงหวูดสัญญาณของโรงเลื่อยบอกเวลาทำงานและเลิกงานเป็นสำคัญ

วันนั้นเผอิญผมอยู่ที่นั้นด้วยจึงเห็นเรื่องราวได้ตลอด คือมีควาญช้างคนหนึ่งรับเหมาขนไม้ซุงซึ่งกองไว้ใกล้ๆกับโรงเลื่อยขนลงไปไว้ที่ท่าน้ำ เพื่อรอเวลาน้ำมากจะได้ผูกแพล่องต่อไป แกเริ่มใช้ช้างลากไม้ซุงกองนั้นตั้งแต่เช้าจนถึงเวลาเที่ยงยังคงเหลืออีก ๒ ต้นก็จะหมดกอง ก็พอดีสัญญาณทางโรงเลื่อยดังขึ้น หมายถึงเวลาเที่ยงเป็นเวลา

ที่หยุดพัก ควาญผู้นั้นไสช้างขึ้นจากท่าน้ำพอดี แล้วให้ช้างเข้าไปที่กองซุงแต่ช้างนั้นชงักอยู่ไม่ยอมเดินเข้าไป เพราะถือเป็นเวลาเที่ยงสำหรับพักผ่อน ช้างอื่น ๆ พากันหยุดพัก ควาญได้นำไปใต้ร่มไม้ใหญ่ให้น้ำให้หญ้าที่เคยปฏิบัติกันมา พวกกรรมกรต่างก็ไปหาที่ร่มไม้ก็แก้ห่อข้าวออกมารับประทานกัน บ้างก็เอาหยอกล้อซึ่งกันและกันตามประสาของผู้ใช้กำลังเป็นแรงงาน ไม่ต้องมีภาระหนักใจรับผิดชอบในสิ่งใดทั้งสิ้น ส่วนควาญช้างผู้ขยันเห็นช้างชงักไม่ยอมเข้าไปก็พูดขึ้นว่า "อ้ายเพื่อนยาก ลากลงไปตีนท่าอีกสักต้นเถิดแล้วค่อยพักผ่อนกินหญ้ากินน้ำ คงไม่เสียเวลามากนัก"

เมื่อช้างได้ยินดังนั้น ก็ยอมตรงเข้าฉุดลากซุงลงไปท่าน้ำต่อไป พวกเพื่อนๆ ควาญและกรรมกรที่นั่งพักรับประทานอาหารอยู่ ต่างก็นึกว่าวันนี้ทำไมทั้งช้างทั้งคนช่างขยันกัน แล้วก็ตะโกนล้อเลียนเล่นขันๆแกมตลกพากันหัวเราะสนุกสนาน เมื่อช้างขนซุงลงท่าเสร็จเรียบร้อยแล้วควาญก็ไสช้างขึ้นมาทางเก่า เพื่อจะนำช้างไปพักใต้ร่มไม้ ครั้นผ่านกองซุงเห็นยังเหลืออีก ๑ ต้นก็ไสช้างตรงเข้าไปแล้วพูดว่า "มันเหลืออยู่ต้นเดียวเท่านั้นทิ้งไว้ทำไม ทำเสียให้มันเสร็จเรียบร้อยบ่ายจะได้ทำงานอื่นต่อไปไม่ต้องเสียเวลา"

แต่คราวนี้ช้างไม่ยอมทำงานกลับนิ่งยืนอยู่เฉยๆหูกางอยู่ ควาญเห็นเช่นนั้นก็มีความโกรธร้องด่าว่าไปหลายคำล้วนแต่คำหยาบๆ แถมยังว่า "อ้ายมึงนี่มันสันดานขี้เกียจและจองหองซุงเพียงต้นเดียวแค่นี้มึงจะทำให้เสร็จก็ไม่ยอมทำ มึงคอยดูกูจะให้มึงอดข้าวอดน้ำมึงจะลองดูกับกูก็ให้มันรู้ไป"

ว่าแล้วก็จะเอาชนะช้างให้ได้ พลางเอาขอสับแล้วเอาส้นเท้ากระทุ้งหลองช้าง ช้างนั้นเมื่อเห็นควาญโกรธก็ยอมตรงเข้าไปฉุดลากไม้ซุงต้นสุดท้ายลงไปท่าน้ำแต่โดยดี ถึงกระนั้นก็ยังไม่เป็นที่พอใจของควาญแกบ่นด่าไปตลอดทาง

ครั้นถึงท่าริมน้ำ ช้างก็วางซุงลงเรียบร้อย แล้วใช้งวงตระหวัดขึ้นบนหลังรัดตัวควาญซึ่งยังไม่ทันรู้ตัว และกำลังบ่นอย่างคนปากอยู่ไม่สุขแล้วจับฟาดลงมากับพื้นริมตลิ่งท่าน้ำขาดใจตายทันทีท่ามกลางของหมู่กรรมกรที่คอยดูแพไม้ซุงและพวกล่อง

แพ ต่างก็เห็นเหตุการณ์โดยตลอด แต่ไม่สามารถจะเข้าแก้ไขได้ทันท่วงทีเพราะมัวตกตลึง และไม่นึกว่าเหตุร้ายแรงจะเกิดขึ้น

ช้างนั้นเมื่อจับควาญฟาดลงมาถึงแก่ความตายแล้ว เหมือนจะรู้สึกสำนึกตัวได้ จึงตรงเข้าไปยืนเอาขาทั้งสี่คร่อมศพไว้น้ำตาไหลพรากพลางส่ายหัวอยู่ไปมา เหมือนจะรู้ความผิดที่ตัวได้กระทำลงไป และน้ำตาไหลคร่ำครวญอาลัยครวญซึ่งเป็นคู่ทุกข์คู่ยากกันมาแต่ก่อน ต้องมาดับชีพเพราะอารมณ์โกรธของตนเพียงวูบเดียว ข้าพเจ้าฟังเพื่อนเล่าแล้วก็พลอยสลดใจไปด้วย มานึกและคิดว่าแม้แต่ช้างซึ่งเป็นเพียงสัตว์เดียรฉานยังรู้จักโกรธ ในเมื่อมนุษย์ผู้ซึ่งเจริญแล้วไม่รักษาคำพูดเอาประโยชน์ของตัวเองเป็นใหญ่ ไม่ยอมเห็นอกเห็นใจ ช้างซึ่งเป็นสัตว์ที่นำประโยชน์มาให้ สัญญาจะให้พักก็ไม่ให้ตามสัญญา ครั้นช้างจะไม่ยอมทำตามก็มีอารมณ์โกรธไม่นึกเห็นเหตุผลและคำที่ตัวพูดไว้ ดูถูกว่าช้างเป็นสัตว์ที่อยู่ใต้อำนาจของตนจะทำอะไรก็ทำตามความชอบใจ ขาดความเมตตาปรานีจึงต้องจบชีวิตอย่างน่าเอน็จอนาถใจ

เมื่อหวนมานึกถึงมนุษย์เราทุกวันนี้ มีจิตใจเสื่อมทรามลงมิใช่น้อย มีข่าวฆ่าฟันกันตายในหน้าหนังสือพิมพ์มากมายเหลือที่จะจดจำไว้ได้ เกือบจะเป็นข่าวธรรมดา ผิดกับสมัยก่อนนานทีปีหนกว่าจะมีข่าวฆ่ากันตาย เห็นจะเป็นเพราะสมัยก่อนคนกลัวบาปและมีสัตย์มากกว่าคนสมัยนี้ แต่คนสมัยนี้ส่วนมากมีคำพูดไม่แน่นอน พูดกลับไปกลับมา มีแต่หลอกลวงไม่รักษาคำพูดไม่มีศีลสัตย์ไม่มีความอายต่อบาป แม้แต่ช้างซึ่งเป็นสัตว์ที่ไร้เดียงสาก็ยังมีความโกรธแค้นอาฆาตจนทนไม่ไหว ต้องสังหารควาญถึงแก่ความตายเช่นในเรื่องนี้ หากมนุษย์เรายังมีชีวิตจิตใจเสื่อมธรรมไม่รักษาความสัตย์ เอาแต่อารมณ์ของตนเป็นใหญ่ เห็นประโยชน์ของตนสำคัญกว่าสิ่งอื่น ขาดความเมตตา คนผู้นั้นย่อมจะมีแต่ศัตรูมากกว่ามิตร และชีวิตย่อมจะไม่ยั่งยืนเหมือนผู้มีจิตใจบริสุทธิ์รักษาสัตย์ เห็นอกเห็นใจมีจิตเมตตากรุณาต่อคนผู้นั้นย่อมจะมีแต่มิตรปราศจากศัตรูและภัยอันตรายจะไปไหนก็ไม่ต้องหวาดระแวงคอยระวังภัย นับเป็นรางวัลชิ้นหนึ่งของผู้ประพฤติแต่กรรมดีที่ทันตาเห็นในชาตินี้ก็คือ "ความสบายใจที่ปราศจากศัตรู"

สร้างกรรม

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ข้าพเจ้าได้โดยสารรถยนตร์สองแถวไปยังต่างจังหวัด โชคดีที่ได้นั่งข้างหน้ากับคนขับรถจึงรู้สึกกระเทือนน้อยลง ขณะแล่นอยู่บนถนนที่ไม่สู้จะเรียบร้อย รถวิ่งไปหลายชั่วโมงก็มาหยุดจอดพักที่ตลาดเล็ก ๆ ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เพื่อให้ผู้โดยสารพักยืดแข้งยืดขา รับประทานอาหารกลางวัน พอพักผ่อนสมควรเวลาแล้ว รถก็ออกวิ่งเดินทางต่อไป ข้าพเจ้าถือโอกาสสนทนากับคนขับและชมแกว่าเป็นคนอา-รมณ์ดีการขับรถอยู่ในความไม่ประมาท มีความระมัดระวังดีสมกับที่ผู้โดยสารฝากชีวิตไว้กับคนขับคนเดียว ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจในอัธยาศัยของชายผู้นี้ยิ่งนัก ตลอดเวลาที่ได้สังเกตมาหลายชั่วโมงแล้ว ข้าพเจ้านึกแต่ในใจว่าคนผู้นี้ยังอยู่ในวัยหนุ่ม ต่อไปคงจะต้องมีอนาคตรุ่งเรืองแจ่มใสอย่างแน่นอน เพราะกิริยาท่าทางทุกสิ่งส่อไปในทางที่ดีทั้งสิ้น ฉะนั้นการที่ข้าพเจ้าชมแกนี้ชมด้วยความจริงใจ มิได้เคลือบแฝงแกล้งเยินยอเลย สังเกตดูแกเห็นอกเห็นใจผู้โดยสารตลอดจนคนเดินถนน เมื่อเราหยุดพักแกก็อุตส่าห์ช่วยพยุงคนชราทั้ง ๆ ที่มีผู้ช่วยอยู่แล้ว ใช้คำพูดนิ่มนวลแสดงความคารวะผู้สูงอายุ มีกิริยาวาจาเรียบร้อยกับผู้โดยสารทั่วไป ข้าพเจ้าพอใจที่แกไม่ยอมขับรถเร็วเป็นพายุและไม่ช้าเกินไป ไม่แซงซ้ายแซงขวาตัดหน้าคนอื่น หรือแสดงท่าโลดโผนอวดผู้โดยสารว่าข้านี้เก่งและนึกภูมิใจเหมือนคนรถบางคนที่ข้าพเจ้าเคยเห็นมาแล้ว ทำให้ผู้โดยสารบ่นกันว่าโดยสารครั้งเดียวเข็ดจนตาย แทนที่จะชมว่าขับเก่ง กับแอบด่าแอบบ่นว่าคนจัญไรมันรีบขับไปหาพ่อหาแม่มันที่ไหนกัน แต่ชายผู้นี้ไม่ลักษณะเช่นนั้นเลย มีแต่ความสุภาพเรียบร้อย และข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักเห็นหน้ามาก่อน เมื่อมาพบเห็นก็อดนึกรักนึกเอ็นดูมิได้ คิดว่าความดีของคนผู้นี้ทำให้ข้าพเจ้ารักใคร่เอ็นดูอย่างจริงใจ

รถแล่นออกมาไม่นานนัก ก็มีชายบ้านนอกคนหนึ่งวิ่งผ่านตัดหน้ารถในระยะใกล้ชิด ข้าพเจ้าเองก็อดตกใจไม่ได้ ใช้เท้ายันรถจนสุดแรงตกใจเผลอตัวนึกว่าตัวขับ

เอง แต่คนขับได้ห้ามล้อหยุดได้ทันท่วงที ด้วยความไม่ประมาทและคอยระวังตัวอยู่เสมอ ผู้วิ่งตัดหน้าผ่านไปด้วยความปลอดภัย คนขับนั้นแทนที่จะใช้คำหยาบยื่นหน้าตะโกนออกไป เพื่อระบายอารมณ์โกรธอย่างที่ข้าพเจ้าเคยพบเห็นบ่อย ๆ แต่ชายผู้ขับนี้กลับยิ้มเศร้า ๆ แสดงกิริยาเห็นอกเห็นใจและสงสารหันกลับมาพูดกับข้าพเจ้าว่า

"ธรรมดาทุกคนกลัวตายทั้งนั้น การที่แกวิ่งตัดหน้ารถ ก็เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่มีใครหรอกครับที่วิ่งตัดหน้ารถเพื่อล้อเล่นกับความตาย นอกจากประมาทและตื่นตกใจจนตัวไม่รู้จะวิ่งไปทางไหนคนเช่นนี้ผมสงสารและเห็นอกเห็นใจ เมื่อรอดไปได้แกก็ขวัญเสียอยู่แล้ว ถ้าเราใช้คำหยาบตะโกนว่าแกไปไม่ได้ประโยชน์อะไร มันไม่ทำอะไรให้ดีขึ้น เรื่องมันแล้วไปแล้วจะบรรยายอารมณ์ใช้คำหยาบ ๆ ทำให้คนอื่นที่มีใจเป็นธรรมฟังแล้วก็เกิดชังน้ำหน้าเราเปล่า ๆ

ข้าพเจ้าได้ฟังแล้วก็นึกว่าบุคคลผู้นี้แม้จะเป็นคนขับรถโดยสารแต่ก็มีจิตใจสูงดีกว่าคนที่มีอำนาจวาสนาหรือบุคคลที่ร่ำรวยมหาศาลแต่มีจิตใจต่ำ และคิดว่าชายผู้นี้คงได้รับการอบรมมาแต่ในทางที่ดี ก่อนที่เขาจะมาขับรถนี้ คงจะเป็นผู้ตกยากหรืออะไรทำนองนั้น จึงพยายามเรียบเคียงถามถึงก่อนหน้าที่จะมาขับรถโดยสารแกบอกกับข้าพเจ้าว่า

"ชีวิตของผมก่อนที่จะมาขับรถคันนี้ มันเป็นเรื่องเศร้ามากครับ" แล้วแกก็หันมาถามข้าพเจ้าว่า

"คุณเชื่อไหมครับว่า คนที่สร้างกรรมชั่วนั้น กรรมต้องตามสนอง

ข้าพเจ้าบอกว่า ข้าพเจ้าเชื่อมานานแล้ว เรื่องสร้างกรรมดีหรือกรรมชั่วกรรมนั้นย่อมจะตามสนอง เป็นแต่ช้าหรือเร็ว ชาตินี้หรือชาติหน้าเท่านั้น

แกบอกว่า "ผมรู้สึกว่า คุณนี่ถูกนิสัยกับผม จึงอยากจะเล่าเรื่องที่ชีวิตผมได้ผ่านมาและได้รู้เห็นมากับตนเองให้คุณฟัง คนที่ไม่เชื่อผมก็ไม่อยากจะเล่า"

"เรื่องมีว่า เมื่อก่อนผมเป็นลูกน้องติดตามรถบรรทุกซึ่งมีนาย....ลูกพี่ของผม เป็นผู้รับจ้างบรรทุกของไปส่งจังหวัดต่อจังหวัด ผมเป็นผู้ช่วยผลัดเปลี่ยนขับ เพราะบางเวลาเราต้องขับทั้งกลางวันและกลางคืนผมขับเป็นก็เพราะลูกพี่ของคนนี้ ลูกพี่ของผมคนนี้เป็นคนขับรถที่ชำนาญแต่ชอบโลดโผนขับเร็วใครจะแซงขึ้นหน้าเป็นไม่ยอม จะต้องแข่งขึ้นหน้าจนได้การแข่งตัดหน้าเช่นนี้บางเวลาก็มีวิวาทด้วยคำพูด เกือบจะวางมวยกันหลายครั้งเกือบ ๆ จะตกถนนก็หลายหนแต่ก็ไม่ตกสักที เวลาขับกลางคืนก็ไม่ยอมหรี่ไฟเมื่อสวนทางกัน รถคันที่สวนทางมาต้องหยุดข้างทางเพราะมองไม่เห็นถนนกลัวจะถูกชนหรือตกถนน บางคันก็ตะโกนด่าด้วยอารมณ์โกรธที่ใช้แสงไฟใหญ่เข้าตา บางคันก็เพียงแต่บ่นก่อเรื่องไม่เว้นแต่ละครั้ง แต่ลูกพี่ของผมเห็นเป็นของสนุกและพอใจ ต่อมาแกมีนิสัยใหม่ที่กลับมาร้ายไปกว่าเดิม คือมีรถหลังมาขอทางก็คอยกันแซงขวาไว้ก่อนพอเห็นมีรถข้างหน้าสวนทางมา แกก็กะระยะพอเฉียดอย่างใจคอหาย แล้วก็ให้สัญญาณโบกมือ ให้รถหลังขึ้นหน้า แล้วแกก็ชลอ ให้ห่าง ๆ จากรถที่ขึ้นหน้า กับรถที่สวนทางมาข้างหน้าปะทะกัน ซึ่งต่างมาจังหน้าในระยะใกล้จะเบารถหยุดหรือห้ามล้อก็ไม่ทันต่างก็หักพวงมาลัยหลีกกันอย่างตกใจเกือบ ๆ จะตกถนนลงไปด้วยกัน บางครั้งก็ปะทะกันบังโคลนบุ้บี้ด้วยกันทั้งคู่ บางทีก็หมอบไปไม่ได้ด้วยกัน ผมเห็นแกมีความพอใจสนุกสนาน ในผลการกระทำของแกผมรู้สึกไม่ชอบและไม่พอใจและเด็กรุ่น ๆ อีกสองคนที่ประจำรถก็เห็นเป็นของสนุกไปด้วย ส่วนมากแกใช้ให้เด็กเป็นคนโบกมือให้สัญญาณขึ้นหน้าในเมื่อมีรถบีบแตรขอทาง ผมได้เตือนแกว่าอย่าทำอย่างนี้ ถ้าเกิดมีคนตายด้วยการกระทำของแก แม้จะเอาผิดไม่ถนัด แต่กรรมที่แกทำจะตามสนองแกสักวันหนึ่ง และขอให้แกเห็นแก่ศีลธรรมมนุษยธรรม ขอให้แกเลิกเล่นพิศดารอย่างทารุณนี้เสียด้วย แกแก้ตัวว่าแกไม่ได้ทำอะไรเลย เขาขอทางก็หลีกทางให้ เมื่อไปชนรถข้างหน้าหรือสะพานมันก็ไม่ใช่ความผิดของแก ถ้าใครจะบอกว่าแกผิดเพราะให้สัญญาณโบกมือให้ขึ้นหน้า แกก็จะแก้ว่าไม่ได้ให้สัญญาณแย่งขึ้นหน้าไปเองหรือตาฝ้าฯไปเอง รถที่เป็นเหยื่อของลูกพี่ผมนั้น ส่วนมากเป็นรถพวงมาลัยซ้าย เพราะมองไม่เห็นรถสวนมา

ข้างหน้าเนื่องจากมีรถบังหน้า ยิ่งถนนเป็นฝุ่น ก็ยิ่งไม่มีทางที่จะเห็นรถสวนหรือสะพานแคบ ๆ ได้เลย แม้ผมจะไม่ได้ขับผมก็พยายามนั่งข้างหน้าและนั่งติดซ้ายทางลงให้ชิดที่สุด เมื่อเห็นว่าลูกพี่ของผม สั่งให้เด็กทำสัญญาณโบกมือ ให้รถตามหลังขึ้นหน้า เพื่อจะไปปะทะกับรถสวนมา หรือสะพานก็ดี ผมก็แอบยื่นมือโบกห้ามเป็นสัญญาณไม่ให้ขึ้นหน้าจนกว่าจะพ้นอันตราย แต่จะได้ผลเพียงไร ผมไม่แน่ใจนักแต่รถขับพวงมาลัยซ้ายนั้นคงเห็นถนัด จึงไม่มีรถคันไหนได้รับอันตรายเลย ทำให้ลูกพี่มองผมด้วยสายตาเริ่มจะไม่เป็นมิตร เหมือนจะรู้ว่าผมเริ่มขัดขวางในความสนุกของแก และผมเองก็ทนดูความบ้าของแกไม่ไหว คิดว่าออกไปตายดาบหน้าดีกว่า ที่จะทนเห็นการเล่นอย่างทารุณของแก

ผมยื่นคำขาดขอให้แกเลิกเล่น เกมกีฬาที่เหี้ยมโหดเสียที แกก็ยืนคำว่าแกไม่ได้ทำผิดอะไร เราก็มีการเถียงกันบ้าง และผมได้ขู่ว่าหากแก ยังแสดงกิริยาบ้า ๆ เช่นนี้อีก ถ้าผมรู้จะไปแจ้งความจริงให้เจ้าหน้าที่ทราบ ถึงแม้จะผิดหรือไม่ผิด ก็คงรู้กัน เราได้โต้เถียงกันหลายคำ แล้วผมก็จากมา ผมคิดว่าตั้งแต่วันนั้น แกคงไม่คิดเล่นแบบนั้นอีก แกคงจะกลัวตามที่ผมได้ขู่ไว้ แต่ก็ไม่แน่ใจนัก ที่แกจะละทิ้งนิสัยชั่วนี้ได้เพราะผมได้แยกกับแกแล้วคงไม่มีใครขัดขวางการกระทำของแก จิตใจผมยังเป็นห่วงแกมาก เพราะทุกครั้ง ที่ผมได้ค่า มีรถชนกันก็ดี ตกสะพานหรือตกข้างถนนตกคูก็ดีเหล่านี้ผมก็อดที่จะคิดสิ่งที่ไม่เป็นมงคล ถึงการกระทำ ของลูกพี่ทุกครั้งไป แม้แกเองจะไม่รู้ และไม่เกี่ยวข้องด้วยก็ดี

ผมได้จากลูกพี่ประมาณ ๖ เดือน ผมก็ได้งานขับรถประจำ และระหว่างก่อนหน้าผมก็ได้แต่แทนเท่านั้น เมื่อผมได้ขับรถประจำแล้ว วันหนึ่งผมได้ขับรถไปตามทางก็มองเห็นข้างหน้า มีคนมุงดูรถบรรทุกคันหนึ่งหลบชนสะพานรถเสียหลักตกลงไปตะแคงข้างถนน พอผมเห็นก็ตกใจ เพราะจำได้ว่ารถคันนั้นลูกพี่ของผมเป็นผู้ขับ ผมรีบหยุดรถลงข้างถนน แล้วลงไปถามชาวบ้าน ซึ่งมีทั้งเด็กผู้ใหญ่หญิงและชายกำลังยืนพูดถึงเรื่องรถตกถนนกันอยู่ ก็ได้ความว่ารถคันนี้ได้แย่งขึ้นหน้ารถอีกคันหนึ่ง พอขึ้นหน้าได้ก็เห็นสะพาน กลัวจะชนสะพานคนขับจึงตัด

สินใจลงข้างถนน รถจึงได้พลิกกลิ้งลงตะแคงอยู่ข้างถนน ดังที่ได้เห็นมาแล้ว ผมได้ถามถึงคนขับว่าเป็นอย่างไรบ้าง ก็ทราบว่าคนขับถูกพวงมาลัยกระแทกหน้าอกสลบไป และรถที่ตามหลังมาก็รีบจัดการส่งคนป่วยไปที่โรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุด ผมได้ทราบก็สลดใจและเศร้าใจมาก เพราะถึงอย่างไรแกก็เคยมีบุญคุณกับผมที่ลืมเสียมิได้ การโต้เถียงก็มิใช่ว่าจะโกรธกันเป็นเพราะผมหวังดีแท้ ๆ วันนั้นพอผมนำรถกลับเข้าจังหวัดแล้ว ผมก็รีบไปขออนุญาตเจ้าของรถไปเยี่ยมลูกพี่ของผมที่โรงพยาบาล เท่าที่ผมได้ทราบมา ผมไปถึงโรงพยาบาลถามถึงชื่อ และเหตุที่ต้องมาอยู่โรงพยาบาล จากนางพยาบาลแล้ว ก็รีบไปที่ห้องตามที่นางพยาบาลบอกทันที เมื่อเข้าไปในห้องก็เห็นคนป่วยนอนเรียงรายกันเป็นแถว ดูลานตาไปหมด บังเอิญผมได้มองไปเห็นพี่ชายของลูกพี่กำลังยืนหน้าเศร้าอยู่ที่มุมข้างห้อง ข้างเตียงคนไข้ ผมก็ทราบได้ดีว่า แกคงนอนป่วยอยู่ที่นั่น แต่แล้วผมก็มองเห็นมารดาของแกนั่งอยู่ข้างเตียง น้ำตานอง ผมเข้าไปทำความเคารพ พี่ชายและมารดาของลูกพี่แล้วก็ มองดู เห็นแกพันผ้าเลยหน้าอกขึ้นมาก็ใจหาย ได้ทราบว่าเขาเพิ่งเอาออกจากห้องปฐมพยาบาล หรือห้องผ่าตัด แกยังสลบอยู่ ผมเลยถือโอกาสถามถึงสาเหตุ ก็ได้ทราบจากพี่ชายของแกว่า รถที่แกแซงขึ้นหน้านั้นเป็นรถที่พี่ชายแกเป็นคนขับ และพี่ชายแกก็ประหลาดใจ แกตกใจเหมือนกันเพราะอยู่ ๆ แกก็เร่งขึ้นหน้า ทั้ง ๆ ที่ข้างหน้าเป็นสะพาน พี่ชายได้ตะโกนบอกว่า อย่าเพิ่งแซง แกก็ไม่ฟัง พอขึ้นหน้าก็จะชนสะพาน แกเลยตัดสินใจหักลงข้างสะพาน ผมเองได้ยินก็สลดใจอย่างที่สุด พอดีแกก็ฟื้นจากสลบ ทำหน้านิ่วด้วยความเจ็บปวด เมื่อลืมตามาเห็นผม ก็พยักหน้าเข้ามาใกล้ ๆ

คนป่วยพูดเสียงแผ่วเบา เพราะการเจ็บปวดทรมาน และขอน้ำทานเป็นคำแรก ผมรีบหยิบกาใส่น้ำที่ตั้งไว้ไปจ่อที่ปาก จิตใจสงสารเป็นที่สุด เมื่อดูดน้ำจากพวยกากระเบียงพอสมควรแกก็เอ่ยปากขึ้นว่า

"พี่ขอบใจที่แกมาเยี่ยม พี่รู้สึกตัวแล้วว่ากรรมชั่วได้ตามสนองพี่แล้ว พี่คงจะไม่ได้มีโอกาสที่จะเห็นหน้าแกต่อไปพี่รู้สึกตัวดี มันเจ็บปวดเหลือเกินเจ็บไปทั้งหน้า

อก แกพูดพลางน้ำตาก็ไหลรินออกมา ทำให้ผมสงสารอย่างจับใจน้ำตาก็พลอยร่วงลงมาด้วย ได้แต่ปลอบโยนแกให้ทำใจให้เข้มแข็งเพื่อจะได้ต่อต้านกับความเจ็บปวด แต่แล้วมารดาแกก็เข้ามาขอร้องอย่าให้พูดมากให้นอนนิ่ง ๆ วันนั้นผมได้จากแกมาด้วยจิตใจที่เศร้ามากและได้มอบเงินให้กับมารดาแกไว้ร้อยบาท บอกว่าถ้าหากแกต้องการจะกิน อะไร ก็ช่วยซื้อให้ด้วย ผมเองเวลานั้นก็ไม่ใช่ว่าจะมั่งมีอะไรแต่เห็นการเจ็บป่วยต้องทรมานแล้วก็สงสาร นึกว่าผมเองจะอดก็ยินดี เพราะผมก็ตัวคนเดียว คงไม่อดตายแน่ ก่อนกลับก็ไม่ลืมไปเยี่ยมเด็กประจำรถอีกสองคน อีกคนหนึ่งแขนเดาะแต่ยังพูดจาได้ดี ผมจึงได้รู้เรื่องว่า การที่ลูกพี่แซงขึ้นหน้ารถพี่ชายนั้น เพราะแกเห็นว่า คันหน้าให้สัญญาณโบกมือให้ขึ้นหน้า ทั้ง ๆ ที่ไม่มีใครเห็นแต่ลูกพี่ตาฝาดไปเอง จึงเกิดเรื่องขึ้น นี่แหละครับคุณทำให้ผมเชื่อแน่เหลือเกินว่า "กรรมใดที่สร้างไว้ กรรมนั้นยอมตามสนอง" เพราะต่อมาลูกพี่ของผมก็ถึงแก่กรรม เพราะทนพิษบาดแผลไม่ไหว นี่เป็นเรื่องเศร้าเรื่องหนึ่งในชีวิตของผม

ข้าพเจ้าได้ฟังเรื่องราวแล้ว ก็พลอยเศร้าไปด้วย แล้วข้าพเจ้าถามว่า "เมื่อไรจะคิดแต่งงานมีครอบครัวบ้างจ๊ะ" แกยิ้มอย่างอาย ๆ และพูดว่า "เดี๋ยวนี้ผมมีภรรยาแล้วครับ" ข้าพเจ้าต้องยิ้มเก้อๆ ไปด้วย เลยถามว่า "แต่งงานมานานแล้วหรือภรรยาเป็นชาวจังหวัดไหน หรือชาวกรุงเทพ" "ภรรยาผมเป็นลูกสาวเจ้าของรถ ที่ผมขับนี่แหละครับ" แกเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า เมื่อมาขับรถประจำได้ประมาณสักปีเศษ เจ้าของรถเห็นแกเป็นคนซื่อ เหล้ายาก็ไม่กิน และพวกคนโดยสารขึ้นลงประจำ เขานิยมนั่งรถที่แกขับ มากกว่าคันอื่น ๆ ด้วยมารยาทที่ดีและขับรถไม่ประมาท เป็นที่ไว้วางใจได้ว่า ไม่พาไปตกถนนหรือชนกันแน่ หรือพากันไปตายหมู่เหมือนคันอื่น ฉะนั้นระยะเพียงปีเดียวทำรายได้มากกว่าคนรถเก่าครึ่งหนึ่ง ต่อมาเจ้าของรถคงเห็นความดีอันนี้จึงได้ยกบุตรสาวให้เป็นภรรยา โดยมิได้รังเกียจว่าแกเป็นเพียงลูกจ้างขับรถ ข้าพเจ้าชมแกว่าเล่าได้ละเอียดดีมาก แกบอกว่า

"ผมได้บันทึกไว้ครับ ผมได้พยายามอ่านทวนความจำอยู่เสมอเพื่อจะได้คอยเตือนสติให้ผมไม่ประมาท ทำในสิ่งที่ผมไม่ควรกระทำ"

ข้าพเจ้าฟัง แก เล่าเรื่องอย่าง ยืดยาวก็มีความพอใจในความประพฤติของแกที่ล่วงแล้วมา จึงคิดและพูดว่า

"ผู้ใดประกอบกรรมดี ผู้นั้นย่อมจะได้รับกรรมดีสนองเหมือนกันกับความชั่ว ไม่มีใครสามารถยื้อแย่งเอาความดีไปได้จงทำความดียิ่ง ๆ ขึ้นไปเถิด จะได้เป็นมงคลกับตัวเอง"

ข้าพเจ้าเห็นแกยิ้มแย้มอย่างภูมิใจและมีความสุข เมื่อพูดถึงความสุข เมื่อพูดถึงความที่มีผู้ชม และพูดว่า

"ครับผมจะดำรงความดีจนชีวิตหาไม่"

อันตัวข้าพเจ้านั้นแม้มิใช่ญาติพี่น้องของแกก็จริง แต่เมื่อทราบถึงกรรมดีที่แกได้สร้างมา ก็อดที่จะพลอยปลื้มปีติยินดีไปด้วยความจริงใจไม่ได้

คนมีบาป

เมื่อต้นสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖ ข้าพเจ้าได้รู้จักชายพิการหน้าตาน่าเกลียดน่ากลัวผู้หนึ่ง ใบหน้าเต็มไปด้วยริ้วรอยของแผลเป็น นัยน์ตาข้างหนึ่งแหกหลบลงต่ำกว่าอีกข้างหนึ่ง แขนซ้ายคอก ขาข้างหนึ่งลีบ ตามตัวเต็มไปด้วยแผลเป็น เห็นแล้วขยะแขยงน่าเกลียดและน่าสังเวช เวลาจะเดินต้องใช้ไม้ยันรักแร้สองข้าง จะเดินแต่ละก้าวก็ต้องโยกตัวไปด้วยความลำบาก

ตามปกติ แกชอบมานั่งที่ห้องแถวร้านปากซอยติดถนนเจริญกรุงเสมอ ห้องแถวนี้หลังคามุงด้วยจาก เดิมมีผู้เช่าทำการค้า แต่ได้ย้ายไปอยู่ที่อื่น ต่อจากนั้นก็ไม่มีผู้มาเช่า ต้องทิ้งว่างร้างจนหลังคาจากบางส่วนที่มุงผุพังไม่สามารถจะกันฝนได้ เจ้าของก็ไม่ยอมซ่อม เพราะคิดว่าซ่อมแล้วก็ไม่มีใครเช่า จะเป็นด้วยตรงกันข้ามฟากถนนมีตรอกซอยเล็กๆตรงพอดีกับห้องแถวนี้ ชาวจีนที่ถือลางไม่กล้ามาเช่าอยู่หรือทำการค้า เพราะพากันเข้าใจว่าไม่เป็นมงคลและไม่ให้ความเจริญกับผู้เช่าอยู่ทั้งๆที่ผู้เช่าเดิมก็เป็นจีนได้แขวนรูปหัวสิงห์คาบกั้นหยั่นจีน ทำด้วยไม้ทาสีตัดขอบเป็นแปดมุมแขวนไว้หน้าห้องแถวให้ตรงกับปากตรอก ใช้เป็นเครื่องลางป้องกันสิ่งอัปมงคล เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข แต่ก็ต้องย้ายไป เมื่อย้ายก็มิได้แกะรูปหัวสิงห์ไปด้วย เห็นจะเป็นเหตุนี้เองจึงไม่มีใครกล้ามาเช่าจึงต้องร้างต่อมา หน้าห้องแถวหลังนี้ยกพื้นเป็นม้าสูงสำหรับตั้งขวดโหลวางของขาย และยังมีลังไม้เก่าๆที่แข็งแรงพอที่จะนั่งเล่นได้อย่างสบายอีกใบหนึ่ง ผู้เช่าเดิมทิ้งไว้ คงตั้งใจทิ้งไว้ให้ผู้เดินทางเป็นที่นั่งพักแดดพักฝนก็ได้

ชายพิการอัปลักษณ์ผู้นี้ได้มาอาศัยนั่งที่ห้องแถวร้างนี้ตามเคย แกนั่งดูคนสัญจรไปมา จนถึงเวลาเย็นแกก็กลับไปวัดซึ่งเป็นที่พักอาศัย ชายผู้นี้ข้าพเจ้าเรียกแกว่า "ลุงตาล" เด็กๆแถวนั้นชอบเรียกแกว่า "ตาตาลผีดิบ" เพราะรูปร่างแกเหมือนครึ่งผี

ครึ่งคน มีเด็กแก่นๆชอบล้อเลียนเอาก้อนดินขว้างปาแกเล่นเป็นการสนุก ทำให้ลุงตาลมีอารมณ์ขุ่นเคืองและโกรธแค้น บางครั้งแกก็ใช้คำที่ไม่สุภาพกับเด็กๆเหล่านั้นไปบ้างเพื่อคลายอารมณ์โกรธ เห็นแล้วก็อดสงสารแกไม่ได้ ข้าพเจ้าพยายามทำความสนิทสนมกับเด็กเหล่านั้น แล้วก็ขอร้องให้เลิกการล้อเลียนขว้างปาลุงตาล และชี้ให้เห็นเคราะห์กรรมที่แกได้รับอยู่นี้มันก็หนักมากอยู่แล้ว อย่าไปซ้ำเติมแกเลย เท่าที่ร่างกายแกพิกลพิการน่าเกลียดต้องใช้ไม้ยันเวลาเดิน บ้านช่องไม่มีจะอยู่ต้องอาศัยวัด อาศัยข้าวพระเลี้ยงท้องเพื่อยังชีวิต การที่พวกเราล้อเลียนแกมาก บางครั้งทำให้แกน้ำตาตก และเราก็ขว้างปาแกเพื่อความสนุกสนานเท่านั้นโดยที่แกไม่มีความผิด ไม่มีทางจะหลบหรือต่อสู้เลยเพราะแขนขาพิการ บาปกรรมอันนี้มันจะตามมาทันเรา เราอาจจะต้องเป็นอย่างแกบ้าง ถ้าแขนขาเราพิการเดินก็ลำบากวิ่งก็ไม่ได้ เมื่อมีคนมาขว้างปาเราบ้างจะทำอย่างไร

คำขอร้องของข้าพเจ้าที่ประกอบไปด้วยเหตุผลนั้นได้ผลสำหรับเด็กหัวอ่อนที่เห็นจริงพลอยเห็นใจและสงสารไปด้วย แต่เด็กหัวแข็งดื้อด้านบางคนก็ไม่ยอมเชื่อ กลับหัวเราะเยาะความคิดของข้าพเจ้า แต่กระนั้นการล้อเลียนขว้างปาก็สงบลงไปมาก ทำให้ลุงตาลมีอารมณ์ดีขึ้น สายตาของแกที่มองข้าพเจ้านั้นดูเป็นมิตรและรู้คุณ ความสนิทสนมของข้าพเจ้ากับลุงตาลก็เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ที่จริงก่อนนี้ข้าพเจ้าเห็นลุงตาลก็เพียงแต่รู้สึกสมเพชแกเท่านั้นไม่คิดว่าจะไปสนิทสนมด้วย ต่อมามีผู้ใหญ่บางคนบอกข้าพเจ้าว่าลุงตาลคนนี้ เดิมก่อนจะพิการนั้น แกเคยมั่งมีและมีชื่อเสียงมาก่อน พอแกพิการฐานะของแกก็กลับหน้ามือเป็นหลังมือ ไม่มีใครรู้เบื้องหลังชีวิตอันแท้จริงของแกเลย เหตุนี้เองทำให้ข้าพเจ้าเพิ่มความสนใจในตัวแกขึ้นมา เพราะความอยากรู้คิดว่าต้องมีเรื่องที่น่ารู้น่าศึกษามาก ข้าพเจ้าจึงพยายามให้ความสนิทสนมกับแก ซึ่งไม่เคยมีใครกล้าสนิทสนมกับแกมาก่อนเลย เพราะหน้าตาแกน่าเกลียดน่ากลัว

เมื่อได้สนทนาปราศรัยใกล้ชิดกันแล้ว ข้าพเจ้าจึงรู้สึกว่าลุงตาลเป็นคนมีความรู้ดีคนหนึ่งในสมัยนั้นในเรื่องหนังสือไทย และยังอ่านหนังสือขอมได้ไม่แพ้หนัง

สือไทยอีกด้วย นอกจากนั้นก็สามารถแต่งโคลงฉันท์กาพย์กลอนได้ดี แกเคยว่าแหล่เทศน์ให้ข้าพเจ้าฟังปากเปล่าเสมอ และที่ข้าพเจ้าชอบมากก็คือ แหล่เรื่องเรือรบฝรั่งเศสบุกเข้ามาทางเมืองสมุทรปราการและเกิดต่อสู้กับทหารไทยที่รักษาป้อม ทางด้านความรู้ทางประวัติศาสตร์ ก็มีความรู้อย่างดี แกเล่าเรื่องกรุงศรีอยุธยาล่ม ถูกพม่าเผาเมือง และเรื่องพระเจ้าตากสินสู้รบพม่ากู้ชาติ จนถึงตอนที่มีพระสติฟั่นเฟือน และถูกสำเร็จโทษ ลุงตาลเล่าได้อย่างคล่องแคล่วและถูกต้อง บางครั้งข้าพเจ้าติดขัดในวิชาที่เรียนเคยไปถามลุงตาล แกก็อธิบายให้ความเห็นและเหตุผลอย่างน่าฟัง เช่นครั้งหนึ่งข้าพเจ้าเคยถามแกว่า ก่อนนี้พวกเรานิยมเรียนหนังสือขอมนั้นเพราะเหตุใด หนังสือไทยเราก็มีอยู่แล้ว และเป็นหนังสือที่เรียนง่ายเป็นหนังสือประจำชาติอีกด้วย ลุงตาลยิ้มนิ่งคิดอยู่ครู่หนึ่งแล้วก็ให้ความเห็นว่า

"ลุงคิดว่า เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาถูกพม่าตีแตกและเข้าเมืองได้นั้น ได้เผาตำรับตำราเก่าแก่จนแทบจะไม่มีอะไรเหลือ จะมีบ้างก็เป็นเมืองที่พม่าไม่ได้ผ่าน ซึ่งเป็นส่วนน้อยเหลือเกิน ฉะนั้นเมื่อมาสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นใหม่ จำเป็นจะต้องหาตำรับตำราเมื่อครั้งก่อนเสียกรุงศรีอยุธยา จะไปหาที่ไหนก็คงไม่ได้เหมือนตำราหนังสือขอม หรือประเทศเขมรเพื่อนบ้านของเรา ซึ่งเมื่อครั้งก่อนเคยแลกเปลี่ยนวิชาความรู้ซึ่งกันและกันเสมอ ตำราต่างๆของไทยที่แปลเป็นภาษาขอมก็มาก ฉะนั้นเมื่อของเราถูกเผาก็จำเป็นต้องไปขอคัดลอกมาจากขอม มาแปลเป็นไทยอีกครั้งหนึ่ง ตำราที่เอามาจากเขมรนั้นเป็นตำราหนังสือขอมมีมากมาย แต่คนที่รู้หนังสือขอมมีเพียงไม่กี่คน ฉะนั้นเราจึงต้องเรียนหนังสือขอมซึ่งเรียนไม่ค่อยยากเพราะมันคล้ายหนังสือไทย ฉะนั้นคนไทยจึงอ่านหนังสือขอมออกเสียงภาษาไทยเข้าใจกันดี แต่พูดภาษาเขมรไม่ได้ เพราะไม่ได้อ่านเป็นภาษาเขมร"

ข้าพเจ้าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากลุงตาลมิใช่น้อย ทำให้ข้าพเจ้าเพิ่มความเคารพนับถือในวิชาความรู้ของชายพิการผู้นี้ยิ่งขึ้น แต่นั้นมาข้าพเจ้ากับลุงตาลก็สนิทสนมกันยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าไม่มีความรังเกียจว่าลุงตาลจะมีร่างกายพิกลพิการอย่างใด เพื่อนบาง

คนหัวเราะเยาะและบอกว่า คุยกับคนบ้าอย่างลุงตาลจะได้ประโยชน์อะไร ข้าพเจ้าจึงพยายามอธิบายให้เขาฟังว่า ลุงตาลไม่ใช่คนบ้า แกเป็นคนมีความรู้ดีอย่างจะหาคนรุ่นเดียวกันในละแวกบ้านนี้เหมือนแกยาก แต่ข้าพเจ้าอดคิดไม่ได้ว่า ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้มาสนิทสนมกับลุงตาล ข้าพเจ้าก็คงคิดเหมือนคนอื่นว่า ลุงตาลคนพิการนี้คงไม่มีความรู้ความสามารถอะไร แม้ว่าลุงตาลจะพิการถึงเพียงนี้แกก็ยังทนงตัวไม่ขอทานใคร ซึ่งตามธรรมดาคนพิการที่มีสภาพเช่นนี้แล้วไม่มีปัญญาจะทำงานอะไรนอกจากขอทาน แม้หน้าตาแกจะเป็นที่น่าเกลียดน่ากลัว แต่แกก็พยายามแต่งกายให้สะอาดเท่าที่คนพิการอย่างแกสามารถจะทำได้ ลุงตาลมีรายได้จากการรับจ้างจานหนังสือ โดยใช้เหล็กปลายแหลมขีดไปบนใบลาน ใช้เวลาทำงานในเวลากลางคืน ถึงแขนจะคอกไปข้างหนึ่งแต่ตัวหนังสือที่แกจานออกมานั้นสวยและเรียบร้อยสม่ำเสมอกัน ราวกับอักษรที่พิมพ์ออกมาจากแท่นพิมพ์ แกรับจ้างจานทั้งหนังสือไทยและขอม ชาวบ้านและพระสงฆ์ต่างนิยมในฝีมือแกมาก บ้างก็ให้ลอกตำรา บ้างก็เอาตำราขอมมาให้แปลเป็นไทย บ้างก็ให้ลอกแหล่เทศน์สุดแต่ใครจะจ้าง แกรับทั้งนั้น ค่าจ้างนั้นผูกหนึ่งหรือมัดหนึ่งก็ไม่แพง ด้วยงานนี้ทำให้ลุงตาลพอจะมีเงินใช้จ่ายซื้อหมากพลูบุหรี่ไปวันหนึ่ง ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพระเสียทุกอย่าง

ข้าพเจ้าเคยบอกกับแกว่า

"ถ้าลุงจะไปรับจ้างสอนหนังสือเด็กตามบ้านหรือทำอะไร ๆ เกี่ยวกับหนังสือคงจะมีคนต้องการและลุงก็คงให้ความรู้แก่ศิษย์ได้ดี"

แกตอบข้าพเจ้าว่า

"หลานเอ๋ย ลุงเป็นคนมีกรรม แม้แต่ลุงจานหนังสือก็เพียงได้เงินมาพอซื้อหมากพลูเท่านั้น ถ้าทำเกินกว่านั้นมันก็ให้มีอันเป็นทุกคราว มือไม้สั่นบ้างละ ปวดหัวมัวตามองไม่เห็นอะไรบ้างนี่เป็นกรรมอันหนึ่งซึ่งลุงรู้ตัว หลานจะให้ลุงไปสอนหนังสือตามบ้าน ใครที่ไหนเขาจะจ้างลุงแล้วเด็กที่ไหนจะยอมเรียนยอมเป็นลูกศิษย์ของลุง ร่างกายไม่สมประกอบอย่างนี้ ขึ้นบ้านใครเจ้าของบ้านก็ถือว่าเป็นอัปมงคล" แกพูดด้วยสี

หน้าเศร้า ๆ ข้าพเจ้าเห็นจริงกับแกเลยหยุดพูดเรื่องนี้เพื่อไม่ให้แกต้องเสทือนใจอีกต่อไป

วันหนึ่งหลังจากผ่านพ้นวันออกพรรษามาไม่กี่วัน ข้าพเจ้าได้ไปสนทนากับลุงตาลที่ห้องแถวร้างตามเคย บังเอิญวันนั้นมีกฐินพระราชทานเป็นขบวนรถม้าผ่านมา ท่านเจ้าของกฐินหรือผู้ที่ได้รับพระราชทาน ซึ่งเป็นข้าราชการหรือขุนนางเจ้ากระทรวงได้นำขบวนมาด้วย มีเครื่องอัฐบริขารสงฆ์แต่เพียงน้อยสิ่ง กระบวนเป็นรถม้าคู่ดูสง่างดงามน่าดู ไม่มีการแห่แหนมากมายอึกทึกเหมือนกฐินพวกเรี่ยราย

ตั้งแต่รู้จักสนิทสนมกันมาข้าพเจ้าพึ่งเห็นลุงตาลตื่นเต้นมากในวันนั้นเอง แกจ้องดูข้าราชการผู้นำขบวนจนขบวนผ่านไปจนหมด ส่วนข้าราชการผู้นั้นหันมามองเพียงแวบเดียว แต่เมื่อเห็นร่างกายลุงตาลเข้าก็รีบเบือนหน้าไปทางอื่น ข้าพเจ้าเห็นลุงตาลน้ำตาไหล คิดว่าแกคงน้อยใจในวาสนาตัวเองเมื่อเทียบกับข้าราชการผู้นั้น แต่แล้วก็ได้ยินเสียงแกพึมพัมกับตัวเองว่า

"พี่ใหญ่ซึ่งทำแต่คุณงามความดี ชาตินี้เราคงไม่มีโอกาสพบกันอีกแล้ว อ้ายตาลเป็นคนมีบาป เพราะทำแต่กรรมชั่วอันเลวร้าย"

ข้าพเจ้าจึงถามแกว่า "ลุงจ้องดูข้าราชการคนนั้นแล้วร้องไห้ทำไมจ๊ะ ? แล้วใครคือพี่ใหญ่ ท่านเป็นพี่ของลุงหรือ ?"

แกไม่ได้ตอบข้าพเจ้าในทันที เพราะมัวหยิบชายผ้าขาวม้าที่คาดเอวไว้ขึ้นมาเช็ดน้ำตาจนแห้ง แล้วก็พูดด้วยเสียงสั่นเครือปนสะอื้นว่า

"ท่านข้าราชการคนนั้นกับลุง เคยเป็นเพื่อนรักกันมาแต่ก่อน" เสียงของแกต่ำและเบากว่าธรรมดา "ลุงเรียกตามทุก ๆ คนที่พากันเรียกพี่ใหญ่ เราเคยเรียนหนังสือร่วมสำนักอาจารย์เดียวกัน" แกหยุดเว้นระยะนิดหนึ่ง แล้วก็พูดต่อไปว่า "ที่ลุงร้องไห้นั้นเพราะลุงเห็นท่านผู้นั้นแล้วอดหวนระลึกถึงพระภิกษุผู้เป็นอาจารย์ ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้ให้เป็นวิทยาทาน ท่านเป็นผู้ทรงศีลที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง จิตใจของท่านเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา สมกับท่านได้สละแล้วทุกสิ่งทางโลก บรรดาศิษย์ของท่านมีทั้ง บุตรขุนนาง บุตรเศรษฐี บุตรคนยากจนเข็ญใจ ท่านมิได้มีใจลำเอียง

ต่อศิษย์ผู้ใดเลย ได้ถ่ายทอดวิชาให้เหมือนกันหมด สุดแต่ว่าใครจะมีความขยันหมั่นเพียรและสติปัญญารับไปได้แค่ไหน ท่านไม่เคยเรียกร้องสิ่งตอบแทนเลย หากมีผู้ศรัทธานำปัจจัยไปถวายท่าน ท่านก็นำไปบำรุงวัดและพระศาสนากับศิษย์ที่ยากจนไม่สามารถหาเครื่องเรียนได้ท่านก็ช่วยหาให้เท่าที่ปัจจัยที่เขาถวายท่าน ไม่เคยได้นำไปทำประโยชน์ส่วนตัว ทุกวันโกนท่านอบรมให้โอวาทแก่ศิษย์ ให้มีศีลธรรมมีจิตใจเมตตากรุณาละอายต่อการทำบาป และให้ศิษย์ทุกคนถือศีล ๕ เป็นประจำตลอดไป เพื่อความเจริญเป็นมงคลต่อตัวเอง ในเวลานั้นลุงไม่เคยเอาใจใส่ในโอวาทของท่านเลย ยังนึกติท่านว่าไม่ควรเอาเรื่องศีลธรรมมาสอนแก่พวกเด็ก ๆ รุ่นหนุ่มเลย และไม่เห็นมีอะไรจะน่าสนใจและควรจะเป็นเรื่องของคนเฒ่าคนแก่ ลุงคิดว่าเมื่อแก่เฒ่าเข้าวัดเข้าวาคงจะรู้ไปเอง เพราะฉะนั้นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรมจึงไม่เคยซึมซาบไปถึงจิตใจของลุง เห็นเขาใส่บาตรก็ใส่บ้าง เห็นเขาไหว้พระก็ไหว้บ้าง รู้แต่ว่าได้บุญไม่รู้อะไรมากไปกว่านั้น ประเพณีทำมาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น ฉะนั้นเมื่อถึงวันโกนซึ่งเป็นวันอบรมให้โอวาท ลุงจึงหาโอกาสคอยหลบเลี่ยงหนีกลับบ้านหรือไปเที่ยวเสีย ครั้นถึงวันพระซึ่งเป็นวันหยุดเรียนเพื่อให้ศิษย์ฟังเทศน์ ลุงก็ไม่เคยไป" แกหยุดครู่หนึ่งแล้วกล่าวต่อไป

"นี่แหละหลานเอ๋ย ที่ลุงน้อยใจและเสียใจมาจนบัดนี้ว่าลุงมันโง่เซ่อไม่รู้ซึ้งถึงรสพระธรรมเพราะคิดผิด"

ข้าพเจ้านิ่งฟังแกด้วยความเห็นใจ เมื่อเห็นแกหยุดนิ่งไป ข้าพเจ้าจึงถามขึ้นว่า

"ท่านข้าราชการคนนั้นคงจะเรียนเก่งมากนะลุง" แกถอนใจแล้วพูดว่า

"พูดถึงการเล่าเรียนแล้ว พูดไปก็เหมือนยกตัวเอง แต่ก็เป็นความจริงลุงเรียนเป็นเยี่ยมในบรรดาศิษย์รุ่นเดียวกัน ถ้าพูดถึงทางศาสนาและศีลธรรมแล้ว ท่านผู้นั้นเป็นเยี่ยมกว่าศิษย์อื่น ๆ ท่านปฏิบัติและจดจำคำสอนของพระผู้เป็นอาจารย์และถือศีล ๕ อยู่เป็นประจำ ท่านเป็นคนดีมีเมตตาจิตรักเพื่อนรักฝูง ช่วยเหลือเพื่อนที่ตกทุกข์ได้ยากที่เข้าไปหามีความกตัญญูกตเวทีต่ออาจารย์อย่างน่าสรรเสริญ บัดนี้ลุงรู้แล้วว่า

"วิชาความรู้นั้นต้องคู่ไปกับศีลธรรม" เมื่อก่อนลุงเคยทะนงตัวว่าเป็นผู้ที่มีความจัดเจน ทั้งหนังสือไทยและขอม แต่แล้วจิตใจชั่วมันก็เข้ามาแทรกแซง เพราะว่าลุงไม่มีศีลธรรมเป็นหลักที่จะเตือนใจให้เกรงกลัวละอายต่อบาป ตกที่นั่งคำโบราณที่ว่า "ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด" แกพูดแล้วน้ำตาก็ซึมออกมา

ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นคนแก่ร้องไห้มาก่อน วันนี้ได้เห็นถึง ๒ ครั้งทำให้จิตใจพลอยสลดหดหู่ไปด้วยน้ำตาก็พาลไหลออกมาด้วยความสงสาร ข้าพเจ้าจึงบอกแก่ว่า

"ถ้าลุงจะไปหาท่านข้าราชการคนนั้นแล้วแสดงตัวชี้แจงให้ท่านทราบว่า ลุงคือใคร ได้รับเคราะห์กรรมอย่างไรจึงพิการอย่างนี้ หลานเชื่อว่าถ้าท่านเป็นคนดีจริงคงให้ความเมตตาแก่ลุงบ้างไม่มากก็น้อย"

ลุงตาลสั่นศีรษะช้า ๆ อย่างอ่อนใจแล้วพูดว่า

"โบราณว่า มีเงินเขาก็เรียกว่าน้อง มีทองเขาก็นับเป็นพี่" เดี๋ยวนี้ลุงไม่มีอะไรเหลือแล้ว ต้องอาศัยวัดเป็นที่นอน อาศัยข้าวพระเลี้ยงชีวิต ทุก ๆสิ่งลุงได้สูญเสียไปหมด มันสมควรแล้วที่ลุงได้รับเคราะห์กรรมที่ลุงก่อมันขึ้นเองจนพิการอย่างนี้ ไม่มีใครจำลุงได้แม้เพื่อนสนิท ถ้าหากลุงไปแสดงตัวและขอความช่วยเหลือจากท่านผู้นั้น ลุงเชื่อว่าท่านต้องช่วยเหลือเพราะน้ำใจท่านผู้นั้นประเสริฐสุดจริง แต่ลุงรู้ตัวดีว่าลุงเป็นคนเลวเป็นคนผิด เป็นคนมีบาปติดตัว ลุงจะไม่ยอมเห็นแก่ตัว ไม่ยอมให้ใครต้องมาเดือดร้อน เพราะลุงเป็นต้นเหตุอีกเป็นอันขาด ลุงจะไม่ยอมให้ใครรู้ว่าลุงเป็นเพื่อนกับท่านผู้นั้น และจะไม่ยอมให้ท่านผู้นั้นรู้ว่าลุงคือใคร ท่านผู้นั้นเปรียบเหมือนผ้าขาวสะอาดบริสุทธิ์ไม่มีจุดด่างดำ ลุงเหมือนผ้าที่สกปรกเต็มไปด้วยสิ่งโสโครก แม้ด้วยเข้าไปใกล้ผ้าขาวก็จะทำให้ผ้าขาวนั้นต้องมัวหมองไปด้วย ศิษย์ทุกคนของอาจารย์ล้วนแล้วแต่ประกอบกรรมดีกันทั้งสิ้น เขาเหล่านั้นจึงเจริญและพบแต่ความสุข ส่วนลุงสิ ลุงคนเดียวที่ทำให้อาจารย์ผิดหวัง เพราะลุงประกอบแต่กรรมชั่ว ความพิการได้เปลี่ยนแปลงรูปเดิมของลุงหมด แต่เป็นการดีจะไม่มีใครจำลุงได้ ลุงจะไม่ยอมให้คน

ดี ๆ อย่างนี้มัวหมอง ขึ้นชื่อว่ามีเพื่อนที่ใจต่ำช้าเลวทรามอย่างลุง ท่านผู้นี้ผิดกับลุงเหมือนฟ้ากับดิน ท่านเหมือนอยู่ในสวรรค์แต่ลุงสร้างแต่ความชั่ว ได้รับผลสนองจนต้องทนทุกข์ทรมานเหมือนอยู่นรก แม้ว่าลุงจะยังมีชีวิตอยู่ในโลก ระหว่างท่านกับลุงก็เหมือนตายจากกันแล้วในชาตินี้ ไม่มีโอกาสพบและเป็นเพื่อนกันอีก"

วันนั้นข้าพเจ้าสนทนากับลุงตาลด้วยความสลดใจ และเป็นวันที่ลุงตาลต้องสะเทือนใจที่สุด นับแต่ข้าพเจ้าได้รู้จักกับแกมา ข้าพเจ้าพยายามปลอบโยนแกตามที่เด็กอย่างข้าพเจ้าจะทำได้ ข้าพเจ้าออกความเห็นว่า

"ลุงน่าจะไปหาพระภิกษุซึ่งเคยเป็นอาจารย์ของลุง บางทีท่านจะแนะนำทางที่เป็นมงคลให้ลุงได้บ้าง"

ข้าพเจ้าพูดแล้วก็มองดูหน้าแก หน้าที่เศร้าสลดอยู่แล้วยิ่งดูหมองเศร้าน่าสมเพชยิ่งขึ้น น้ำตาไหลพรากแกพูดแกมาด้วยเสียงสั่นเครือ

"ท่านอาจารย์ได้มรณะภาพไปแล้ว และท่านข้าราชการผู้นั้นเป็นเจ้าภาพจัดงานฌาปนกิจศพท่านอย่างสมเกียรติ ทุกคนที่เป็นศิษย์และผู้ที่คุ้นเคยต่างก็เศร้าโศกเสียดายในการมรณะภาพของท่าน แม้ว่าตัวของท่านจะจากไป แต่ความดีของท่านยังฝังแน่นอยู่ในจิตใจของศิษย์ทุกคนไม่รู้ลืม" แกหันมามองข้าพเจ้าแวบหนึ่งแล้วจึงพูดต่อ

"หลานจำไว้นะ ถ้าเติบโตไปภายหน้า แม้จะมีวิชาความรู้เพียงใด ก็ขอให้จิตใจมีศีลธรรม เกรงกลัวบาปกรรมรู้จักเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกันบ้าง จงมีความเมตตากรุณา และข้อสำคัญคือถือศีล ๕ ไว้ให้ดี หลานจะมีแต่ความสุขความเจริญตลอดไป เหมือนกับที่อาจารย์เคยสอนลุงไว้แล้วในอดีต แต่ลุงไม่เคยเอาใจใส่เองคนที่เชื่อฟังเอาใจใส่ก็ได้ดีไปหมด หลานเอ๋ย การสร้างความดีนั้นกว่าจะเห็นผลมันกินเวลานานนัก แต่การทำความชั่วเพียงครั้งเดียว มันก็สามารถลบล้างความดีที่เราอุตส่าห์ทำมาเป็นสิบ ๆ ปีได้ เปรียบเสมือนการสร้างโบสถ์ สร้างวัดจะต้องใช้เวลาอดทน ขนหินขนปูน ใช้เวลาแรมปีกว่าจะสำเร็จงดงามขึ้นมาได้ แต่การทำลายลงให้พินาศนั้นใช้เวลาไม่นานนัก ก็จะทำลายได้"

ข้าพเจ้ารับคำแก รู้สึกสงสารและเห็นใจแกมาก เพราะแม้ว่าแกจะเป็นอะไรก็ตาม แกก็ยังได้ให้คติธรรมที่น่าฟังแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าอยากทราบเรื่องราวหนหลังของแก จึงตัดสินใจขอร้องแกว่า

"ลุงจ๋า หลานอยากรู้เรื่องในอดีตของลุง ถ้าลุงไม่รังเกียจว่าเป็นการรบกวนลุง"

ข้าพเจ้าเห็นแกนิ่งเงียบไป ข้าพเจ้าก็ไม่สบายใจคิดว่าแกคงโกรธและไม่อยากเปิดเผยชีวิตของแกก็เป็นได้ ยิ่งเห็นแกนั่งนิ่งนานเท่าใดข้าพเจ้าก็ไม่สบายใจเท่านั้น แต่แล้วแกก็หยิบกล่องบุหรี่ซึ่งแนบอยู่ที่เอวมาเปิดหยิบเอายาตั้งกับใบจากมวนเป็นบุหรี่ แล้วก็ยกขึ้นจุดสูบอย่างช้า ๆท่าทางครุ่นคิดสายตาเหม่อมองออกไปข้างหน้าอย่างไม่มีจุดหมาย แกอัดควันบุหรี่แล้วพ่นออกมาสองสามครั้ง พอไฟลามบุหรี่ใบจากไปครึ่งมวน แกก็ขว้างทิ้งหันมาทางข้าพเจ้าแล้วพูดขึ้นช้า ๆ เต็มไปด้วยความตริตรองว่า

"ลุงตกลงใจแล้วว่า จะเปิดเผยเรื่องราวชีวิตแต่หนหลังให้หลานทราบ แต่หลานต้องให้สัญญากับลุงก่อนที่จะทราบเรื่องราวของลุง"

ข้าพเจ้าดีใจมากที่แกจะเล่าเรื่องของแกให้ฟัง เพราะข้าพเจ้ารอคอยมานานด้วยความอยากรู้จึงรีบรับปากกับแกทันที

"หลานจงจำไว้ว่า เรื่องราวต่าง ๆที่ได้ฟังในเวลานี้ก็ดี และในโอกาสต่อไปที่ลุงจะเปิดเผยให้ฟังก็ดี เมื่อหลานทราบแล้วต้องไม่เอาไปเล่าให้ใครฟังอีกเป็นอันขาดในเมื่อเวลาที่ลุงยังมีชีวิตอยู่ หากลุงหาชีวิตไม่แล้วหลานจะนำไปเล่าให้ใครฟังก็ได้นับว่าหมดข้อผูกพันธ์ตามที่ตกลงกันไว้ หลานจะรับคำสัญญาได้ไหม ?"

ข้าพเจ้ารีบตกลงทันที แล้วบอกแกว่า

"หลานขอรับรองจะรักษาความลับของลุงไว้ตามเวลาที่ลุงยังอยู่"

ข้าพเจ้าสังเกตเห็นหน้าของลุงตาลค่อยแจ่มใสขึ้นบ้าง แกถอนหายใจแล้วพูดว่า

"ลุงรู้ตัวดีว่า ลุงได้ทำผิดอย่างไม่น่าให้อภัยเลย สมแล้วที่ได้รับกรรมเช่นนี้

ลุงยินดีที่จะรับกรรมต่อไป แม้ว่าการเปิดเผยเรื่องราวของลุงจะทำให้ได้รับการสาปแช่งเพียงไรก็ไม่สมกับความผิดที่ลุงก่อขึ้น"

ข้าพเจ้ายิ่งกระหายอยากทราบเรื่องราวของแกมากขึ้น รีบขอร้องให้แกเล่าให้ฟังโดยเร็ว แกจึงบอกว่า

"เรื่องของลุงนั้นมันยืดยาว ถ้าจะให้ละเอียดต้องกินเวลานานเพราะจะต้องรื้อฟื้นความทรงจำเก่า ๆ ลุงอยากจะบันทึกไว้เป็นหนังสือข้อความที่บันทึกนี้ถ้าหลานข้องใจตอนใดก็ถามได้ ลุงได้ตั้งใจแน่แล้วว่าจะเล่าให้หลานฟังหมด"

ข้าพเจ้ายินดีมาก รีบบอกแกว่าจะหากระดาษและดินสอมาให้ แต่ลุงตาลปฏิเสธว่ากระดาษดินสอนั้นแกไม่ได้เขียนมานานแล้ว ตั้งแต่แขนพิการ จะเริ่มเขียนใหม่ก็คงไม่สะดวกเหมือนจานหนังสือลงบนใบลาน ซึ่งแกชำนาญและขอให้ข้าพเจ้าหาใบลานที่เขาทำไว้เป็นผูก ๆอย่างคัมภีร์พระเทศน์มาให้แก ต่อมาข้าพเจ้าหามาให้ตามความประสงค์ของแกไม่นานนัก ลุงตาลก็เริ่มเรื่องราวของแกเสร็จเรียบร้อย หลังจากนั้นแกบอกข้าพเจ้าว่า แกประหลาดใจว่าเหตุใดแกจานประวัติชีวิตของแกคราวนี้จึงไม่ปวดหัวมัวตามือไม้สั่นเหมือนกับที่รับจ้างจานใบลานให้คนอื่น

ต่อไปนี้เป็นประวัติชีวิตของลุงตาลที่ได้บันทึกไว้บนใบลาน ซึ่งข้าพเจ้าได้เรียบเรียงเพื่อให้เข้าใจง่ายและเปลี่ยนแปลงคำพูดเพื่อให้เหมาะสมกับกาลเวลา และสมัย แต่เนื้อเรื่องหลักใหญ่ใจความยังคงเดิมทุกประการ

"เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระพุทธเจ้าหลวง)ทรงเสวยราชสมบัติได้ประมาณ ๒๓ ปี ลุงก็ยังเด็กได้รับการเลี้ยงดูจากมารดาเพียงผู้เดียว บิดาของลุงเสียชีวิตก่อนที่อายุของลุงจะถึงขวบเมื่อบิดาของลุงสิ้นชีวิตลงนั้น ไม่ได้เหลือทรัพย์สมบัติไว้ให้มากนัก เพราะครอบครัวของลุงก็ไม่ใช่จะร่ำรวย เพียงพอมีพอกินเหมือนชาวบ้านทั้งหลาย ทั้งมารดาของลุงและลุงต้องได้รับความลำบากมาก เราต้องไปอาศัยอยู่กับเพื่อนของแม่ในสวนใกล้ติดถนนใหญ่ เวลานั้นถนนเจริญกรุงบางแห่ง

ข้างทางยังเป็นสวนและป่า แม่ต้องทำงานโดยการสานกระบุง ตระกร้า กระจาดขาย ถึงหน้าผลไม้ก็รับจ้างสานชลอมใส่ผลไม้ตามแต่ชาวสวนจะว่าจ้าง เพื่อนำเงินที่หามาได้มาเลี้ยงดูลูกคนเดียวคือลุง แม่คิดไกล ไม่อยากให้ลูกลำบากหากินโดยต้องใช้กำลังกายอย่างชาวบ้านทั่วๆไปในสมัยนั้นมีขึ้นหมากขึ้นมะพร้าวขุดดินท้องร่องสวน ทำนาเป็นงานที่ต้องอาบเหงื่อต่างน้ำเพื่อเลี้ยงชีพ คืออยากให้ลุงรู้หนังสือคนที่รู้หนังสือในสมัยนั้นมีน้อยคน ยิ่งเป็นผู้หญิงชาวบ้านธรรมดายิ่งหาไม่พบ คนรู้หนังสือมักเป็นขุนนางและทำงานเบา แม่ของลุงจึงพยายามหาทางให้ลุงมีความรู้

วันแรกที่แม่พาลุงไปฝากเรียนหนังสือกับอาจารย์นั้นเป็นวันครู และเป็นวันข้างขึ้น แม่บอกโบราณว่า "เรียนอะไรเรียนให้รู้เป็นครูเขา" แม่จึงเลือกวันพฤหัสซึ่งเป็นวันครู เลือกวันข้างขึ้นเพื่อให้ชีวิตจะได้แจ่มใสลุงจำได้ว่า ก่อนรุ่งขึ้นจะถึงวันพฤหัส ลุงตื่นเต้นที่จะได้ไปเรียนหนังสือ ลุงตื่นแต่เช้าเพราะนอนไม่ค่อยหลับ เห็นแม่กำลังหุงข้าวเพื่อใส่บาตร แม้ว่าเราจะยากจนเพียงไรแต่แม่ไม่เคยเว้น แม่ใส่บาตรเช้าเป็นประจำวันละ ๑ องค์ แม่บอกว่าเป็นน้ำพักน้ำแรงของแม่จะได้อุทิศส่วนกุศลให้พ่อและตากับยาย เมื่อแม่อาบน้ำให้ลุงทาแป้งทาขมิ้นเกล้าจุกให้เรียบร้อยก่อนจะพามาหาอาจารย์ แม่ได้หาดอกไม้ธูปเทียนให้ลุงไปบูชาครู พอแต่งตัวกินข้าวเสร็จเรียบร้อย แม่ก็พาเดินทางออกสู่ถนนใหญ่แล้วเดินต่อไปอีกเป็นเวลานานกว่าจะถึงที่หมาย เมื่อเข้าเขตวัดเดินผ่านลานทรายก็พบต้นพิกุลเป็นจำนวนมากเรียงรายอยู่ข้างลาน ดอกตกเกลื่อนอยู่ที่ใต้ต้นส่งกลิ่นหอมเมื่อเราเดินผ่าน ลุงยังไม่เคยเข้าวัดนี้มาก่อนจึงดูแปลกตาเดินเหลียวหน้ามองเหลียวหลัง แม่มองเห็นเข้าก็จูงมือเดินให้เร็วเข้า แต่ลุงถ่วงให้ช้าลงเพราะชักจะกลัวอาจารย์เมื่อใกล้ถึงวัด ลุงมองดูใต้ถุนกุฏิพระสูงโปร่ง เห็นโลงศพเปล่าเก่าๆ ๒-๓ ใบ วางอยู่ใต้นั้นระเกะระกะ ลุงรีบเดินตามแม่ติดหลังขึ้นกะไดกุฏิใหญ่หลังหนึ่ง เมื่อขึ้นไปถึงก็เห็นเป็นทางเดินยาวสองข้างทางเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ แม่จูงลุงเดินผ่านไปจนถึงหอมีกลองใหญ่แขวนอยู่ ๑ ใบ ถัดไปเป็นห้องกว้างใหญ่มีฝารู้ภายหลังว่าเป็น

หอฉัน ที่หอฉันนี้มีเด็กหลายคนนั่งพับเพียบอยู่กับพื้นต่างคนต่างก็กำลังก้มหน้าก้มตาเขียนหนังสืออยู่ จึงไม่ค่อยได้ยินเสียงดังเห็นสามเณรองค์หนึ่งกำลังจับมือเด็กซึ่งตัวเล็กที่สุดในจำนวนนั้นให้เขียนหนังสือ เมื่อลุงนับดูเด็กที่นั่งนับได้ ๑๕ คนพอดี เด็กเหล่านั้นมีทั้งผมจุก ผมแกละซึ่งมีทั้ง ๒ แกละและ๓แกละ ทั้งหางเปียยาวคล้ายชาวจีนผู้ใหญ่ เมื่อแม่พาลุงเดินเข้าไปเด็กพวกนั้นก็หันมามองเป็นตาเดียวกัน

แม่เดินเข้าไปหาพระภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งนั่งห่างจากพวกเด็กพวกนี้ไปพอควร ลุงเดินตามแม่ไปติด ๆ ไม่ยอมห่างเพราะแปลกที่ พอไปถึงตรงหน้าท่านอาจารย์ แม่ก็ลงนั่งพับเพียบกราบลงตรงหน้าท่าน ๓ ครั้งท่านยิ้มอย่างใจดีถามว่า

"สีกามีธุระอะไรกับอาตมาหรือ" แม่ยกมือพนมมือแค่อกแล้ว เรียนกับท่านว่า

"อิฉันอยากจะมาขอฝากบุตรชายให้เป็นศิษย์ของท่านสักคนเจ้าค่ะ อิฉันเคยกราบเรียนไว้แล้วครั้งหนึ่ง มันกำพร้าพ่อมาตั้งแต่เล็ก ๆ อิฉันคิดว่าถ้าไม่ได้เล่าเรียนหนังสือโตขึ้นก็ต้องทำงานหนัก นาหรือสวนก็ไม่มีของตัวเอง จึงอยากจะขอความกรุณาท่านเป็นที่พึ่งเจ้าค่ะ" แม่พูดแล้วก็เรียกลุกซึ่งนั่งอยู่ข้างหลัง แม่ให้เข้าไปกราบท่าน ลุกก็เข้าไปกราบท่านเหมือนกับที่แม่ของลุงทำเมื่อครู่นี้ ท่านบอกว่าสีกาคิดถูกแล้วชื่ออะไรล่ะ

แม่รีบตอบเพราะลุงนั่งนิ่ง

"ชื่อตาลเจ้าค่ะ"

"อายุเท่าไหร่แล้ว" ท่านถามอีก แม่นั่งนับนิ้วแล้วก็บอกท่านว่า

"ย่างเข้า ๑๑ ขวบปีนี้เจ้าค่ะ"

ขณะที่แม่กำลังพูดกับท่านอาจารย์ ลุกก็คลานออกมานั่งข้างหลังแม่มองดูพวกเด็ก ๆ ซึ่งขนาดเท่าลุงนั่งเขียนหนังสือกัน ลุกมองไปเจอเด็กสองแกละคนหนึ่งซึ่งกำลังจ้องมองดูลุงอยู่ก่อนแล้ว เพราะมันไม่ได้ดูหนังสือเหมือนเด็กอื่น ๆ พอลุง

หันไปพบเข้าเด็กคนนั้นก็แหกตาแลบลิ้นหลอก ลุงนึกโกรธอยู่ในใจ สบัดหน้าไปทางอื่น พอเผลอหันไปดูอีก ก็เห็นมันแลบลิ้นหลอกอีก ลุงคิดว่าอ้ายสองแกละนี้ต้องเป็นหัวโจกในพวกเด็ก ๆ ภายหลังลุงทราบชื่อเด็กคนนั้นว่า ชื่อเจ้าแกละตามหัวของมัน เพราะพ่อแม่ยังไม่ได้ตั้งชื่อให้ดีกว่านี้

ท่านอาจารย์ยังได้รับลุงไว้เป็นศิษย์อีกคนหนึ่ง รวมทั้งหมด ๑๖ คน การเรียนของลุงอยู่ในขั้นดี เพราะลุงขยันเรียนทั้งหนังสือไทยและขอม ทั้งนี้เนื่องจากแม่เคยบอกว่า คนที่ไม่มีความรู้นั้นโตขึ้นจะต้องลำบาก ต้องทำงานหนักโดยใช้กำลังกายเหมือนควาย ในเพื่อนๆรุ่นเดียวกันนี้ลุงสนิทสนมกับสายซึ่งอายุไร่เรี่ยกับลุง เรารักกันมาก และอีกคนหนึ่งลุงรักและนับถือมากเพราะเป็นคนดี คอยเอาใจใส่ช่วยเหลือพวกเราเสมอเหมือนพี่ช่วยน้อง เราจึงพากันเรียก "พี่ใหญ่"

วันหนึ่งลุงเกิดเรื่องกับเจ้าแกละ ลุงจำวันนั้นได้ไม่ลืมเลย เมื่อถึงเวลาหยุดพักเรียน พวกเด็ก ๆก็วิ่งลงไปเล่นที่ลานวัดเพื่อให้พระท่านได้ฉันเพล ลุงกับสายก็ลงมาเล่นทอยกองกันที่ใต้ต้นพิกุล ขณะที่ลุงกำลังโน้มตัวลงกำลังจะทอยกอง อ้ายแกละแกล้งวิ่งตรงมาที่ลุงแล้วเอาขาปัดขาลุงลุงไม่ทันรู้ตัวจึงล้มอย่างไม่มีท่าที่กลางลานใต้ต้นพิกุลนั่นเอง พอลุกขึ้นได้ความโกรธจัด ลุงโดดเข้าชกหน้าอ้ายแกละ ซึ่งไม่ทันระวังตัวเพราะมันหัวเราะชอบใจที่แกล้งลุงได้ เจ้าแกละก็เลยล้มลงไปไม่เป็นท่าเหมือนกัน เจ้าแดงเพื่อนคู่หูของเจ้าแกละก็โดดเข้ามาชกลุงเพื่อช่วยเจ้าแกละ สายเลยเข้าขัดขวางไว้ สายบอกเจ้าแดงว่าให้เขาสู้กันตัวต่อตัวดีกว่า พอดีเจ้าแกละหายงงลุกขึ้นได้ก็ร้องห้ามว่า

"อย่า ไอ้แดง ปล่อยข้าคนเดียว เอ็งเข้ามาช่วยมันไม่ยุติธรรม" ลุงเตรียมระวังตัวจ้องดูเจ้าแกละมันจะเล่นงานท่าไหน แต่เมื่อได้ยินเจ้าแกละมันห้ามเจ้าแดงก็นึกชมมันอยู่ในใจว่า ถึงมันจะทะลึ่งก็จริง แต่มันยังมีใจเป็นลูกผู้ชาย ยังไม่ทันปะทะกันเป็นครั้งที่ ๒ พี่ใหญ่ก็เข้ามาห้ามถามว่า เรื่องอะไรกัน ไม่ทันจะเล่าเรื่อง

ให้พี่ใหญ่ฟัง สามเณรก็ลงมาบอกว่า อาจารย์เรียกทั้ง ๔ คน ลุงมีความเกรงกลัวอาจารย์มาก เพราะเป็นครั้งแรกที่ท่านให้ไปหาเพราะทำความผิด เราทั้ง ๔ คน ต่างก็มองหน้ากันยังฉิวเจ้าแกละที่มันเป็นคนก่อเรื่องขึ้น แต่เจ้าแกละไม่ได้โกรธลุงเลย ซ้ำเมื่อเห็นลุงกลัวมากก็กลับเข้ามาปลอบว่า

"ทำใจดีๆไว้ อาจารย์ท่านไม่เคยสั่งสอนด้วยการเฆี่ยนตีหรอก" ลุงยังหมั่นไส้มันไม่หาย เพราะอ้ายแกละทีเดียวเป็นต้นเหตุยังมีหน้ามาพูดกับลุงอีก เรา ๔ คน เดินตามเณรมาด้วยความไม่สบายใจ พี่ใหญ่สงสารและเป็นห่วงเดินตามมาบอกว่า

"ท่านอาจารย์ชอบคนพูดความจริง ถ้าสิ่งใดเป็นความจริงแล้ว พูดไปเถิด ไม่ต้องกลัว"

เมื่อมาถึงกุฏิท่านอาจารย์นั่งคอยอยู่แล้ว หน้าตาของท่านไม่บอกความโกรธเลย ยังคงยิ้มแย้มเหมือนว่าเราขึ้นไปหาท่านธรรมดา ทำให้ลุงคลายความกลัวลงบ้าง เราทั้ง ๔ คนตรงเข้าไปนั่งกราบท่าน แล้วก็ถอยมานั่งนิ่งด้วยหัวใจที่เต้นระทึกคอยดูท่านจะว่าอะไร แล้วท่านก็เอ่ยขึ้นด้วยเสียงธรรมดา

"พวกเธอทั้ง ๔ คน มีเรื่องอะไรถึงได้ชกต่อยกัน ขอให้พูดความจริงนะ" ยังไม่ทันจะมีใครพูดขึ้นเจ้าแกละซึ่งดูเหมือนจะคอยสารภาพอยู่แล้ว ก็ตรงเข้าไปกราบอาจารย์แล้วก็พูดขึ้นทันที

"ผมเป็นคนผิดเองครับหลวงพ่อ ผมตั้งใจจะแกล้งยั่วนายตาลเล่น จึงวิ่งไปขัดขาเขาล้มลง พอนายตาลลุกขึ้นได้ก็โกรธผม จึงชกปากผมจนหงายหลังล้มลงไป นายแดงจะเข้าช่วยผมแต่นายสายห้ามไว้ ก็พอดีสามเณรไปบอกว่าหลวงพ่อให้มาหาพวกผมก็พากันมานี่แหละครับ

ท่านนิ่งฟังด้วยความสนใจ เมื่อเจ้าแกละพูดจบ ท่านก็ถามขึ้น

"ที่นายแกละพูดนั้น เป็นความจริงทั้งหมดหรือ" เราสามคนต่างก็รับว่าเป็นความจริงทั้งหมด ลุงยังคิดในใจว่า แม้ไอ้แกละมันจะเกเรบ้างแต่ก็ยังรักที่จะพูดความจริง ถึงมันจะขัดขาลุงล้มแต่ลุงก็ได้ชกมันแล้วเลยพอดีกันไม่เสียเปรียบ เมื่อคิดได้ดังนั้นก็ค่อยคลายความโกรธลง

เมื่อท่านฟังพวกเรารับรองก็พูดขึ้นว่า

"เธอทั้ง ๔ ร่วมเรียนมาด้วยกัน แต่ไม่มีความสามัคคีกลับแกล้งกันเอง นอกจากหนังสือที่ฉันสอนให้พวกเธอแล้ว ฉันยังสอนให้พวกเธอมีความสามัคคีกัน ให้รักกันเหมือนพี่เหมือนน้อง ความสามัคคีเป็นสิ่งหนึ่งที่นำมาซึ่งความสำเร็จ ถ้าเรา ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมความคิดความเห็นกัน มันจะนำมาซึ่งความเจริญ บ้านใดประเทศใดมีความสามัคคีกันก็จะมีแต่ความสุขความเจริญก้าวหน้า และฉันยังได้สอนให้พวกเธอมีความเมตตากรุณา ไม่เห็นแก่ตัว และซื่อสัตย์สุจริตต่อตัวเองและคนทั่วไป ขอให้ถือศีลห้าเป็นประจำ"

ขณะที่ท่านกำลังให้โอวาทสั่งสอนพวกเราอยู่นั้น ก็มีชายคนหนึ่งท่าทางเป็นชาวสวนเดินค่อมตัวไปนั่งกราบตรงหน้าท่าน ทำให้ท่านงดการให้โอวาทพวกเราหันไปสนใจกับชายผู้นั้น เมื่อกราบแล้วชายผู้มาใหม่ก็พูดว่า

"กระผมได้ทราบว่าสงกรานต์ปีนี้ ทางวัดจะมีงานและตั้งโรงทานเลี้ยงอาหารทั่วไป กระผมอยากจะช่วยด้วยน้ำพักน้ำแรงของตัวเอง กระผมทำน้ำตาลมะพร้าวไว้ และนำมาถวาย ๔ ปี๊ป เผื่อท่านจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในงานด้วยท่านจะให้กระผมขนไปไว้ที่ไหน กระผมจะจัดการให้เรียบร้อย" ท่านตอบชายคนนั้นอย่างยิ้มแย้มด้วยความยินดีในการทำบุญของเขา

"ขอบใจโยมมาก ที่อุตส่าห์นำน้ำตาลมาช่วยงาน อาตมารู้สึกดีใจมาก งานเช่นนี้ตามปกติต้องใช้น้ำตาลมากเพื่อประกอบอาหารหวานคาว พอดีโยมนำมา ถูกใจอาตมาจริง ขออนุโมทนาส่วนกุศลนี้ด้วยนะโยม ไม่ต้องขนไปไว้ที่ไหนหรอกโยม เอาขึ้นไว้ที่ศาลาท่าน้ำที่เรือจอดก็แล้วก็แล้วอาตมาจะสั่งให้เขาจัดการภายหลัง"

ชายผู้นั้นนึกสงสัยแต่ไม่ถามท่าน รีบกราบท่านลงไปที่เรือจอดและจัดการตามที่ท่านสั่ง

เมื่อชาวสวนผู้นั้นลงไปแล้ว ท่านอาจารย์ก็หันมาทางเราทั้ง ๔ คนแล้วกล่าวว่า

"พวกเธอทั้ง ๔ คน จะได้รู้ถึงคุณค่าของความสามัคคีที่ฉันพูดมาแล้ว เพื่อจะได้ถ่ายโทษที่พวกเธอทำผิด ฉันขอร้องให้พวกเธอไปยกน้ำตาลปี๊ปที่ศาลามาคนละปี๊ป เอาไปไว้ที่ห้องเก็บของข้างหอระฆัง อย่าลืมว่าเฉพาะเธอทั้ง ๔ คนเท่านั้นนะ จะให้ใครมาช่วยไม่ได้ ถ้ายกคนละปี๊ปไม่สำเร็จก็ให้ปรึกษากันได้ แต่น้ำตาลทั้ง ๔ ปี๊ป ต้องมาอยู่ในห้องเก็บของก็แล้วกัน"

เราสี่คนมองตากัน ลุงนึกชังน้ำหน้าไอ้แกละขึ้นมาอีกนึกอยู่ในใจว่า เพราะไอ้แกละคนเดียวทำให้พวกเราพลอยลำบากไปด้วย เมื่อพากันกราบท่านลุกออกมาแล้วก็มาที่ท่าน้ำ มองเห็นปี๊ปน้ำตาลตั้งเรียงกัน ๔ ปี๊ป ต่างคนก็พยายามยกกันคนละปี๊ป แต่มันหนักมาก เด็กๆอย่างเราคนเดียวไม่มีทางจะยกขึ้นเลย แม้แต่ผู้ใหญ่เองก็ยากที่จะยกขึ้น เมื่อพยายามกันอยู่นานก็ไม่มีทางจะยกไหว เจ้าแกละหัวโจกก็พูดขึ้นว่า

"หลวงพ่อบอกว่า ถ้ายกคนเดียวไม่ไหวก็ต้องใช้ความสามัคคีลองช่วยกันยกปี๊ปละ ๒ คน ๒ เที่ยวก็หมด" ว่าแล้วเจ้าแกละกับเจ้าแดงก็ช่วยกันยก เพียงแต่ยกขึ้นเท่านั้นจะยกเดินก็ไม่ไหวเพราะมันหนัก ต่อเมื่อลุงกับสายช่วยอีก ๒ คน รวมเป็น ๔ แรง จึงค่อยยกสบายหน่อย แต่ถ้าเดินไปไกลคงจะได้แต่ทนเจ็บมือไม่ไหว เพราะต้องใช้มือหนึ่งช้อนก้นปี๊ป อีกมือหนึ่งจับบนปี๊ปซึ่งไม่ถนัด เราจึงปรึกษากันว่า ทำอย่างไรเราจึงจะขนน้ำตาล ๔ ปี๊ปขึ้นไปบนห้องเก็บของข้างหอระฆังบนกุฏิได้ เผอิญเจ้าแกละตาไวเหลือบไปเห็นสาแหรกคู่หนึ่งอยู่ในเรือประทุน พอดีในเรือนั้นไม่มีคน เจ้าแกละออกความเห็นว่า ควรเอาปี๊ปน้ำตาลใส่สาแหรกแล้วใช้ไม้คานหาม โดยเรา ๔ คนช่วยกันหามคงจะสำเร็จแน่ พวกเราเห็นดีด้วย เจ้าแกละจึงถือโอกาสหยิบสาแหรกออกมาข้างหนึ่ง แล้วช่วยกันยกปี๊ปน้ำตาลวางบนสาแหรก ซึ่งก็วางได้พอดี ส่วนไม้คานนั้นใช่แต่หาบถ้าใช้หามคงไม่ได้ เจ้าแดงเหลือบไปเห็นไม้พลองที่เจ๊กใช้หาบอิฐหาบปูนทิ้งไว้ใต้ถุนกุฏิอันหนึ่ง ตกลงจึงใช้ไม้พลองสอดหูสาแหรกแล้วพวกเราก็ช่วยกันหามข้างละ ๒ คน แม้จะยกขึ้นเหนือพื้นดินเพียงเล็กน้อย เพราะพวกเราตัวสูงกว่าสาแหรกไม่เท่าไหร่ แต่ก็เดินสบายกว่าคราวแรกมาก จะเจ็บบ่าบ้างก็

ไม่หนักหนาอะไรไม่ช้าน้ำตาลทั้ง ๔ ปี๊ปก็ขึ้นไปอยู่บนห้องเก็บของโดยเรียบร้อย ท่านอาจารย์ยืนมองดูและยิ้มด้วยความพอใจ "มันเป็นเหตุการณ์ครั้งแรกที่ประทับใจลุงอย่างลืมไม่ได้เลย ความโกรธเคืองที่ลุงมีต่อเจ้าแกละหายไปหมด ต่อมาเราก็รักใคร่กันและเป็นเพื่อนที่สนิทสนมกัน การทะเลาะชกต่อยกันนับแต่วันนั้นมาก็ไม่มีเกิดขึ้นอีกเลยในพวกศิษย์ของท่านอาจารย์"

เมื่อเราอายุได้พอสมควรที่จะตัดจุกได้แล้ว ศิษย์ที่พ่อแม่เป็นคนร่ำรวยหรือเป็นพวกขุนนางก็มีพิธีโกนจุกเป็นงานใหญ่โต มีการเชิญแขกมาลงขัน มีการเล่นฉลองเลี้ยงดูกันอย่างสนุกสนาน การโกนจุกนั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งสำหรับเด็กที่ไว้จุกในสมัยนั้น สำหรับลุงนั้นแม่บอกว่าเป็นคนจนจะโกนจุกที่บ้านก็ไม่มีเงินฉะนั้นแม่จึงพาไปโกนจุกหมู่ที่โบสถ์พราหมณ์เสาชิงช้า ส่วนพวกที่ไว้แกละนั้นไม่สู้จะสำคัญนัก จะโกนทิ้งเมื่อไหร่ก็ได้ไม่ต้องมีพิธี แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่ไปโกนที่โบสถ์พราหมณ์ ส่วนเจ้าพวกไว้เปียนั้นคงไว้ตลอดมาจนโต เพราะมีเชื้อสายเป็นจีน เด็กและผู้ใหญ่ไว้อย่างเดียวกันหมด เมื่อหลังจากโกนจุกแล้วร่างกายก็เติบโตย่างเข้าสู่วัยหนุ่ม การเรียนของลุงนั้นอยู่ในขั้นดีกว่าศิษย์ในรุ่นเดียวกันส่วนเพื่อนของลุงคือสายนั้นตรงข้ามกับลุง การเรียนของพี่ใหญ่อยู่ในขั้นดีพอใช้

ที่กุฏิท่านอาจารย์ของเรานั้น มีห้องสมุดใหญ่ห้องหนึ่ง เมื่อโตขึ้นมีความรู้มากขึ้นลุงก็ได้เข้าไปค้นความหาความรู้ในห้องสมุดนี้ก็ได้ความรู้เพิ่มขึ้นอีกมาก สิ่งใดสงสัยก็ถามอาจารย์ ท่านก็ยินดีบอกและอธิบายให้เข้าใจแจ่มแจ้ง รู้สึกว่าท่านพออกพอใจที่เห็นศิษย์ของท่านเอาใจใส่ค้นคว้าในการเล่าเรียน ในห้องสมุดนั้นมีหนังสือตำรับตำราต่าง ๆ ส่วนมากเป็นสมุดข่อยทั้งดำและขาว สมุดดำเขียนด้วยตัวรงค์สีเหลืองเช่นตำราว่าด้วยสมุนไพร ตำราหมอ และอื่นๆอีกจำนวนมาก มีทั้งหนังสือไทยขอมและหนังสือฝรั่ง ท่านอาจารย์มีความรู้มากจนลุงคิดว่าถ้าท่านเป็นข้าราชการแล้ว ตำแหน่งขุนนางชั้นพานทองคงไม่พ้นท่านแน่ แต่นี่ท่านสละแล้วซึ่งลาภยศ

หันมาทรงศีลอันบริสุทธิ์เที่ยงธรรม สร้างคุณธรรมความดีที่ให้วิทยาทานแก่เด็ก ๆ และอบรมให้เด็กเหล่านั้นเป็นคนดีมาแต่เยาว์วัย แต่สำหรับจิตใจของลุงเวลานั้นนึกแต่เพียงว่าการถือศีลกินเพลนั้นไม่ใช่เรื่องของเด็กจึงไม่ได้เอาใจใส่ ดังนั้นรสพระธรรมอันสูงส่งของท่านอาจารย์จึงไม่ได้ซึมซาบเข้าไปในจิตใจของลุงเลย

หลังจากเราต่างก็ย่างเข้าสู่วัยหนุ่มด้วยกันแล้ว การเรียนก็สิ้นสุดลงพวกเราต่างก็แยกย้ายกันไปด้วยความอาลัยรัก พี่ใหญ่ได้กล่าวขึ้นในวันสุดท้ายว่า

"พวกเราศิษย์ร่วมอาจารย์เดียวกัน ถ้าต่อไปในอนาคตแม้นใครตกทุกข์ได้ยากอย่างใดก็ขออย่าให้ทอดทิ้งกัน ใครได้ดีมั่งมีศรีสุขก็ขอให้ช่วยเพื่อนที่ตกทุกข์ได้ยาก และควรจะพบกันอย่างน้อยปีละครั้งคือในงานไหว้ครูของอาจารย์ ขอให้พวกเราทุกคนจงมาชุมนุมไหว้ครู และพบปะกันที่สำนักของท่านอาจารย์หากใครมีทุกข์มีสุขอย่างไรและอยู่ที่ใดจะได้รู้ทั่วกัน"

วันนั้นลุงจำได้ว่าพวกเราต้องจากกัน ด้วยความอาลัยอย่างสุดแสน ต่างพากันเข้าไปกราบลาท่านอาจารย์ด้วยน้ำตานองหน้าแทบทุกคน ท่านอาจารย์ก็ให้ศีลให้พรและให้โอวาทด้วยความตื้นตันใจในความสำเร็จของพวกลูกศิษย์ แล้วเราก็ลาสำนักซึ่งเคยให้การศึกษา ให้ความร่มเย็นมาตั้งแต่น้อยจนใหญ่ด้วยความจำใจต่อมาลุงก็เริ่มต้นชีวิตใหม่แต่ยังไม่ทันไรลุงก็ได้รับความทุกข์อย่างหนัก แม่ของลุงยังไม่ทันจะได้ชมผลสำเร็จที่แม่ตั้งใจสร้างไว้ก็มาด่วนถึงแก่กรรมลง มันทำให้ลุงต้องโศกเศร้ามาก เพราะเราอยู่ด้วยกันเพียงสองคนแม่ลูกเท่านั้นเมื่อแม่จากไปก็ทิ้งแต่ความว้าเหว่เศร้าโศกอาลัยให้กับลูก

ในเวลานั้นคนที่มีความรู้ก็มุ่งหวังที่จะเป็นแต่ข้าราชการ เพราะเมื่อเป็นขุนนางจะได้เบี้ยหวัดเงินปีดูเหมือนจะมีสุภาษิตบทหนึ่งว่า "สิบพ่อค้าไม่เท่าหนึ่งพระยาเลี้ยง" สำหรับลุงมีความคิดแปลกไปกว่าคนอื่นคืออยากจะเป็นพ่อค้า แต่ไม่มีทุน

เพราะการเป็นพ่อค้านั้นย่อมจำเป็นจะต้องใช้ทุน ลุงนึกถึง "สาย" ขึ้นมาได้สายซึ่งเคยเป็นเพื่อนรักร่วมสำนักศึกษาเดียวกัน ก็พอดีได้ทราบข่าวว่าพ่อแม่ของสายได้ถึงแก่กรรมลงหมดแล้ว สายเองก็ไม่มีพี่น้องและญาติที่ไหน ดังนั้นมรดกจำนวนมากมายจึงตกอยู่กับสายคนเดียว ลุงตกลงใจจะไปหาสายเพื่อขอความช่วยเหลือในเรื่องเงิน

เมื่อไปพบสาย สายก็ยังเป็นเพื่อนสนิทของลุงเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ลุงได้เล่าถึง ความ ตั้งใจอยากมีอาชีพเป็นพ่อค้าบอกว่ากำลังต้องการเงินก้อนหนึ่งไปทำทุน สายได้ฟังก็หัวเราะเสียงดังลั่น แล้วพูดขึ้นว่า

"เฮ้ย ตาล กันเห็นแต่ ใคร ๆ เขาปรารภจะทำงานเป็นขุนนางทั้งนั้น แต่แกมีความคิดแปลกดี ดันจะไปเป็นพ่อค้า เออ, เรามากินเหล้ากันก่อนดีกว่า" ว่าแล้วสายก็สั่งให้คนใช้ไปหาเหล้ายากับแกล้มมาทันที ลุงชักกระสับกระส่าย เพราะไม่แน่ว่าจะได้เงินจากสายหรือไม่ สายสังเกตเห็นกริยาของลุงคงจะรู้ ว่าลุงไม่สบายใจในเรื่องเงินจึงหัวเราะแล้วพูดว่า

"ตาล แกอย่านึกว่ากันไม่ช่วย กันช่วยแกเต็มที่เลยเพื่อน เอาไป ๕๐ ชั่งพอไหม" ลุงได้ยินแทบไม่เชื่อหูว่าสายออกปากให้ยืม ๕๐ ชั่งไม่น่าจะเป็นไปได้หัวใจแทบหยุดเต้น แล้วลุงก็พูดตะกุกตะกักอ้อมแอ้มขอบใจสายอยู่ในลำคอเพราะความตื่นเต้น เนื่องจากลุงเป็นคนจนชั่งสองชั่งก็ยังไม่เคยมี แต่บัดนี้ลุงมีเงินถึง ๕๐ ชั่ง อาหารข้าวปลาที่คนใช้ยกมาวางตรงหน้าดูลานตาไปหมด หูได้ยินแต่....

"๕๐ ชั่ง...๕๐ ชั่ง..๕๐ ชั่ง" เท่านั้น ไม่รู้ ว่ารสอาหารมันเปรี้ยว, หวาน, มัน, เค็มอย่างไรความจริงลุงอยากจะเตือนสายว่า พอออกจากสำนักเรียนก็กินเหล้าเมายาทีเดียว เพราะเมื่ออยู่สำนักเรียนนั้น ท่านอาจารย์ได้สั่งสอนให้ละเว้นจากการเสพสุรายาเมา แต่แล้วก็ไม่ได้พูดมัวตื่นเต้นเรื่องเงินเสียเลยพลอยดื่มสุราไปด้วยอยู่จนเวลาพอสมควรแล้วลุงก็ลากลับ สายบอกให้เอาเงินไปด้วย แล้วเรียกเจ้าหมัดคน

ขับรถม้าซึ่งเป็นแขกเข้าไปในบ้านกับคนใช้สักครู่ก็ยกปี๊ปใบหนึ่งมาขึ้นรถม้า สายเข้ามากระซิบบอกลุงว่า ในปี๊ปนั้นบรรจุเงินเหรียญบาท ๕๐ ชั่งพอดี สายไม่ให้ลุงทำสัญ-ญาใด ๆ ทั้งสิ้น

กลับมาถึงบ้านเจ้าหมัดก็ช่วยยกปี๊บเข้าไปในบ้าน รู้สึกว่าหนักมากแต่ลุงกับเจ้าหมัดกำลังหนุ่มและแข็งแรงจึงยกได้ไม่ยากนัก เมื่ออยู่คนเดียวลุงก็เปิดฝาปี๊บออก เงินเหรียญบาทห่อไว้ห่อละ ๑๐ บาท นับดูก็ครบ ๕๐ ชั่งพอดี พอเห็นจำนวนเงินแล้วก็คิดว่ายังไม่ควรจะนำมา นับแต่แม่ได้จากไป ลุงก็อยู่คนเดียว เพื่อนของแม่ก็ไม่มีความรังเกียจที่จะให้ลุงอาศัยอยู่ด้วย ลุงจึงซ่อนเงินจำนวนนี้ไว้ในบ้านก่อน ตอนแรกก็รู้สึกเป็นห่วง แต่มาคิดว่าคนทุกบ้านช่องล้วนแต่มีศีลธรรมไม่เคยมีการลักขโมยแม้ว่า จะเปิดประตูทิ้งไว้ก็ไม่เคยปรากฏว่ามีของหายจึงค่อยเบาใจ ต่อจากนั้นลุงก็หาบ้านได้หลังหนึ่งอยู่ติดถนนใหญ่ จึงซื้อไว้ด้วยราคาพอสมควร ที่ดินยังคงเป็นที่ดินของวัดต้องเช่าที่ดินเป็นรายปี เงินค่าเช่าไม่แพงนัก

เมื่อซื้อบ้านแล้วก็จัดแจง เปลี่ยน แปลงตกแต่งให้เหมาะที่จะเป็นเรือนร้านสำหรับค้าขาย แล้วลุงก็ย้ายมาอยู่ในบ้านใหม่พร้อมกับจ้างคนใช้มาไว้ประจำเพื่อขายสินค้า

ลุงได้ไปติดต่อกับพวกจีนประจำเรือเดินทะเล ซึ่งเดินค้าขายไปมาตามเมืองท่าใหญ่ ๆ ในเอเซีย มีบริษัทใหญ่แห่งหนึ่งเป็นของฝรั่งมีเรือเดินทะเลเป็นจำนวนมาก เรือทุกลำใช้ชื่อเป็นภาษาจีน โดยมากเป็นชื่อขุนนางและชื่อนายทหารในเรื่องแผ่นดินสามก๊ก เช่นชื่อโจโฉ ม้าเฉียว สุมาอี้ ฮั่นตง เป็นต้น นับว่าเป็นความฉลาดของฝรั่ง เพราะชาวจีนชอบลงเรือที่มีชื่อเป็นจีนมากกว่าจะลงเรือที่มีชื่อฝรั่ง เพราะชื่อเป็นฝรั่งเรียกยากคนจีนจำไม่ค่อยได้ ลุงได้ทำการตกลงกับจีนซึ่งเป็นหัวหน้าประจำเรือเหล่านั้นแต่ละลำขอให้ช่วยติดต่อสินค้าแปลก ๆ ใหม่ ๆ ตามประเทศที่ผ่านมาก็ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากพวกจีนเหล่านั้นเป็นอย่างดี ส่วนลุงก็ตกลงส่งสินค้าที่มีอยู่

ในเมืองไทยไปขายต่างประเทศ สิ่งที่ส่งไปขายมากก็คือผลไม้ของเมืองไทย เช่นส้มโอ กล้วยหอม ฯลฯ เพราะผลไม้นี้มีอยู่ตลอดปีจึงสะดวกในการส่ง ส่วนสินค้าที่สั่งตกเข้ามาก็มีเครื่องปั้นดินเผาตลอดจนเครื่องกังไส ลายคราม ทั้งของเก่าและของใหม่ และสิ่งใดแปลก ๆ ใหม่ ๆ ก็สั่งมา ร้านค้าของลุงก็เต็มไปด้วยสินค้านานาชนิดคนงานก็เพิ่มขึ้นทั้งไทยและจีน

ต่อ มา ก็มี พวกขุนนางและ ข้า ราชการ ผู้ใหญ่ และคน ทั่ว ไปเข้าร้านลุงคับคั่ง บางท่านก็ให้ติดต่อสั่งเครื่องลายครามชนิดเก่า ๆ สมัยแผ่นดินซ้อง แผ่นดินเหม็งและหงวน ลุงก็ได้ติดต่อคนเรือให้ทางเมืองจีนหาส่งมาให้เป็นที่ชื่นชอบของพวกขุนนางและข้าราชการมาก

จากทุนที่ยืมจากสาย ๕๐ ชั่งรวมทั้งโรงค้าด้วย ต่อมาก็เพิ่มเป็นร้อยชั่ง และร้อยห้าสิบชั่งตามลำดับ ลุงจึงเริ่มเรียนภาษาจีนและลูกคิด เพื่อสะดวกในการติดต่อค้าขาย

สำหรับสายนั้น เมื่อได้รับมรดกแล้วก็ไม่ได้ทำการงานอะไรให้เป็นล่ำเป็นสัน เพราะถือว่ามีเงินคบเพื่อนฝูงที่เป็นนักเลงการพนัน และนักเลงสุรา ลืมโอวาทของท่านอาจารย์ที่ให้ถือศีลห้าและละเว้นสิ่งที่ชั่ว สายเพลิดเพลินอยู่กับสุราและการพนัน บางครั้งมาชวนลุงไปด้วย ถ้าว่างตอนค่ำ ๆ ลุงก็ไปด้วยกับสายเพราะเกรงใจเมื่อไปถึงบ่อน ก็ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากเจ้าของบ่อน ไม่ต้องไปเล่นปะปนกับคนอื่น มีคนมารับใช้ จะแทงตัวไหนก็มีคนจัดการให้ เห็นจะเป็นด้วยสายเป็นขาประจำกระเป๋าหนักขุนพัฒ ฯ เจ้าของบ่อนจึงจัดที่รับรองให้เป็นพิเศษ มีการเลี้ยงเหล้า อาหารต่าง ๆ เพื่อผูกใจไว้เป็นขาประจำต่อไป ลุงไม่ค่อยชอบการพนัน จึงถือโอกาสเลี่ยงออกมาดูงิ้วบ้างลครบ้าง ซึ่งจะอยู่ใกล้ ๆ กับโรงบ่อนเคยติดตามสายไปหลายครั้ง จนไปพบสาวสวยเข้าคนหนึ่ง เธอตั้งโต๊ะขายหมากพลูบุหรี่อยู่ที่หน้าโรงงิ้วข้างบ่อนนั่นเองหล่อนชื่ออำแดงจำปี รูปร่างขาวสมส่วน ตัดผมทรงกระทุ่มเรียบร้อยงามเด่นกว่าแม่ค้าใด ๆ ในแถบนั้น

เมื่อลุงได้ไปพบอำแดงจำบี ก็รู้สึกต้องตาต้องใจมาก คราวนี้หากว่าวันไหนสายไม่มาชวน ลุงก็ไปเองเพราะทนความคิดถึงอำแดงจำบีไม่ไหว ทำเป็นซื้อหมากกินแก้เขินทั้ง ๆ ที่ลุงไม่เคยกินหมากมาก่อน พอกินเข้าไปก็เกิดยันหมากเวียนหัวหูแดงหน้าร้อนผ่าวไปหมด อำแดงจำบีมองเห็นเข้าก็หัวเราะชอบใจ และคงจะเกิดความสงสารลุงบ้าง ต่อมาก็สนิทสนมกันมากขึ้น ทำให้พวกหนุ่ม ๆ ที่เคยมาติดเนื้อต้องใจเกิดอิจฉาลุง หากวันไหนไม่ได้ไปที่หน้าโรงบ่อน อำแดงจำบีก็บ่นถึงและเป็นห่วงลุงรู้ว่าหล่อนก็ชอบลุงเหมือนกัน เมื่อรู้ว่าเรามีหัวใจตรงกันเช่นนี้ ก็มีความสุขมากเหลือล้น

ต่อมาลุงก็จัดการส่งผู้ใหญ่ไปสู่ขออำแดงจำบี ป้าของหล่อนซึ่งเป็นญาติผู้เดียวก็ไม่ขัดข้อง หล่อนอยู่ด้วยกับป้าสองคนที่หลังโรงบ่อน ป้าของหล่อนทำข้าวแกงขายที่หน้าโรงบ่อนนั้น เมื่อลุงได้จัดการแต่งงานแล้วก็ให้หล่อนและป้ามาอยู่บ้านที่โรงค้ากับลุงเลิกขายหมากพลูและข้าว.เกง พอลุงได้หญิงที่ลุงรักมาร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วย ลุงรู้สึกว่าชีวิตในระยะนั้นมีความสุขที่สุด

วันหนึ่งอำแดงจำบีและป้าไม่อยู่ไปธุระทางสำเพ็ง สายได้ขึ้นรถม้ามาหาลุงให้เจ้าหมัดคนขับรถม้าถือห่อตามมาด้วย ลุงดีใจที่เห็นเพื่อนมา เราไปนั่งคุยกันทางหลังบ้านซึ่งเป็นที่ส่วนตัวและเงียบดี เมื่อนายหมัดคนขับรถม้านำเอาห่อผ้าตามสายไปวางไว้หลังบ้านแล้วก็เดินออกไป สายนั่งเรียบร้อยแล้วถามลุงว่าเมียของลุงกับป้าของหล่อนไปไหน ลุงบอกว่าไปธุระทางสำเพ็ง สายทำกิริยาโล่งใจแล้วบอกว่า

“ตาลกันเอาของมาฝากแกให้ช่วยรักษาไว้ด้วย เพราะแกมีลูกเมียเป็นหลักฐานแล้ว ส่วนกันยังโสดมีแต่พวกบ่าวไพร่ แม้ว่าเขาจะจงรักภักดีต่อกันก็จริง แต่กันยังไม่ไว้ใจเท่าแก”

ลุงจึงถามว่ามีอะไรบ้างที่สายเอามาฝาก สายยกห่อขึ้นเอาวางไว้บนโต๊ะ แล้วเปิดห่อออก มันเป็นห่อทองคำที่เป็นแท่ง ๆ มีจำนวนมากลุงตกตะลึง เพราะมันเป็นของที่มีราคาไม่น้อย จึงถามสายว่า

"นี่แกบอกให้ใครรู้หรือเปล่าที่เอาของมาฝากกันนี่น่ะ"

สายสั่นศีรษะแล้วบอกว่า

"ไม่มีใครรู้หรอก กันไม่ได้บอกใครเลย" ลุงถามต่อไปอีกว่า

"แล้วเจ้าหมัดล่ะ มันคงรู้ซิ" สายบอกว่า

"เจ้าหมัดมันเป็นคนซื่อ มันก็ไม่รู้เหมือนกัน กันไม่ได้บอกมัน"

ลุงจึงพูดขึ้นว่า "อย่างนั้นก็ค่อยยังชั่วหน่อย"

สายถามว่า "ทำไมถึงว่าค่อยยังชั่วล่ะ"

"ถ้ามีคนรู้ว่าแกเอาของมีค่ามาฝากกันไว้ มันก็ไม่ปลอดภัยสำหรับกัน เพราะอาจมีคนโลภพาพรรคพวกมาบีบคอกันตายก็ได้" สายเห็นด้วยแล้วพูดว่า

"กันเองก็คบพวกนักเลงหลายคน ยังไม่รู้ว่าใครจะซื่อต่อเราจริง ถ้าพบคนที่ไม่ซื่อกันก็จะลำบาก เพราะพวกนี้เข้าออกบ้านกันได้ตลอดเวลา แม้สมบัติของกันจะซ่อนไว้มิดชิดก็จริง แต่มันก็ไม่ค่อยปลอดภัยนัก เพราะวันหนึ่งเจ้าพวกนี้อาจจะรู้ก็ได้ กันเบาใจที่เอามาฝากแกไว้"

วันนั้นลุงได้จัดอาหารและเหล้ามาเลี้ยงสายด้วย และได้นำเอาทองคำแท่งของสายไปเก็บไว้ในที่ปลอดภัยโดยไม่มีใครรู้แม้แต่เมียของลุง

ต่อจากนั้นมาสายก็มาเยี่ยมเยียนเสมอ เพราะลุงไม่ค่อยได้มีเวลาไปไหนนอกจากติดต่อเรื่องการค้าความสนิทสนมของสายกับจำปีเมียลุงก็มากขึ้น มีการหยอกเย้าล้อเลียนกันอย่างสนิทสนม ครั้งแรกก็ดีใจที่เพื่อนกับเมียสนิทสนมกันดี ยิ่งนานความสนิทสนมก็มากขึ้น มีการล้อเลียนจับมือถือแขน ทั้ง ๆ ที่ต่อหน้าต่อตาลุง ดูเหมือนเมียของลุงก็เป็นใจยั่วด้วยเมื่อไม่คิดก็ไม่มีอะไร แต่ความรักเมียมากก็ยิ่งทำให้คิดมาก คิดว่าต่อหน้าลุงก็ยังยั่วถึงเพียงนี้แล้วถ้าลับหลังแล้วจะเพียงไหน ยิ่งคิดมากความหึงหวงก็เกิดขึ้นมาก ยิ่งรักเมียมากก็ยิ่งโกรธมาก ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณและความเป็นเพื่อนค่อย ๆ จางลง ยิ่งคิดยิ่งโกรธ บางเวลาลุงกัดฟันบริภาษด้วยความโกรธสุดขีด

"อ้ายสาย มันทรยศ จะเป็นชู้กับเมียข้า"

ยิ่งคิดไป ความโลภ ความหลง ความโกรธ ก็ยิ่งเพิ่มขึ้นจิตใจเหี้ยมเกรียมขึ้น คิดว่าถ้ากำจัดสายเสียแล้ว นอกจากจะสบายใจขึ้นยังจะได้ทรัพย์สมบัติของสายที่นำมาฝากไว้ และลบล้างหนี้สิน ๕๐ ชั่งด้วย ความหึงหวงบวกกับความโลภ เหมือนกองไฟราดด้วยน้ำมันกรุ่นอยู่ในใจลุงตลอดเวลา ลุงแสดงกิริยาภาย นอกกับสายและเมียของลุงอย่างปกติ แต่ในใจของลุงนั้นคิดจะพิฆาตอยู่ทุกเวลา การค้าเวลานั้นก็เจริญมาก ผลไม้ก็ต้องเพิ่มจำนวนส่งออกเพราะขายดี กล้วยหอมและส้มโอมีผู้ต้องการมากจนต้องเพิ่มจำนวนส่งขึ้นทุกเที่ยวเรือบางครั้งไม่พอส่ง ต้องไปหาซื้อตามสวนใกล้เคียงพระนคร ได้ไปติดต่อกับเจ้าของสวนแห่งหนึ่งทางฝั่งธนบุรีซึ่งส้มโอมีชื่อชั้นดีเจ้าของสวนนี้มีบุตรสาวคนหนึ่งชื่ออำแดงสำลี อายุเพิ่งรุ่นสาว ร่างท้วมขาวสวย พูดจาไพเราะ ลุงก็นึกถึงสายขึ้นมาได้ก็พาสายมาเที่ยวสวนส้มโอของอำแดงสำลีด้วย สังเกตดูสายมีความพอใจในรูปโฉมของสำลีมาก

เมื่อไปถึงคราวใดเราก็มักไปพักที่บ้านเพื่อนคนหนึ่ง ซึ่งมีสวนติดต่อกับสวนของอำแดงสำลี และเพื่อนคนนั้นก็มักเลี้ยงอาหารและเหล้ายาปลาปิ้งทุกครั้งที่ไป และสายก็มักเมาทุกครั้งเหมือนกัน ลุงสังเกตดูรู้สึกว่าอำแดงสำลีก็ไม่รังเกียจสาย แต่สำหรับผู้ใหญ่ ทาง ฝ่ายสำลีรู้สึก จะ ไม่ พอใจที่สายเป็นพวกขี้เหล้าเมายาและเป็นนักเลงการพนันแต่ฐานะของสายก็เป็นคนร่ำรวยมากจึงยังตัดสินใจไม่ถูก

วันที่จะเกิดเหตุใหญ่นั้น สาเหตุเกิดจากความ หึงหวง และความโลภ ความอิจฉาริษยา ของลุงเป็นเหตุ ความจริงถ้าลุงจะมีสติมีความคิด บังคับใจของตนเองไม่ให้มีความโลภเข้าเป็นเจ้าหัวใจแล้ว คงคิดได้ว่าถ้าอำแดงสำลีแต่งงานกับสายแล้ว หนามยอกอกที่เข้าใจว่าสายเป็นชู้กับเมียลุงก็หายไปเอง แต่นี่เพราะความโลภอยากได้สมบัติของสายมาเป็นของตัว ทำให้ลุงไม่ยอมคิดอะไรทั้งสิ้น แผนการณ์ที่จะทรยศต่อเพื่อนผู้มีพระคุณทำให้ลืมทุกสิ่งทุกอย่าง ลืมโอวาทลืมศีลธรรม ลืมบาปกรรมทั้งสิ้น มีแต่จิตใจที่คอยจะสังหารเพื่อนรักให้ได้อย่างเดียว เพื่อให้ได้มาซึ่งสมบัติและบ่งหนามที่ยอกอกให้หลุดพ้น

ในวันนั้นเองเวลาจวนบ่าย สายได้มาชวนลุงไปสวนฝั่งธนบุรี เพื่อจะไปหาอำแดงสำลีคนรัก ลุงตกลงไปด้วยเราทั้งสองจึงขึ้นรถม้าคู่ที่เจ้าหมัดเป็นคนขับไป และให้ไปจอดรออยู่ข้างโรงสีไฟของฝรั่งแห่งหนึ่ง แล้วเราก็ลงเรือจ้างขาประจำ คนแจวเรือชื่อตาหนูขี้ยา แจวข้ามฟากเข้าคลองไปถึงบ้านเพื่อนซึ่งสวนติดอยู่กับสวนของอำแดงสำลี เพื่อนคนนี้ชอบพอกับสายและลุงมาก เขาก็อยากจะช่วยเหลือให้สายกับอำแดงสำลีได้แต่งงานกัน ทุกครั้งเรามักจะแวะบ้านเขา หลังจากไปบ้านของอำแดงสำลีคนรักของสายแล้ว วันนี้ก็เช่นกัน เมื่อไปหาอำแดงสำลีแล้วก็แวะที่บ้านเพื่อนผู้นี้อีก และเขาก็จัดการรับรองด้วยเหล้าและอาหารตามเคย

ลุงพยายามกินแต่เพียงน้อยเพื่อไม่ให้เมา แต่สายนั้นคงเมามากตามเคย เมื่อจะลาเจ้าของบ้านกลับ สายก็เดินไม่ตรงเสียแล้ว ลุงพยายามจะช่วยพยุง แต่สายเป็นคนที่มีทิษฐิความถือดี แม้จะเมาเพียงไรถึงหกล้มหกลุกก็ไม่ยอมรับว่าตัวเองเมา เพื่อนคนนั้นเห็นสายเมามากก็ขอร้องให้นอนพักที่บ้านเขาก่อน เมื่อส่างดีแล้วค่อยไป สายก็ไม่ยอม ลุงเข้าไปพยุงก็สบัดมือไม่ยอมให้พยุงบอกว่าไม่เมา พอมาถึงท่าน้ำซึ่งเรือจ้างจอดรออยู่นั้นกว่าจะลงเรือได้ก็แสนจะลำบาก เกือบจะตกน้ำเสียหลายครั้ง แต่ก็ยังดีที่ลงเรือได้โดยปลอดภัย เมื่อนั่งในเรือเรียบร้อยแล้ว ตาหนูคนแจวเรือก็ถ่อเรือออกจากท่ามาตามลำคลอง เพราะใช้แจวไม่ได้เนื่องจากน้ำแห้งขอดมากถ่อมาจนถึงปากคลองออกแม่น้ำเจ้าพระยาจึงได้ใส่หูแจวแล้วแจวทวนน้ำขึ้นไปทางเหนือก่อนที่จะข้ามฟาก เวลานั้นเป็นเดือน ๑๑–๑๒ น้ำเหนือไหลลงมาเชี่ยวมากจะแจวตัดตรงเหมือนเวลาธรรมดาไม่ได้ น้ำจะพัดเรือไปไกลจากที่หมาย ลุงนึกในใจว่าแผนการณ์ที่คิดไว้คงสำเร็จคราวนี้แน่ อีกใจหนึ่งก็อยากเลิกล้มแผนการณ์อุบาทนี้เสีย แต่เหมือนมีมารร้ายมากระซิบเตือนอยู่เสมอว่า

"ถ้าไม่ทำคราวนี้คงไม่มีโอกาสอีกแล้ว ลงมือวันนี้เดี๋ยวนี้ ทรัพย์สมบัติก็จะเป็นของแกหมด"

ทุกครั้งที่ลุงตัดสินใจก็มีเสียงกระซิบเตือนให้ลุงลงมือเสมอ ลุงคิดว่าเพราะไม่ได้ปฏิบัติตามอาจารย์สั่งสอน ละทิ้งการประพฤติรักษาศีล ๕ ผีร้ายจึงดลใจให้คิดชั่วอยู่เสมอ เพราะตัวเองก็มีความชั่วอยู่แล้ว มันจึงถือโอกาสซ้ำเติม ทำให้ขาดสติ ขาดความยั้งคิดไปในทางที่ดี มีแต่ทางชั่วมารแห่งความชั่วมันได้มาสิงในกายของลุงเสียแล้ว

ลุงเริ่มลงมือยั่วสายทันที " เฮ้ย เมามากก็นั่งให้มันดีๆหน่อย เดี๋ยวจะตกน้ำตกท่าไป" ลุงรู้นิสัยดีว่ายิ่งห้ามก็เหมือนยิ่งยุสายพยายามลุกขึ้นยืนเก้ๆกังๆอยู่กลางลำเรือเพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาไม่เมา ลุงก็ตะโกนไปอีก

"อย่า สายอย่ายืน"

แต่ในใจคิดว่าให้มันยืนได้นานเท่าไรก็ยิ่งดี หรือถ้าจะตกน้ำลงไปก็ยิ่งดีใหญ่ ลุงจะได้ไม่ต้องลงมือฆ่าสายเอง สายหลงกลเสียแล้วเพราะเขาไม่คิดว่าเพื่อนรักอย่างลุงจะกล้าทรยศ พอตาหนูแจวขึ้นไปทางเหนือกะระยะข้ามไป จึงเบนหัวตัดเฉียงขึ้นเหนือเมื่อออกมาเกือบถึงกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ก็พอดีมีเรือกลไฟของบริษัทป่าไม้ฝรั่งลำหนึ่งแล่นมาด้วยความเร็วสูง บ่ายหน้าขึ้นมาทางเหนือ ตาหนูเห็นสายยืนดังนั้นก็ร้องเตือนว่า

"คุณครับ นั่งลงเถอะ เดี๋ยวคลื่นซัดเรือจะเบียกหมดแล้วจะตกลงไป"

สายก็ยังคงไม่ยอมนั่งด้วยความอวดดี ลุงชำเลืองดูเห็นตาหนู ซึ่งเมื่อบอกสายไม่เชื่อแล้ว ก็คอยระวังคัดหัวเรือออกรับคลื่น มันเป็นโอกาสที่ดีครั้งสุดท้ายของลุงที่ควรจะลงมือทำได้แล้ว ลุงรีบยืนขึ้นทำเป็นว่ากลัวลูกคลื่นจะซัดเข้ามาเบียก พอดีคลื่นมากระทบแคมเรือ ลุงรีบฉวยโอกาสนี้แสร้งทำเสียหลักกระแทกไหล่ขวาของสายซึ่งกำลังยืนอยู่อย่างเต็มแรง สายเสียหลักตกใจร้องออกมาว่า

" เฮ้ย? อ้าย......."

ยังไม่ทันจะเอ่ยคำใดออกมาอีก ศีรษะของเขาก็ทิ่มตกลงไปในแม่น้ำและจมหายไปทันที แม้ว่าเป็นแผนการณ์ที่กำหนดขึ้นเองก็อดที่จะตื่นเต้นไม่ได้ ทันใดนั้นเรือเอียงวูบลงน้ำเข้ามาทางกราบเรือ ลุงรีบนั่งลงจับแคมเรือไว้ ขณะเดียวกับตาหนุกำลังคัดแจวอย่างเต็มกำลัง พอเรือเอียงแจวที่แกออกแรงวัด ก็พ้นน้ำขึ้นมาตาหนูเสียหลัก

เลยหกล้มลงที่ท้ายเรือนั้นเอง แต่แกไม่ทันตกน้ำเพราะแกรีบคว้าหลักแจวไว้ทัน เรือก็ทรงตัวได้ไม่ล่ม พอแกรู้ว่าสายตกน้ำหายไปแกตกใจมากปากคอสั่น

"แย่แล้ว คุณสายตกน้ำไป น้ำมันเชี่ยวเหลือเกินจะทำอย่างไรดีล่ะ เจ้าพ่อเจ้าแม่ประจำคุ้งน้ำนี้ช่วยคุ้มครองด้วยเถอะ อย่าให้คุณสายเป็นอะไรไปเลย"

แกพูดเสียงสั่น น้ำตาคลอ ยกมือขึ้นไหว้ ๔ ทิศ ฯราแจวตาก็จ้องบนพื้นน้ำเพื่อจะเห็นสายโผล่ขึ้นมาบ้าง แล้วรำพันต่อไปว่า

"โธ่ คนดีๆ อย่างคุณสายไม่ควรจะอายุสั้นอย่างนี้เลย ต่อไปนี้อ้ายหนูจะไปพึ่งใคร ใครจะใจดีเหมือนคุณสาย เจ้าประคุณ ขออย่าให้เป็นอันตรายเลย หัวหมูบายศรี เป็ดไก่ อ้ายหนูยอมแก้บนทุกอย่าง ขอชีวิตคุณสายกลับมาเถิด"

เมื่อลุงได้ยินตาหนูรำพันความดีของสาย ความรู้สึกผิดชอบก็กลับคืนมา ระลึกถึงการเคยเป็นเพื่อนช่วยเหลือ พอได้คิดแล้วก็ใจหายน้ำตาร่วงลงโดยไม่รู้สึกตัว เพราะจิตใจปั่นป่วนเหมือนคนบ้า จะดีใจหรือเสียใจก็พูดไม่ถูก ลุงรีบตะโกนด้วยเสียงดังว่า

"ช่วยด้วยคนตกน้ำ ช่วยด้วยคนตกน้ำ"

ไม่ช้านักตามสองข้างลำน้ำซึ่งสวนมากเป็นเรือกสวน ก็มีเรือสำปั้นเรือชล่าเรือมาดและเรืออีแปะค่อยๆโผล่ออกมาทีละลำสองลำ สุดแต่ใครจะมีเรืออะไรนำออกมาทั้งหญิงและชายลำละสองคนสามคน ถามถึงว่าเพราะเหตุใดเพื่อนถึงตกน้ำไป ลุงอธิบายให้เขาฟังว่าสายเมาและลุกขึ้นยืนเก้ๆ กังๆ ห้ามก็ไม่ฟังพอดีคลื่นเรือกลไฟซัดมากระทบแคมเรือเสียหลักหัวทิ่มตกลงไปในคว้าตัวไม่ทัน เพราะลุงก็เกือบๆจะตกลงไปเหมือนกัน ต้องรีบยึดแคมเรือไว้ ตาหนูคนแจวเรือว่าตามอย่างลุง เพราะแกไม่ทันเห็นลุงกระแทกไหล่สายแกมัวแต่คอยคัดท้ายเรือระวังรับคลื่น

เมื่อชาวบ้านได้ทราบเรื่องก็ตะโกนกันต่อๆไป ว่าคนเมาตกน้ำว่ายน้ำไม่เป็นด้วย เสียงร้องบอกก้องไปทั่วท้องน้ำ เพราะคนทางฝั่งก็ตะโกนถามมาเพราะอยากรู้เรื่องเหมือนกัน แม้จะรู้ว่ามีหวังน้อยเหลือเกิน แต่พวกชาวบ้านหมู่นั้นเป็นผู้มีจิตใจสูง

หวังเอาบุญ ก็ช่วยกระจายเรือเป็นหน้ากระดานคอยมองดูว่าจะโผล่ขึ้นที่ใดบ้างจนพลบค่ำเข้าใต้เข้าไฟจึงพากันกลับด้วยความเศร้าใจ

หลังจากนั้น ลุงก็ได้ขึ้นจากเรือที่ท่าโรงสีไฟของฝรั่ง ลุงรีบอธิบายให้เจ้าหมัดซึ่งยังรออยู่ให้รู้ว่าสายเมาเหล้าหายไป ลุงช่วยไม่ทันเจ้าหมัดทั้งตกใจตกตะลึงแล้วก็ร้องไห้อาลัยรักเจ้านายของมัน ต่อจากนั้นลุงก็ได้จัดคนเที่ยวตามหาศพ สามวันต่อมาโปลิศน้ำได้พบศพของสายลอยขึ้นแถววัดบางกระสอบ ใกล้ท่าหิน ปากลัดใกล้เมืองนครเขื่อนขันฑ์เมื่อสอบสวนเสร็จแล้วลุงก็จัดการเผาศพสายจนเป็นที่เรียบร้อยเพราะโบราณถือว่าการตายชนิดนี้ไม่ดี ศพเอาไว้นานไม่ได้ ตอนนั้นก็มีคนอ้างว่าเป็นญาติของสายเพื่อขอรับมรดกแต่ลุงก็ไม่ได้ใส่ใจ เพราะสายคงมีแต่ที่ดินและบ้านซึ่งมีตราจองทรัพย์สินอื่นคงหมดไปมาก เพราะใช้เติบและใจใหญ่เหตุการณ์ล่วงเลยมาโดยไม่มีใครทราบและสงสัยว่า การตายของสายจะเป็นการฆาตกรรม ทรัพย์สมบัติของสายที่ฝากไว้และเงินที่สายให้ลุงยืม ก็ไม่มีใครล่วงรู้เลย

เมียของลุงเมื่อได้ทราบข่าวการตายของสายก็เศร้าโศกมาก มันทำให้ลุงแสลงใจยิ่งนักคิดว่าสายคงมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับเมียเป็นแน่ ทำให้นึกชังน้ำหน้าเมียไปด้วย

ครั้งหนึ่งเมียของลุงได้พรรณนาถึงคุณความดีของสาย หล่อนบอกว่าเมื่อสายยังมีชีวิตอยู่นี้ ได้แกล้งหยอกเย้าหล่อนต่อหน้าลุงก็เพราะอยากรู้ใจเพื่อนว่ารักเมียมากหรือรักเพื่อนมากตามปกติแล้วสายไม่เคยยั่วเย้าลับหลังเลย บางครั้งเมื่อลุงไม่อยู่บ้านอยู่แต่เมีย เมื่อสายมาถ้าทราบว่าลุงไม่อยู่ เขาจะรีบกลับทันที ไม่ยอมอยู่ลำพังสองคนกับหล่อน ลุงทราบเรื่องนี้เข้าก็ตกใจและก็เสียใจมากน้ำตาไหลออกมาทันทีเพราะหลงเข้าใจผิดในตัวสายแท้จริงสายต้องการเพียงจะลองใจลุงเท่านั้นเอง เมียของลุงมีความสงสัยในการตกน้ำตายของสาย เพราะว่ามันไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะตามธรรมดาตามสัญชาติญาณ เมื่อมีคลื่นมาก็ควรจะย่อเข่าลงจับแคมเรือ จะตกน้ำอย่างไม่เป็นท่าแบบนั้นไม่ได้ ครั้นมาเห็นกิริยาของลุงก็ยิ่งสงสัยมากขึ้น ลุงได้อธิบายให้เข้าใจว่าสาย

เมามาก ตาหนูคนแจวเรือก็ยังเห็นและเป็นพยานได้ แต่เมียของลุงก็ยังไม่หายสงสัย ลุงเคยคิดว่าถ้าสายตายทรัพย์สมบัติของสายที่ฝากไว้ จะทำให้ลุงมีความสุข เพราะจะนึกอะไรทำอะไรก็ได้ตามประสงค์ แต่บัดนี้รู้ตัวว่าคิดผิดถนัด แม้จะได้สมบัติไว้มากมายเท่าใดก็ตาม แต่มันไม่ทำให้จิตใจเป็นปกติได้ มันไม่ทำให้มีความสุขได้แม้แต่น้อย ลุงหลอกคนอื่นได้แต่ไม่สามารถจะหลอกตัวเองได้ ความรู้สึกผิดชอบเตือนอยู่เสมอว่าลุงเป็นผู้ร้ายฆ่าคนตายและคนตายนั้นก็เป็นเพื่อนรักที่มีบุญคุณอย่างล้นเหลือต่อลุงจิตใจก็หวาดสะดุ้งกลัว คล้ายกับมีวิญญาณของสายมาคอยติดตามจ้องดูลุงอยู่เสมอ แต่ลุงพยายามแสดงกิริยาภายนอกให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ยอมให้ใครล่วงรู้ความผิดปกติในใจเมียของลุงคงสังเกตเห็น จึงได้เตือนให้ลุงไปรดน้ำมนต์และรักษาตัวเพราะรู้สึกว่าจะมีทุกข์หนักอยู่ในใจ ลุงปฏิเสธไม่ได้เป็นอะไรเลย และแก้ตัวว่าบางครั้งการค้าขายก็ต้องใช้ความคิดมากจนทำให้นอนไม่หลับก็เป็นได้

ยิ่งนานวันเข้าความสำนึกผิดก็ยิ่งทรมานจิตใจอย่างหนักให้เกือบเป็นบ้าทีเดียว แม้จะมีเสียงอะไรตกหรือเสียงอะไรดังก็สะดุ้งตกใจคิดว่าโปลิศกำลังมาจับตัวลุง มันเป็นการทรมานจิตใจมากที่สุด จิตใจไม่เป็นของตัวเอง คอยสะดุ้งหวาดกลัวอยู่เสมอ เงินทองไม่ได้ช่วยอะไรเลย ลุงมองดูเพื่อนบ้านบางคน แม้เขาจะยากจนเข็ญใจแต่ก็หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาหัวเราะกันอย่างมีความสุข เพราะเขามีใจบริสุทธิ์ ไม่ต้องคอยหวาดกลัวอะไรเหมือนเรา ลุงอิจฉาความสุขเหล่านั้น เมื่อไม่มีอะไรดับทุกข์ก็หันเข้าหาเหล้าดื่มจนหลับไป การงานก็ปล่อยปละละเลยให้เป็นหน้าที่ของคนงาน

ต่อมาเมียของลุงตั้งครรภ์ ลุงดีใจมาก คิดว่าบางทีอาจจะทำให้จิตใจของลุงดีขึ้น ลุงพยายามทะนุถนอมเมีย บอกให้เขารักษาตัวให้ดี จนกว่าจะถึงกำหนดคลอด เวลาผ่านมาหลายเดือน จวนจะครบกำหนดคลอดอยู่แล้ว วันหนึ่งลุงจำได้ว่าใจคอไม่ดีเลย นึกแต่เรื่องที่ได้ก่อกรรม ทำชั่วเอาไว้ ลุงรู้ตัวว่าร่างกายผ่ายผอมทรุดโทรมลงมาก เมื่อส่องกระจกดูก็ตกใจ เพราะเมื่อก่อนรูปร่างของลุง หน้าตาอิ่มเอิบล่ำสันสมเป็นชายอกสามศอกเป็นที่ต้องตาของหญิง บัดนี้ผิดรูปผิดร่าง ตาลึกแก้มตอบผิวกร้าน

ดำคล้ำดูแก่กว่าวัย เห็นแล้วก็เสียใจเพราะดื่มแต่เหล้า วันนั้นก็เช่นกัน ตอนเย็นนั่งดื่มเหล้าไม่ยอมกินข้าวเย็นดื่มจนเมาฟุบหลับไปบนชานหลังบ้านนั่นเอง

ขณะที่ฟุบหลับนั้น ลุงก็มองเห็นสายเดินทางเข้ามาหา เขานุ่งผ้าม่วงสีน้ำเงินเหมือนกับวันที่ตกน้ำตายหน้าตาถมึงกิริยาบอกว่าโกรธจัดสายมายืนอยู่ตรงหน้าลุงแล้วชี้หน้าด่าลุงว่า

"อ้ายตาล อ้ายคนทรยศ ใจมึงเลวยิ่งกว่าสัตว์ มึงฆ่ากูเพื่อหวังสมบัติของกูใช่ไหมอย่าหวังเลยว่าจะครอบครองสมบัติของกูไปได้ตลอดรอดฝั่ง กูจะไม่ให้มึง จำไว้นะอ้ายตาล อ้ายเพื่อนทรยศ กูจะเอาสมบัติของกู" ลุงตกใจมาก ร้องอ้อนวอนต่อสายปากคอสั่น เพื่อจะขอลุกะโทษ "สายเอ๋ย ยกโทษให้กันเถิดกันผิดไปแล้ว กันไม่ได้ทรยศต่อเพื่อน กันฆ่าเพื่อน ยกโทษให้กันเถิดสาย ถึงอย่างไรแกก็ตายไปแล้วอย่าจองเวรจองกรรมกันเลย เท่าที่อยู่มาทุกวันนี้กันก็ทนทุกข์ทรมานทางจิตใจมากแล้ว"

เสียงผีสางของสายหัวเราะดังลั่น

"น่าขำมากอ้ายตาล มึงฆ่ากูเพราะหวังสมบัติของกูแล้วมึงไม่ให้กูจองเวร ยังมีหน้ามาอ้อนวอนกูอีกมึงมันฉลาดมาก แต่จงคอยรับกรรมของมึงให้ดี จำไว้นะอ้ายตาล อ้ายเนรคุณ"

พูดแล้วสายก็เดินเข้าไปในห้อง ซึ่งเมียของลุงนอนอยู่ ลุงกลัวสายเข้าไปทำร้ายเมีย จึงรีบตะโกนเสียงหลงว่า

"อย่า! สายอย่าไปทำอันตรายเมียข้า เขาไม่รู้เรื่องอะไร ข้าเองข้าคนเดียวเท่านั้น" แล้วลุงก็สะดุ้งตกใจตื่นเหงื่อโทรมตัวด้วยความหวาดกลัว ก็พอดีได้ยินเสียงของเมียลุงครวญครางอยู่ในห้องลุงยิ่งตกใจรีบวิ่งเข้าไปดูคิดว่าสายจะรีบบีบคอหรือทำร้ายหล่อน แต่เมื่อเข้าไปในห้องก็ทราบว่า หล่อนกำลังเจ็บท้องจะคลอดลูก จึงรีบให้คนไปตามหมอตำแยมาทันทีเห็นเมียลุงทำหน้านิ่วคิ้วขมวดเพราะความเจ็บปวดด้วยเป็นท้องสาว ลุงได้ช่วยเหลือปลอบโยนเอาใจเพื่อให้คลายความเจ็บปวดลงบ้าง ไม่ช้าหมอตำแยก็มาถึง รีบช่วยเหลือตามวิธีของแก ลุงก็ออกมานั่งคอยอยู่นอกห้องด้วยความเป็นห่วง

ในไม่ช้าก็คลอดบุตรออกมาเป็นชาย ลุงดีใจมากที่ได้ลูกชายหัวปีแต่แปลก เด็กที่คลอดออกมานี้ไม่ร้องเหมือนเด็กอื่น ๆ เดือนหนึ่งผ่านไปก็แล้วไม่เคยร้องเลย กินนมแล้วก็นอนหลับ เมียของลุงสงสารและเป็นทุกข์ว่าโตขึ้นจะเป็นใบ้ เที่ยวถามคนรู้จักว่าทำอย่างไรดีจึงจะให้ลูกร้องได้เหมือนเด็กอื่น ๆบางคนก็แนะนำให้เอาใบพลูมาลนไฟแล้วเอาไปตบที่ปากเด็กบ้างและวิธีอื่น ๆบ้าง แต่ก็ไม่เป็นผลเด็กคงไม่ร้องไม่พูดอย่างเดิม

วันหนึ่งลุงจำได้ว่า เมียของลุงจะไปอาบน้ำ และฝากลูกซึ่งยังแบเบาะให้ดูแล ลุงก็นั่งเล่นกับเด็ก แต่ขณะที่เล่นเย้าหยอกอยู่นั้นเองอดนึกไม่ได้ว่า เด็กคนนี้อาจจะเป็นสายมาเกิดเพื่อมาทวงสมบัติของเขาคืนยิ่งคิดก็ยิ่งกลัว มองดูหน้าเด็กก็ยิ่งเหมือนหน้าของสาย จะเป็นด้วยตาลุงตาฝาดหรือเป็นเพราะอะไรก็เหลือเดา

ตาลุงจ้องหน้าเด็ก ยิ่งมองก็ดูคล้ายจะเป็นหน้าสายขึ้นมาทันทีหน้านั้นแสยะยิ้มเยาะ ๆ ลุงตกใจกลัวสุดขีดจะเป็นบ้า คว้าคอลูกได้ก็จะบีบให้ตายคามือ ก็พอดีแม่เด็กเดินเข้ามา เมื่อเห็นลุงแสดงเช่นนั้น ก็ตกใจร้องตวาดว่า

"หยุดนะ นั่นคุณจะทำอะไรลูกคุณทำไมใจร้ายอย่างนี้" หล่อนพูดพลางก็ร้องไห้พลาง ผลักลุงให้ออกห่างจากเด็กทันที ลุงเองก็ตกตะลึงไม่นึกว่าเขาจะกลับมาเร็วเช่นนี้ ทราบภายหลังว่าของไว้ในห้องเมื่อได้สติจึงพูดแก้ตัวว่า

"โธ่ หล่อนนึกว่าฉันจะฆ่าลูกของตนได้ลงคอ ฉันอยากทำให้มันร้องไห้จะได้หายใบ้ เชื่อฉันเถิด ฉันไม่ใจร้ายพอที่จะฆ่าลูกได้หรอก"

เมียของลุงไม่ยอมเชื่อ วันนั้นหล่อนโกรธมาก ชี้หน้าว่าลุงอย่างหมดความเกรงกลัวว่า

"คุณเป็นคนใจโหดเหี้ยม ฉันไม่นึกเลยว่า คุณจะเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่เคยมีใจเมตตากรุณาต่อคนยากจน ถ้าฉันไม่เห็นกับตาแล้วฉันจะไม่ยอมเชื่อว่าคุณใจร้าย คุณใจร้ายกับคนอื่นยังไม่พอไม่นึกว่าจะมาใจร้ายกับลูกของตัวเอง เพื่อนบ้านที่ยากจนตกทุกข์บากหน้ามาหาคุณ ก็ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากคุณ คุณต้องการจะคบแต่

คนรวย คบคนที่จะทำประโยชน์ให้คุณได้เท่านั้น คนไหนที่ไม่ได้ให้ประโยชน์กับคุณ คุณก็ไม่คบเขาฉันจะทำบุญทำทานก็ห้าม อ้างว่าเสียเงินเสียทองและอ้างว่าไม่ได้ประโยชน์ตอบแทน วันนี้ฉันเหลืออดทนแล้ว คุณใจร้ายแก่คนอื่นยังไม่พอ ยังจะฆ่าให้ฉันเห็นเต็มตา อย่างนี้ฉันทนอยู่กับคุณไม่ไหวแล้ว" หล่อนพูดว่าพลางร้องไห้พลาง หล่อนไม่เคยโกรธมากเหมือนวันนี้เลยตั้งแต่อยู่ด้วยกันมาลุงเองก็พูดไม่ออก จะเถียงก็ไม่ได้ เพราะที่หล่อนพูดมานั้นเป็นความจริงทั้งสิ้น ลุงไม่กล้าบอกว่า อ้ายเด็กลูกเราคนนี้ มันคือสายที่มาเกิดเพื่อทวงหนี้ของมันจะยอมให้หล่อนรู้ความเลวของลุงไม่ได้เป็นอันขาด วันนั้นป้าของหล่อนเข้ามาห้าม หล่อนจึงยอมนิ่ง

ตั้งแต่วันนั้นมาหล่อนไม่ยอมให้เด็กคนนั้นพ้นสายตาหล่อนเป็นอันขาด คอยระวังอย่างใกล้ชิด ฉะนั้นการระหองระแหงระหว่างเราทั้งสองก็เกิดขึ้นเสมอ ๆ ลุงรู้สึกว่าไม่มีความสุขเลยตั้งแต่ลูกเกิดมาจนเดินได้แล้วแต่ก็ไม่ยอมพูด ไม่เคยเรียกพ่อและแม่ให้เป็นที่ชื่นใจสักคำ

วันสำคัญที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของลุงก็มาถึง วันนั้นลุงจำไม่ผิดว่าเป็นวันเฉลิมพระชนม์พรรษาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ปกครองไพร่ฟ้าประชาชนด้วยความร่มเย็นเป็นสุขทั่วหน้ากัน ประชาชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารต่างมีความจงรักภักดีต่อพระองค์มาก เมื่อถึงวันเฉลิมพระชนม์พรรษา ก็มีโอกาสที่จะแสดงจิตใจที่จงรักภักดีออกมาได้ปีละครั้ง ต่างก็ชื่นชมยินดีร่วมกันจัดงานเฉลิมฉลองเป็นงานใหญ่ ด้วยความร่วมมือร่วมใจของข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนทั่วประเทศ ไม่มีงานใดที่จะยิ่งใหญ่ และร่วมมือร่วมใจกันเท่างานนี้ ก่อนจะถึงวันงานหลายวัน ประชาชนต่างก็ตกแต่งซุ้มติดคำขวัญถวายพระพร ประดับด้วยประทีปโคมไฟและธงช้างเผือกงดงามน่าดูทั่วทุกหนทุกแห่งต่างประกวดประขันกัน แม้ฝรั่งต่างก็ตกแต่งบ้านเรือนร้านค้า เขียนคำขวัญเป็นภาษาฝรั่งประดับธงชาติของตัวคู่กับธงช้างเผือก จุดประทีปโคมไฟดูสวยงามยิ่งนัก วัดทุก ๆ วัดไม่ว่าจะเป็นวัดไทย วัดพวกเข้ารีตหรือสุเหร่าแขกต่างก็ตั้งซุ้มขึ้นที่หน้าวัด ประดับ

โคมไฟสีต่าง ๆ เพื่อแสดงความจงรักภักดี ส่วนรถไอซึ่งมีฝรั่งเป็นผู้จัดการก็มีการตบแต่งรถประกวดประขัน มีรางวัลพิเศษสำหรับรถที่ตบแต่งได้สวยงามที่สุด หรือแต่งได้ขบขันกว่าคันอื่น ฉะนั้นพอรุ่งเช้าของวันเฉลิมพระชนม์พรรษา พวกเด็ก ๆ พากันตื่นเต้นมาก พอตื่นเช้าขึ้นมานั่งข้างถนนคอยดูรถไอแล่นผ่านไปมา แต่ละคันก็ตบแต่งกันแปลก ๆ บางคันก็ทำเป็นรูปพระฤาษีพาหนุมานไปถวายเจ้าลังกา บางคันก็ทำเป็นรูปวันทองห้ามทัพ มีพระไวกำลังนั่งกราบเปรตวันทองซึ่งมีไฟจุดที่หัว ส่วนมากมักตบแต่งตุ๊กตาเหล่านี้ไว้ที่ตะแกรงหน้ารถหรือบนหลังคา ส่วนที่ตัวรถก็ประดับด้วยอุบะดอกไม้สดได้แก่พวกดอกมะลิดอกจำปาและกุหลาบ ส่งกลิ่นหอมตลบและสวยงามมาก การประกวดกันนี้เป็นที่สนุกสนานทั้งคนโดยสารและคนขับ พวกชาวบ้านนอกก็อุ้มลูกจูงหลานแต่งตัวสีฉูดฉาด เข้ามาดูการประกวดประขัน และมหรสพการละเล่นต่าง ๆ ที่มีทั่วกรุง แม้แต่ชาวอินเดียซึ่งส่วนมากรับจ้างเฝ้ายามรับจ้างเป็นโปลิศ ก็มีความจงรักภักดีร่วมกันจัดละครแขกเรื่องรามเกียรติ์ซึ่งหาดูได้ยากในยามปกติ ตามสุเหร่าต่าง ๆ ก็พากันประกอบพิธีทางศาสนาอิสลามเพื่อให้องค์พระมหากษัตริย์เจริญพระชนม์มายุยืนนาน เอกชนบางแห่งก็ตั้งโรงทานแจกอาหารแก่คนทั่วไป อาหารส่วนมากเป็นพวกขนมจีนแกงเผ็ดต่าง ๆ ลอดช่องน้ำกระทิ บางแห่งก็แจกอัฐเงินคนละ ๑ เฟื้อง บางแห่งก็แจกคนละหนึ่งสลึง แล้วแต่ผู้ศรัทธาที่จะร่วมการกุศลในวันเฉลิมพระชนม์พรรษา ส่วนทางน้ำนั้นสองฟากฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยาในตอนกลางคืนระยิบระยับไปด้วยแสงไฟ ตามโรงสีที่อยู่ริมน้ำก็มีการละเล่นแทบทุกแห่ง เรือเดินทะเลที่จอดอยู่ในลำน้ำก็จักธงทิวและตบแต่งโคมไฟสว่างไปทั่วท้องน้ำ ในเรือใหญ่มีการเลี้ยงดูเต้นรำอย่างสนุกสนาน พวกประชาชนนอกจากจะมีความสนุกสนานแล้ว ยังมีความชื่นอกชื่นใจที่ได้ร่วมกันจัดงานเฉลิมพระชนม์พรรษาแด่พระมหากษัตริย์ที่รักยิ่ง

อันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถอย่างเยี่ยมยอดพระองค์หนึ่ง พระองค์ได้ทรงนำสยามรัฐนาวาผ่ามรสุมของบรรดานักล่าเมืองขึ้นของชาติมหาอำนาจในสมัยนั้น นักล่าเมืองขึ้นเหล่านั้นทำให้ประเทศเล็กประเทศน้อยเพื่อนบ้านใกล้เคียงตกเป็นเมืองขึ้นเว้นแต่สยามประเทศ

เดียว เป็นจุดสุดท้ายที่นักล่าเมืองขึ้นพยายามจะแผ่อำนาจเข้ามาครอบครอง เช่นนำเรือมารุกรานทางอ่าวสยาม นำความโกรธแค้นมาสู่ประชาชนพลเมืองและทหารเป็นอันมาก ต่างก็จะขออาสาเอาชีวิตเข้าป้องกันบ้านเกิดเมืองมารดา แม้กระทั่งพระภิกษุสงฆ์ก็จะขอลาสิกขาอาสาป้องกันประเทศชาติและพระมหากษัตริย์ แต่ด้วยพระปรีชาญาณอันสุขุมรอบคอบของพระองค์ทรงเล็งเห็นว่า การต่อสู้นั้นนอกจากจะเสียเลือดเนื้อและชีวิตของไพร่บ้านพลเมืองแล้ว ก็ไม่ยังประโยชน์อะไร นอกจากจะเสียเปรียบทุกด้าน เพราะสยามยังไม่พร้อมที่จะทำสงคราม พระองค์จึงทรงห้ามไว้และให้ความเห็นอกเห็นใจในความภักดีของพลเมือง ทั้ง ๆ ที่โกรธแค้นกันทั่วประเทศอยากจะประหารผู้รุกรานให้สมแค้น เมื่อพระองค์ห้ามก็มิได้มีผู้ใดฝ่าฝืน พระองค์สู้เสียสละแผ่นดินบางส่วนเพื่อแลกกับประเทศทั้งประเทศ จากนั้นพระองค์ก็มิได้ทรงนิ่งนอนพระทัยอุตสาหะวิริยะสละความสุขส่วนพระองค์ เสด็จผ่าคลื่นลมและทางทุรกันดารจากประเทศสยามไปสู่ทวีปยุโรป ทรงพบปะกับประมุขของประเทศชาติต่าง ๆ เพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีด้วยพระอัธยาศัยละมุนละไมของพระองค์ ทำให้ทรงเป็นที่รักใคร่และเป็นที่ซาบซึ้งตรึงใจในบรรดาประมุขของประเทศและเจ้านายชั้นสูงในยุโรป อย่างไม่เคยมีพระมหากษัตราธิราชประเทศในเอเซียเคยรับเกียรติอันสูงยิ่งเช่นนี้มาก่อน เมื่อพระองค์เสด็จกลับสยาม ต่างก็พากันอาลัยรักอย่างสุดซึ้ง เหมือนญาติสนิท ประเทศไทยดินแดนแห่งช้างเผือกก็เป็นที่รู้จักของนานาประเทศตลอดมา ทำให้พวกนักล่าเมืองขึ้น ที่หมายมั่นประเทศสยามเป็นจุดหนึ่งก็สงบไม่กล้ารุกรานต่อไป เป็นเพราะพระองค์ทรงสุขุม และปรีชาสามารถ ประเทศสยามจึงได้อยู่เย็นเป็นสุขพระเกียรติคุณและพระราชกรณียกิจที่พระองค์ทรงทำเพื่อประโยชน์ของประเทศนั้นยิ่งใหญ่ และได้ปรากฏแก่ประชาชนและชาวโลกมาแล้ว

ฉะนั้นประชาชนชาวไทย และชาวต่างประเทศซึ่งได้มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารจึงพากันขนานพระนามว่า "สมเด็จพระปิยมหาราช" คุณธรรมความดีของพระองค์สมัยนั้นเป็นที่เคารพรักใคร่ผังใจเป็นนิสัยสันดานประจำตัวของชาวไทยทั่วไป หากมีใคร่ไม่ชอบหน้าใครหรือมีการโกรธเคืองส่วนตัวเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยเหตุอันใดก็ตาม

เมื่อจับกลุ่มพูดถึงคุณงามความดีของในหลวง ต่างก็ยิ้มแย้มแจ่มใสเข้าหากัน จนลืมความโกรธเคืองไม่ชอบหน้าชอบตาก็หายสิ้น จนพูดกันติดปากในสมัยนั้นว่า "ถ้าได้พบพักตร์ในหลวงเพียงครั้งเดียวเป็นศิริมงคลแก่ผู้พบพระองค์ท่านไป ๗ วัน"

ส่วนลุงนั้นแม้จะเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่มีความเอื้อเฟื้อต่อคนอื่นเป็นคนใจร้ายก็จริง แต่ลุงก็ไม่ได้ขาดความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลุงได้ตบแต่งห้างด้วยประทีบโคมไฟเหมือนกัน แล้วแจกอัฐเงินให้คนข้างบ้าน อนุญาตให้ออกไปเที่ยวชมงานได้ ในคืนวันนั้นพวกคนใช้ในบ้านและพวกคนงานได้ออกไปดูงานกันหมด คงเหลือลุงเมียและลูก เมียของลุงไม่ได้ไปเที่ยวงาน เพราะเจ้าลูกไข้ไม่ค่อยสบายจึงนอนแต่หัวค่ำ ส่วนป้าของเมียก็ไปดูละครแขก ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้าน ลุงไปกินเลี้ยงมากลับแต่หัวค่ำ รู้สึกตัวว่าออกจะเมามากสักหน่อยจึงตั้งใจจะเข้านอน ห้องนอนของลุงอยู่คนละห้องกับเมียนับตั้งแต่เกิดระหองระแหงกันเมียและลูกอยู่อีกห้องหนึ่ง ลุงเดินผ่านห้องของเมียและลูกเห็นเปิดไฟเข้าใจว่าคงหลับกันแล้วจึงเข้านอนแต่ไม่ได้ปิดประตูห้องพอใกล้หลับก็ได้ยินเสียงหนึ่งซึ่งทำให้ลุงสะดุ้งตกใจกลัว พยายามลุกขึ้นหนีแต่ไม่สำเร็จ เพราะรู้สึกเหมือนเนื้อตัวมันหนักหมดกำลังแรงกระดุกกระดิกไม่ไหวแม้แต่พลิกตัวก็ทำไม่ได้ ลุงขอสารภาพว่ากลัวจนสุดขีดเพราะเสียงนั้นคือเสียงของสายนั่นเอง ลุงลืมตาไม่ขึ้นตามองอะไรไม่เห็น เสียงหัวเราะใกล้เข้ามา

"ฮ่ะ ฮ่ะ ฮ่ะ อ้ายตาล ถึงเวลาของมึงแล้ว ถึงเวลาที่มึงจะต้องใช้เวรใช้กรรมที่มึงสร้างไว้ จงเตรียมตัวเถิด ไอ้ตาลไอ้เพื่อนทรยศ"

พอลุงได้ยินเสียงนั้น มันหนาวสั่นเข้าไปในหัวใจกลัวแทบจะเป็นบ้า ลุงพยายามตั้งสติแข็งใจอ้อนวอนว่า "สาย ข้ากลัวแล้ว อย่าฆ่าข้าเลย ข้ากลัวตายสงสารข้าเถิดไหน ๆ ข้าก็ผิดไปแล้ว"

เสียงหัวเราะดังก้องขึ้นอีกครั้ง แล้วสายก็กล่าวขึ้นด้วยความเคียดแค้นว่า

"มึงเคยฆ่ากูด้วยน้ำอย่างเลือดเย็น มึงไม่เคยคิดสงสารกูเลย ถึงคราวมึงบ้าง มึงกลับกลัวตาย มึงไม่ได้นึกถึงตอนที่มึงฆ่ากู มึงมีแต่ความโลภ ตาลกูเคยรักมึงมาก แต่มึงสิกลับไม่รักกู ทรยศต่อกู กูจะฆ่ามึงด้วยไฟ กูจะเผามึงทั้งเป็น"

ลุงตกใจกลัว ลืมตาก็ไม่ขึ้น ไม่รู้ว่าสายกำลังจะทำอะไรลุง ได้ยินเสียงพูดอีกว่า

"อ้าว ไอ้ตาล มึงจงลืมตาขึ้นดูโลกเสียเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนที่มึงจะตายไป"

เมื่อลุงลืมตาขึ้นก็ต้องตกใจสุดขีดจนขนลุกชัน เพราะผู้ที่แลเห็นคืออ้ายใบ้ลูกของลุงยืนถือตะเกียงลานลุกโพรง ตามธรรมดาตะเกียงดวงนี้ตั้งอยู่บนโต๊ะข้างเตียงนอน ลุงกระดิกตัวไม่ไหว ได้แต่นอนทำตาปริบ ๆรอความตายเท่านั้น อ้ายใบ้เด็กอายุเพียง ๓ ขวบ สามารถยกตะเกียงลานซึ่งหนักเกินกำลังได้อย่างว่องไวทำท่าจะขว้างมาที่มุ้งที่ซึ่งลุงนอนอยู่ ลุงหลับตากลัวร้องเสียงหลงว่า

"อย่า ไอ้หนูอย่าขว้างมา ประเดี๋ยวไฟไหม้หมด โอ๊ย กลัวแล้ว อย่า อย่า"

ทันใดนั้น ตะเกียงลานในมือของลูกอ้ายใบ้ก็ถูกขว้างมายังข้างที่นอนของลุงทันที ลุงตกใจนอนตัวแข็งหลับตาสั่นหน้าแล้วร้องตะโกนว่า

"โอ๊ย ไฟไหม้แล้ว ชาวบ้านชาวช่องฉิบหายหมดแน่" แม้ลุงจะตะโกนสุดเสียงเพียงไร แต่ก็รู้สึกว่าเสียงอยู่แต่ในลำคอเท่านั้น แต่สายก็สามารถได้ยินและเข้าใจดีทุกๆคำที่ออกจากลำคลอง

เสียงหัวเราะ "ฮ่ะ ฮ่ะ ฮ่ะ" ดังขึ้นก้องห้อง

"มึงไม่ต้องห่วงชาวบ้านหรอก ชาวบ้านเขาไม่ได้ทำบาปกรรมอย่างมึง เขาจึงไม่ต้องเดือดร้อนจากไฟคราวนี้"

ลุงตะโกนขอชีวิตอีก "โอย สายเอ็งไม่เห็นแก่ข้าก็เห็นกับท่านอาจารย์ของเราเถิด อย่าฆ่าข้าเลยข้ากลัวแล้ว" ลุงคิดว่าคงหมดหวังแล้วคงจะต้องตายเป็นตอตะโกอยู่ในกองไฟในไม่ช้า ไฟได้ลามไหม้มุ้งหมอนและผม กลิ่นเหม็นคลุ้ง ลุงนึกถึงท่านอาจารย์ขึ้นมาได้ จึงตะโกนบอกไปว่า

"หลวงพ่อครับ ช่วยผมด้วย ผมจะตายอยู่แล้ว"

เสียงสายหัวเราะอีก

"ฮ่ะ ฮ่ะ เวลามึงจะตาย มึงจะนึกถึงอาจารย์ เวลามึงร่ำรวยมึงไม่เคยนึกถึงท่านเลยเอาละเพื่อเห็นแก่ท่านอาจารย์ ซึ่งเป็นที่เคารพของกู และเมื่อมึงกลัวตาย

จำไว้นะมึงจะยังไม่ตาย ฮ่ะ ฮ่ะ ฮ่ะ กูจะไม่ให้มึงตาย มึงยังไม่ตาย แต่มึงจะมีเงินเกิน ๔ สลึงไม่ได้ จำไว้นะอ้ายตาล"

ทันใดนั้นเองกำลังของลุง ก็กลับดีขึ้นเหมือนเดิมอย่างประหลาด ลุงตาลีตาลานลุกขึ้น ไฟกำลังไพม้อยู่รอบตัวติดเสื้อผ้าที่ลุงใส่ ลุงรวบรวมกำลังพุ่งตัวออกจากห้องแล้วก็หมดสติไป ด้วยความหวาดกลัวระคนกับความปวดแสบปวดร้อน

...........จะนานเท่าใดไม่รู้ พอลืมตาขึ้นอีกครั้งหนึ่งก็มองเห็นพระสงฆ์ สามเณร และลูกศิษย์วัดล้อมรอบตัวลุง พระสงฆ์อาวุโสผู้หนึ่งท่าทางใจดีดวงหน้าและสายตาแสดงว่ามีความเมตตากรุณาถือถ้วยมีช้อนเงินเล็กๆตักน้ำในถ้วยนั้นมาหยอดที่ปากลุง รู้สึกว่าจะเป็นยาชนิดหนึ่งชุ่มในลำคอ มองเห็นพระท่านเงยหน้าขึ้นมองดูตากันแล้วต่างก็ยิ้มด้วยความพอใจที่เห็นลุงฟื้น สามเณรองค์หนึ่งถือชามมีขนไก่ค่อยๆทาตามขาแขนของลุง รู้สึกตัวว่านอนอยู่บนเตียงแขกฮินดู ตัวของลุงรองไว้ด้วยใบตอง แถมปิดคลุมด้วยใบตองบนตัวและมีผ้าห่มทับใบตองอีกชั้นหนึ่ง เพราะตามตัวเต็มไปด้วยบาดแผลและน้ำเหลือง เมื่อสามเณรองค์นั้นเอาขนไก่ไปจุ่มลงในชามแล้วค่อยๆทาตามตัว รู้สึกว่าความปวดแสบปวดร้อนค่อยคลายลงเย็นวาบและสบายขึ้น ยังพูดอะไรไม่ได้นอกจากมองไปทางซ้ายทีขวาที มองดูใบหน้าพระภิกษุสงฆ์องค์เจ้า ซึ่งเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา เรียกลูกศิษย์ให้ไปต้มข้าวเพื่อเอาน้ำข้าวมาให้กิน ลุงคิดทบทวนเหตุการณ์ที่ผ่านมา แต่นึกไม่ออกว่าเข้ามาอยู่วัดนี้ได้อย่างไร

ต่อมาพระท่านเล่าให้ฟังว่า ย่ำรุ่งวันนั้นท่านกำลังจะลงจากกุฏิไปบิณฑบาต มองไปทางศาลาวัดเห็นมีเตียงมาตั้งอยู่ แต่ไม่เห็นมีใครอยู่ในบริเวณนั้น จึงเดินเข้าไปดู เห็นลุงนอนสลบอยู่บนเตียงคิดว่าคงตายแล้วและญาติเอามาทิ้ง เพื่อให้ทางวัดจัดการศพให้ แต่เมื่อท่านพิจารณาดูเห็นว่ายังไม่ตายเพียงแต่สลบเท่านั้นพอดีกับท่านเป็นพระหมอรักษาคนทั่วไปเป็นทาน ท่านมียาพร้อมจึงเอาใจใส่รักษาพยาบาลลุงจนฟื้นและประคับประคองจนค่อยหายวันหายคืน ชีวิตของลุงก็รอดมาดูโลกอีกครั้งหนึ่งในฐานะคนพิการหมดตัว ต้องอาศัยข้าวพระและนอนศาลาวัดอย่างที่หลานเห็นอยู่เวลานี้

ต่อมาเมื่อค่อยหายเป็นปกติขอร้องพวกลูกศิษย์วัดให้ช่วยไปสืบหาบ้านที่เกิดไฟไหม้ขึ้นเมื่อวันเฉลิมพระชนม์พรรษา และให้ช่วยสืบด้วยว่าคนในบ้านเป็นอย่างไรบ้าง ลุงไม่มีเงินจะจ้างเขา จึงได้แต่อาศัยไหว้วานเขาเท่านั้น คนที่ไปสืบมาบอกว่าเมื่อคืนนั้นเกิดเพลิงไหม้ขึ้นที่ร้านค้าเครื่องปั้นลายครามบ้านที่อยู่ใกล้เคียงที่เกิดเหตุไม่มีใครเสียหายเลย เจ้าของบ้านถูกไฟครอกอาการปางตาย ส่วนร้านค้าถูกไฟไหม้หมดทั้งหลัง คืนวันนั้นถ้ามีลูกจ้างอยู่ในบ้านพร้อมเพรียงกัน เหตุการณ์ก็คงจะไม่ร้ายแรงถึงเพียงนี้ แต่บังเอิญคนในบ้านพากันไปเที่ยวดูงานกันหมด และยังได้ทราบจากชาวบ้านอีกว่า "เจ้าของบ้านที่ถูกไฟไหม้นั้นเป็นคนเห็นแก่ตัวโหดร้าย" ชาวบ้านแถวนั้นไม่มีใครชอบ เมื่อวันไฟไหม้นั้น เมียเจ้าของบ้านหนีรอดมาพร้อมทั้งลูกใบ้ได้ขอความช่วยเหลือจากชาวบ้าน ให้ช่วยผัวซึ่งนอนสลบอยู่ในบ้านออกมาก่อนที่ไฟจะไหม้หมดหลัง หลังจากไฟสงบแล้วเมียเจ้าของบ้านก็เข้าไปคุ้ยเขี่ยเถ้าถ่านของที่ไหม้ได้ทองก้อนใหญ่ ซึ่งละลายอยู่ในกองเถ้าถ่าน และได้เงินที่ละลายเป็นก้อนหล่อนได้ย้ายไปเช่าบ้านหลังหนึ่งอยู่ ฝ่ายสามีนั้นสลบไสลไม่ได้สติไม่มีทางรอดและบังเอิญบุตรซึ่งเป็นใบ้ก็เกิดเจ็บหนักขึ้นมาอีก พอดีมีญาติผู้ชายทางฝ่ายภรรยามาเยี่ยมจึงได้แนะนำว่า ในบ้านเดียวกันมีคนเจ็บหนักสองคนไม่ดีโบราณถือ ควรจะแยกสามีซึ่งอาการหนักใกล้จะตายไปไว้ที่วัด เพราะมีทางรอดน้อยมาก เมื่อตายทางวัดจะได้จัดการศพให้ อำแดงจำปีก็เลยจ้างคนแอบนำสามีไปไว้ที่วัดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีหมอพระเพราะคิดว่าบางทีเป็นกุศลพระท่านอาจช่วยให้รอดได้บ้าง ต่อมาภายหลังลูกใบ้ก็ตายฝ่ายอำแดงจำปีเศร้าโศกมากจึงอพยพจากบางกอกไปหัวเมืองพร้อมทั้งญาติคนนั้น และป้าของหล่อน ชาวบ้านเองก็ไม่ทราบว่าหล่อนอพยพไปอยู่ไหนเพราะไปทางเรือ ส่วนสามีของหล่อนก็เข้าใจกันว่าคงจะตายไปแล้ว เมื่อลุงรู้เรื่องราวก็สลดใจมาก เพราะลุงคนเดียวที่ทำกรรมชั่วจึงได้รับกรรมสนองเช่นนี้ เมียของลุงเขาคงนึกว่าถึงจะหายร่างกายก็ไม่สมประกอบคงจะอายชาวบ้าน ที่สามีตัวรูปร่างผิดคนจึงได้หนีไปหัวเมือง

เรื่องราวของลุงต่อมาก็อย่างที่หลานเห็นอยู่เวลานี้ เรื่องของลุงตาลที่จานลงในใบลานก็จบลงเท่านี้

เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบเรื่องราวของลุงตาลจบแล้ว ข้าพเจ้าก็รู้สึกเห็นใจในเคราะห์กรรมของแกอยู่อย่างเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

วันหนึ่งหลังจากนั้น ข้าพเจ้าได้ไปหาลุงตาลที่ห้องแถวร้างนั้น ข้าพเจ้าเห็นชายผู้หนึ่งแต่งตัวภูมิฐานกำลังพูดกับลุงตาลอยู่ ข้าพเจ้าได้ยินเสียงลุงตาลว่า

"ผมบอกว่าผมไม่เคยรู้จักคุณมาก่อนเลย จริงๆนะครับ ที่คุณว่าพี่ใหญ่นั้นเป็นใครผมก็ไม่เคยรู้จัก" เสียงชายผู้นั้นพูดอย่างอ่อนใจว่า

"โธ่ตาล แกควรจะดีใจที่มาพบเพื่อนเก่า จำกันไม่ได้หรือ อ้ายแกละไงเล่า ไม่น่าเลยที่แกทำเป็นไม่รู้จัก อย่างปิดบังเลยเพื่อนกันไปบอกพี่ใหญ่ว่าแกอยู่ที่นี่ วันนี้พี่ใหญ่ติดราชการมาไม่ได้ พรุ่งนี้คงมาหาแกพี่ใหญ่คิดถึงแกได้สืบหาแกมานานแล้ว พี่ใหญ่ไปทำราชการอยู่หัวเมืองนานปี ย้ายเข้ามาในกรุงก็ถามถึงพวกเราทุกคน พี่ใหญ่เศร้าโศกมากเมื่อทราบเรื่องของแกกับสาย ไม่คิดว่าสายตายเร็วและแกจะต้องทนทุกข์อย่างนี้"

ผู้พูดเว้นระยะเพื่อฟังคำตอบของลุงตาล แต่ลุงตาลสั่นหัวแล้วก็ยืนยันคำเดิมว่าไม่เคยรู้จักใครเลย ข้าพเจ้าเองก็มองดูด้วยความสมเพท แม้ข้าพเจ้าจะรู้เรื่องอะไรดีก็พูดไม่ได้เพราะได้รับปากลุงตาลไว้แล้วว่าจะไม่เปิดเผยให้ใครทราบ การสนทนาเริ่มต้นอย่างไรข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ มาทราบเมื่อตอนปลายแล้วจับเค้าได้ว่าลุงตาลไม่ยอมรับความช่วยเหลือใดๆจากเพื่อนเก่าของแกเลย ข้าพเจ้าเห็นชายคนนั้นมีสีหน้าสลดและท่าทางอ่อนใจ เมื่อลุงตาลไม่ยอมรับเป็นเพื่อนเก่า ข้าพเจ้าเห็นใจทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งก็รักเพื่อนต้องการจะช่วยเหลือเพื่อนยามตกยาก อีกฝ่ายหนึ่งแม้จะเคยสร้างกรรมและเห็นแก่ตัวมาแล้วก็ดี แต่บัดนี้ไม่ยอมเห็นแก่ตัว ไม่ยอมรับความช่วยเหลือใดๆจากเพื่อนเก่าเลยเพราะรู้ว่าตนมีบาป แล้วก็ก้มหน้ารับกรรมจนกว่าจะสิ้นเวร

เมื่อฝ่ายหนึ่งอ้อนวอนไม่ได้ผล แล้วก็ล้วงเงินมาจากกระเป๋าวางไว้ที่มือของของลุงตาล แล้วพูดว่า

"นี่ อ้ายแกละเพื่อนเก่าของแกให้ไว้ใช้ก่อน เมื่อแกไม่ยอมรับว่าเป็นเพื่อนของกัน พรุ่งนี้พี่ใหญ่คงจะมาหาแกคงจะรู้เรื่องดีกว่านี้ กันไปละ"

ว่าแล้วชายคนนั้นก็รีบเดินไป ทิ้งให้ลุงตาลตกตะลึงไม่ทันได้พูดโต้แย้งอย่างไร เมื่อชายผู้นั้นเดินไปไกลแล้วน้ำตาของแกก็ไหลออกมาอาบแก้ม ข้าพเจ้าได้เข้าไปปลอบโยนและถามว่า

"ทำไมลุงถึงไม่ยอมรับว่าเป็นเพื่อนกับเขาล่ะ" แกสะอื้นและกำเงินในมือแน่น พูดค่อย ๆ ว่า

หลานเอ๋ย ชาตินี้ เราตายจากกันแล้ว เพราะลุงชั่วก็ต้องไปตามทางของคนชั่ว ชีวิตของลุงคงอยู่ไม่ได้ นานคงหมดกรรมหมดเวรเสียที" ข้าพเจ้าจึงถามแกว่า

"ทำไมจึงพูดแต่สิ่งที่ไม่เป็นมงคลเช่นนี้ ลุงรู้ได้อย่างไร"

ลุงตาลไม่ได้พูดอะไร แบมือให้ข้าพเจ้าเห็นเงิน ๔ บาท ที่ชายผู้นั้นให้ไว้ เมื่อนิ่งไปสักครู่แกจึงพูดกับข้าพเจ้าว่า

"นี่แน่ะหลานเอ๋ย หลานก็รู้เรื่องราวของลุงหมดแล้วจำคำของลุงไว้นะ วิชาความรู้นั้นต้องคู่ไปกับศีลธรรม จึงจะมีความเจริญแก่ตัว สำหรับลุงมารู้ตัวก็เมื่อมันสายไปเสียแล้ว" ข้าพเจ้ารับคำแกต่อมาแกก็สนทนากับข้าพเจ้าด้วยท่าทางรื่นเริงขึ้นทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกใจ และในเย็นวันนั้นเองหลังจากข้าพเจ้ากลับจากคุยกับลุงตาลสักพักใหญ่ ก็มีคนมาบอกกับข้าพเจ้าว่า ลุงตาลอุตส่าห์พาร่างอันอัปลักษณ์เข้าไปดื่มเหล้าในร้านซึ่งอยู่ใกล้ปากซอยนั้น ครั้งแรกจีนเจ้าของร้านไม่ยอมขายให้เพราะกลัวว่าไม่มีเงินจ่าย แต่ลุงตาลเอาเงิน ๔ บาท ที่ชายแปลกหน้าให้ไว้วางบนโต๊ะ จีนเจ้าของร้านจึงยอมขายให้ แกดื่มติด ๆกันหลายแก้วจนเมาฟุบลงในร้านเหล้านั้นเอง น่าแปลกใจเพราะว่าไม่มีใครเคยเห็นลุงตาลดื่มเหล้ามาก่อนเลยนับตั้งแต่พิการมา

ข้าพเจ้าตกใจเมื่อรู้ว่าแกเมา จึงรีบไปดูแกที่ร้านเหล้าซึ่งไม่ไกลจากบ้านข้าพเจ้านักก็เห็นลุงตาลเมามาก ข้าพเจ้าได้เข้าไปอ้อนวอนให้หยุดดื่ม รู้สึกว่าแกยังมีสติดีอยู่ และพูดออกมาว่า

"อ้ายหลานชาย ลุงขอดื่มเป็นครั้งสุดท้าย อย่าลืมคำของลุงนะ จงดูลุงเป็นตัวอย่าง" แล้วแกก็ฟุบไปกับโต๊ะอีก

จีนเจ้าของร้านไม่มีความสบายใจ คิดเงินค่าเหล้าแล้วทอนสตางค์ให้แกเสร็จ เงินที่เหลือคงมีจำนวนสามบาทกว่า เจ้าของร้านได้จัดการห่อเรียบร้อย แล้วสอดใส่ผ้าขาวม้าที่คาดเอวลุงตาลไว้อย่างแน่นหนาเพื่อกันตกหาย และบอกให้ข้าพเจ้าเป็นพยานให้ด้วย เพราะกลัวว่าเมื่อเวลาสร่างเมาแล้วลุงตาลจะมาทวงอีก

ข้าพเจ้าเห็นลุงตาลเมามาก ก็คิดว่าควรจะไปส่งถึงที่พัก จึงได้จัดการเตรียมรถลากมาเพื่อจะนำไปส่ง เมื่อข้าพเจ้าเรียกรถลากมาแล้ว และเข้าไปพยุง ลุงตาลก็ลุกขึ้นมาแล้วบอกว่า

"ขอบใจมากหลานชายไม่ต้องไปส่ง ลุงไปเองได้ลุงไม่เมา"

พูดพลางก็หยิบไม้สอดเข้าใต้รักแร้ แล้วจัดแจงพยุงตัวออกจากร้านเหล้าไป ทำให้ผู้เห็นเหตุการณ์หลายคนในร้านเหล้ารวมทั้งข้าพเจ้าแปลกใจมาก เพราะทุกคนเห็นแกหมดสติไปแล้ว แต่ชั่วระยะบัดเดี๋ยวใจก็หายเมาเป็นปกติ นับเป็นเรื่องแปลกมาก

ต่อจากวันนั้น ลุงตาลก็ไม่มีโอกาสได้ออกมานั่งที่ปากซอยอีก เพราะแกได้ถึงแก่กรรมในคืนวันนั้นเอง ท่ามกลางความอ้างว้างเปล่าเปลี่ยวปราศจากพี่น้องญาติมิตรสหายจะมาเห็นใจแกเป็นครั้งสุดท้าย นอกจากพระภิกษุสามเณรที่วัดนั้นได้เฝ้าดูแกจนถึงวาระสุดท้าย

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวด้วยความเศร้าสลดใจเป็นที่สุด แม้ว่าข้าพเจ้าไม่ใช่ญาติของแกก็ตามก็อดจะเสียน้ำตาเพราะความรักความสงสารลุงตาลไม่ได้ ถึงแกจะเคยชั่วมาแล้วก็ตาม แต่ในบั้นปลายชีวิตก็รู้สึกผิดชอบในสิ่งที่ทำลงไป แสดงน้ำใจอันเป็นลูกผู้ชายที่แท้จริง ยอมรับว่าตนเองผิดได้อย่างน่าชื่น ข้าพเจ้ายังเคารพรักแก เมื่อแกตายลงก็คล้ายกับได้สูญเสียญาติผู้ใหญ่ไปแล้ว อย่างไม่มีวันกลับมาพบกันได้อีก

พอรุ่งขึ้นจากวันที่แกตาย ข้าพเจ้าก็ได้ทราบว่าคนที่เคยอ้างตัวกับลุงตาลว่าชื่อแกละเมื่อเล็ก ๆพร้อมกับชายท่าทางสง่าหรือท่านข้าราชการที่ข้าพเจ้าเคยเห็นเมื่อขบวนกฐินพระราชทานผ่านไปวันนั้น ได้ไปที่วัดสอบถามหาลุงตาลกับพระภิกษุสงฆ์ แต่น่าเสียดายที่ท่านทั้งสองนั้นต้องผิดหวัง เพราะได้พบเพียงร่างที่ปราศจากวิญญาณของลุงตาลที่คลุมไว้ด้วยผ้าขาวอยู่กลางศาลาวัดเท่านั้น เพราะยังไม่ทันจะใส่โลง รู้สึกว่าท่านทั้งสองจะมีความอาลัยและสลดใจในชะตากรรมของลุงตาลมิใช่น้อย จากนั้นศพของลุงตาลซึ่งเดิมจะต้องเป็นศพผีไม่มีญาติ ก็กลายเป็นศพที่มีเจ้าภาพผู้มีเกียรติในรอบปีของวัดนั้น

เรื่องอันน่าเศร้าสลดใจของชีวิตแต่หนหลังของลุงตาล "คนมีบาป" ก็อวสานลงเพียงเท่านี้

มรดกชิ้นสุดท้าย

ก่อนที่หนังสือเล่มนี้จะได้จัดพิมพ์ออกสู่ท่านผู้อ่านไม่นานนัก เมื่อท่านผู้หนึ่งซึ่งไม่ประสงค์ออกนามได้ ส่งจดหมายพร้อมกับต้นฉบับมายังข้าพเจ้า ชี้แจงว่าหากเรื่องราวของท่านผู้นั้นเกิดคุณประโยชน์พอที่จะนำลงเผยแพร่เป็นสาธารณกุศลได้แล้วก็ขอร่วมมือด้วย ดังข้อความบางตอนในจดหมายซึ่งนำมาเสนอท่านผู้อ่านที่เคารพดังต่อไปนี้....

....หลังจากได้อ่าน "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งและปีติต่อประโยชน์ของหนังสือเล่มนี้ ขออนุโมทนาในกุศลกรรมของท่านผู้บันทึกที่ได้อุตสาหะนำเรื่องเหล่านั้นมาเผยแพร่ให้เป็นสาธารณประโยชน์มีเรื่องหนึ่งในหนังสือเล่มนี้มีพฤติการณ์คล้ายคลึงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตจริงของข้าพเจ้า จึงใคร่ขอให้ท่านได้พิจารณาเรื่องราวที่ได้ส่งมานี้ ข้าพเจ้าขอรับรองด้วยเกียรติยศว่า เป็นเรื่องจริงของชีวิตในอดีตของข้าพเจ้าไม่มีการแต่งเติมเลยทั้งไม่มีเจตนาจะโอ้อวดความดีของตนเอง หรือเพื่อรอรับคำกล่าวสรรเสริญเยินยออย่างใดทั้งสิ้น มีความปรารถนาเพียงได้เผยแพร่ความจริงของชีวิตตอนหนึ่ง ซึ่งหวังว่าอาจให้ประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านได้บ้างยิ่งกว่านั้นอาจเป็นอุทาหรณ์ที่น่าคิดสำหรับบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะทั้งนายจ้างลูกจ้าง.......

ข้าพเจ้าเห็นว่า เรื่องราวของท่านผู้นี้ยังสาระประโยชน์ในเชิงอุทาหรณ์เป็นเครื่องเตือนใจแก่บรรดาบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะดังท่านเจ้าของเรื่องกล่าวไว้ จึงได้นำมาเสนอต่อท่านผู้อ่าน

ผู้รวบรวม

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลงไม่นานนัก บิดาของข้าพเจ้าได้ถึงแก่กรรมลง เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ฐานะของครอบครัวขาดรายได้ลงอย่างกระทันหัน และนับ

เป็นก้าวแรกที่คุณแม่และข้าพเจ้าต้องรับผิดชอบและดิ้นรนต่อสู้เพื่อการดำรงอยู่ของครอบครัว คุณแม่ได้พยายามทำการค้าขายเล็ก ๆน้อย ๆ เพื่อครองชีพและส่งเสียให้น้อง ๆ เล่าเรียนและโดยเหตุนี้เองที่ข้าพเจ้าต้องหยุดชะงักการเล่าเรียน แสวงหางานทำเพื่อนำรายได้มาช่วยคุณแม่เป็นค่าใช้จ่ายและส่งเสียให้น้อง ๆ เล่าเรียนต่อไป

ชีวิตของข้าพเจ้าได้เริ่มต้น ข้าพเจ้าหมายถึงการเริ่มต้นเข้าสู้กับลีลาของชีวิตในอันที่จะบุกเบิกต่อไปเพื่ออนาคตอันรุ่งเรืองแจ่มใส ซึ่งทุกคนหวังและปรารถนา เมื่ออายุของข้าพเจ้าได้ ๒๐ ปี แม้ว่าจะยังเป็นเด็กไม่พ้นวัยศึกษา แต่ความจำเป็นในฐานะของครอบครัว บังคับให้ข้าพเจ้าต้องกระเสือกกระสนหารายได้มาช่วยทางบ้าน โปรดทราบว่าครอบครัวของข้าพเจ้ามีอยู่ด้วยกัน ๔ ชีวิต คือ มารดาของข้าพเจ้า ๑ ตัวข้าพเจ้า ๑ กับน้องชายซึ่งกำลังอยู่ในวัยเรียนอีก ๒ คนเท่านั้น เราทั้ง ๔ อาศัย อยู่ในบ้านหลังเล็กซึ่งปลูกอยู่ในที่ดินของเราเอง อันเป็นสมบัติที่คุณพ่อสร้างสมไว้ให้

ต่อมาข้าพเจ้าได้งานทำที่สำนักงานแห่งหนึ่ง ก่อนที่จะได้เข้าประจำทำงาน ณ สำนักงานแห่งนี้ ข้าพเจ้าได้ตั้งสัจจะไว้ในใจว่า จะปฏิบัติงานให้ดีที่สุดเต็มความสามารถ จะขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงานและตั้งอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยสัจจะทั้งสามประการนี้ ข้าพเจ้าแน่ใจว่าจะเป็นทางช่วยให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต เมื่อได้เข้าทำงานแล้ว ข้าพเจ้าได้พยายามปฏิบัติตนตามอุดมคติที่ตั้งไว้โดยเคร่งครัด งานทุกสิ่งที่สามารถทำได้โดยไม่ผิดระเบียบข้อบังคับ ไม่ว่าจะเป็นต่อหน้าหรือลับหลังนายจ้าง ข้าพเจ้าทุ่มเททั้งกำลังกายกำลังใจทำด้วยความอุตสาหะมานะไม่ผิดแผกจากกันเลย มีเพื่อนร่วมงานอีกหลายคนที่สังเกตได้ว่า เมื่อต่อหน้านายจ้างเขาทำงานด้วยความขยันขันแข็ง พอนายพ้นไปแล้วก็วางมือคุยกัน บางทีก็นินทาตำหนิติเตียนคนอื่นหรือเพื่อนร่วมงานด้วยกัน ที่สุดบางครั้งก็เลยเอานายจ้างมานินทากันสิ้นไส้สิ้นพุงไปเลย

ข้าพเจ้าทำงานอยู่ที่นี่ไม่นานนัก ก็รู้สึกตัวว่าเริ่มอยู่ในความสนใจของนายจ้าง บางครั้งสังเกตได้ว่า สายตาที่จ้องมองข้าพเจ้านั้นแฝงไปด้วยความเมตตาปรานี

และเคยได้ยินโดยบังเอิญขณะที่ท่านสนทนาอยู่กับเพื่อนฝูงเป็นการชมเชยข้าพเจ้าว่า "เด็กคนนี้มันเอาถ่าน" ข้าพเจ้าขอสารภาพว่าเพียงถ้อยคำเท่านี้มีความหมายสำหรับข้าพเจ้ายิ่งนัก ทำให้เกิดความภาคภูมิและดีใจอย่างยิ่งกว่าจะได้บำเหน็จรางวัล เพราะอย่างน้อยก็หมายความว่า สัจจะของข้าพเจ้าได้ส่งผลสะท้อนอย่างทันตาเห็น โดยปกติคนงานทุกคนเรียกนายจ้างผู้นี้ว่า "นาย" ฉะนั้นต่อไปนี้ ข้าพเจ้าขอใช้สรรพนามของท่านว่า "นาย" ในที่ทุกแห่ง

ต่อมาอีกประมาณ ๑ ปี ข้าพเจ้าต้องมีความจำเป็นขอลาออกจากงานแห่งนี้ด้วยความเสียดายและอาลัยอาวรณ์อย่างยิ่ง แต่ทว่าเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะจะต้องเข้ารับราชการทหารเป็นการรับใช้ชาตินับว่ามีความสำคัญเหนือสิ่งอื่น เมื่อวันที่ข้าพเจ้าไปลานายนั้น จำได้ว่าสีหน้าของท่านเผือดลงเล็กน้อย และแสดงความเสียใจที่ข้าพเจ้าต้องจากไปแต่แล้วท่านก็แสดงความยินดีที่ข้าพเจ้าจากไปเพื่อรับใช้ชาติตามหน้าที่ของลูกผู้ชาย ที่สุดนายได้สั่งจ่ายเงินเดือนในเดือนนั้นซึ่งยังทำไม่ครบให้เต็มตามจำนวน และยังสั่งจ่ายพิเศษเพิ่มให้อีก ๓ เดือน นั่นข้าพเจ้าถือว่าเป็นบำเหน็จที่นายให้แก่ข้าพเจ้าด้วยความกรุณาปรานีโดยแท้ข้าพเจ้ากราบขอบพระคุณท่านด้วยความรู้สึกอันเปี่ยมล้นด้วยความกตัญญูกตเวทีต่อเมตตาจิตของท่าน

อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตของข้าพเจ้าและครอบครัวในระยะนี้ต้องนับน่าอยู่ในลักษณะลุ่ม ๆดอน ๆ ไม่ราบรื่นนัก รายได้ของข้าพเจ้าที่ช่วยมารดาต้องขาดหายไปทั้งจำนวน นับว่ามากพอสำหรับฐานะอย่างเราทำให้การใช้จ่ายทางบ้านฝืดเคืองตลอดจนน้องอีก ๒ คน ซึ่งกำลังเรียนต้องพลอยได้รับความลำบากไปด้วย โดยเหตุนี้เอง คุณแม่จึงต้องทำงานมากขึ้นอีก ต้องลำบากตรากตรำไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย เพื่อหารายได้มาจุนเจือให้พอค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้การศึกษาของน้อง ๒ คนได้ดำเนินต่อไปอย่างตลอดรอดฝั่ง กระนั้นก็ดี เคราะห์กรรมไม่เคยปรานีแก่ผู้ใด ไม่ว่าจะเป็นคนชั่วหรือผู้บริสุทธิ์ เพราะว่าตราบใดที่โลกนี้ยังเป็นโลกที่หนาทึบไปด้วยความทุกข์ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ตราบนั้นแต่ละชีวิตของปุถุชนก็ย่อมประสบกับความผันแปรของชีวิตอยู่เสมออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เพราะปรากฏว่า เมื่อข้าพเจ้ารับราชการทหารได้เกือบครบปี มารดาของข้าพเจ้าได้ล้มเจ็บลง เนื่องจากต้องตรากตรำทำงานแทบไม่มีเวลาพักผ่อน ประกอบด้วยสังขารอันร่วงโรยด้วยวัยชรา อาการป่วยของคุณแม่ค่อนข้างหนัก ข้าพเจ้าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะท่านเป็นเสมือนพระของเราสามพี่น้อง มีท่านเป็นสุดที่รักที่เคารพเพียงผู้เดียวเท่านั้น ข้าพเจ้าขออนุญาตลาต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อพยาบาลมารดาได้ก็รีบตรงไปบ้านทันที เราต้องจ่ายค่ายาค่าหมอเป็นเงินจำนวนมาก และข้าพเจ้าจะอยู่พยาบาลท่านนานนักก็ไม่ได้ เนื่องด้วยกำหนดที่ได้รับอนุญาตให้มามีเวลาจำกัด ประกอบกับมีราชการต้องปฏิบัติเป็นประจำ

ขณะที่อยู่ในกรมทหารข้าพเจ้ามีแต่ความกังวลใจในอาการป่วยของมารดา และในทุนทรัพย์ที่จะต้องใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลจนไม่เป็นอันกินอันนอน ฐานะความเป็นอยู่ของเราไม่มั่งมี ในขณะนี้เงินทองที่ได้อุตส่าห์เก็บหอมรอมริบไว้ได้เล็กน้อยก็ค่อย ๆหมดไป หมดไปจนกระทั่งสิ่งของมีค่าในบ้านก็แทบจะไม่มีอะไรเหลือ ที่ยังเห็นอยู่เป็นชิ้นสำคัญชิ้นสุดท้ายก็คือที่ดินแปลงเล็กพร้อมด้วยตัวบ้านที่เราอาศัยอยู่เท่านั้นแต่เมื่อถึงคราวจำเป็น ไม่มีทางอื่นที่จะได้เงินมาเพื่อสนองพระเดชพระคุณมารดาแล้ว เราก็จำเป็นต้องกระทำนั่นคือการเอาบ้านของเราจำนอง เพื่อเอาเงินมาใช้จ่ายรักษาไข้ท่านผู้บังเกิดเกล้าของเราหลังจากได้ปรึกษาหารือกันในระหว่างพี่น้องเห็นดี ตกลงกันแล้วข้าพเจ้าก็ไปติดต่อนายหน้าซื้อขายจำนองบ้านและที่ดิน เมื่อปรากฏว่ามีผู้สนใจจึงนำเอาโฉนดที่ดินพร้อมทั้งแจ้งความจำนงในจำนวนเงินที่ต้องการให้ทราบ เมื่อผู้ซื้อได้ตรวจดูโฉนดและเห็นภาพบ้านแล้วก็มีความพอใจ แต่มีข้อขัดข้องที่จะไม่รับทำจำนองเพราะเขาไม่ปรารถนาจะต้องให้เกิดเป็นความฟ้องร้องเพื่อขอโอนกรรมสิทธิ์เมื่อถึงคราวขาดอายุจำนอง จะรับได้ก็วิธีขายฝากเท่านั้น นอกจากนั้นท่านผู้ซื้อก็ชี้แจงวิธีการต่าง ๆที่เกี่ยวกับการต้องขายฝากที่ดิน บ้านช่อง มีค่าปากถุง ค่าดอกเบี้ย ค่าโอน ค่านายหน้าเป็นต้น เมื่อคำนวนดูแล้วเป็นค่าใช้จ่ายสูงมากพอดู ข้าพเจ้ายังไม่สามารถที่จะตกลงใจอย่างไรได้ขณะนั้น จึงต้องขอผลัดท่านเจ้าของเงินหรือผู้ซื้อไปตรึกตรองดูก่อนแล้วจะแจ้งให้ทราบภายหลัง

ข้าพเจ้าติดต่อกับผู้ซื้อรายอื่น ๆ อีกหลายแห่ง แต่ละแห่งปรากฏว่าจำนวนเงินที่จะต้องจ่ายต้องเสียนั้นไม่ผิดกว่ากันเท่าใด แต่เมื่อต้องเห็นมารดาทนรับทุกข์เวทนาอันเกิดจากความป่วยไข้ เป็นการทรมานและบีบคั้นจิตใจของข้าพเจ้าอยู่ทุกวัน จึงคิดจะตกลง แต่มาฉุกคิดถึงความสำคัญประการหนึ่งว่า ในหน้าโฉนดนั้นชื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ยังเป็นชื่อของมารดาทำให้ข้าพเจ้าต้องหยุดชะงักท้อใจทันที เพราะการทำสัญญาซื้อขายหรือโอนกรรมสิทธิ์นั้นจะต้องให้ท่านลงนามในใบมอบฉันทะให้ข้าพเจ้าจัดการแทนจึงลำบากใจ เพราะท่านกำลังป่วยมีอาการหนักมากอยู่ ถ้าหากทราบว่าเราจะต้องนำเอาบ้านและที่ดินที่มีเหลืออยู่เป็นสมบัติชิ้นสุดท้ายไปขายเสียแล้ว ความป่วยไข้คงจะกำเริบเหลือกำลังที่จะเยียวยาได้ ข้าพเจ้าคะเนว่าท่านคงไม่ยอมขาย และไม่ยอมให้รักษาด้วยเงินที่ขายบ้านอย่างแน่ ๆ จะมีอยู่ทางเดียวก็คือ ผู้ซื้อจะต้องยอมรับซื้อฝากไว้โดยไม่ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์ก่อน แต่จะมีใครที่ใจกว้างขวางพอยอมรับซื้อโดยวิธีนี้ได้ ข้าพเจ้าจนปัญญารู้สึกว่าบรรยากาศรอบตัวมีแต่ความมืดมนและสิ้นหวังสิ่งที่เรียกว่าความทุกข์ยากของชีวิตหรือความคับแค้นใจอย่างสาหัสข้าพเจ้าเพิ่งประสบรู้รสชาติในครั้งนี้เอง ข้าพเจ้าหาทางออกเรื่องที่จะหาเงินมาใช้รักษาไข้มารดาผู้บังเกิดเกล้าด้วยวิธีต่าง ๆ แต่แล้วก็มองเห็นแต่ความล้มเหลว มีแต่ความเศร้าหมองและทุกข์ระทม

.....แต่แล้วในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังตกอยู่ในความมืดแปดด้าน ในบัดดลราวกับปาฏิหาริย์เหมือนมีสิ่งหนึ่งมาบันดาลใจให้นึกถึงคำว่า "นาย" นายผู้ซึ่งเคยเป็นนายจ้างของข้าพเจ้า ผู้ซึ่งเคยบอกออกปากว่าข้าพเจ้าเป็นเด็กเอาถ่าน นายคนนี้คงจะเป็นที่พึ่งในยามอับจนได้กระมัง ข้าพเจ้ารู้สึกลิงโลดใจขึ้นมาทันทีเกิดความหวังแล้ว...แต่ความคิดที่เพิ่งดีอกดีใจนั้นต้องพลันชะงักลงอีกเมื่อนึกได้ว่า ไม่เคยเห็นนายรับจำนอง จำนำที่ดินหรือสิ่งใดเพื่อเอาดอกเบี้ยเลย...ข้าพเจ้าจะทำฉันใดดี เมื่อเกิดความรู้สึกค้านลังเลใจขึ้นมาเช่นนี้ ในที่สุดไม่เห็นว่ามีทางออกทางใดจะดีไปกว่านี้ข้าพเจ้าก็ต้องตกลงใจยอมเสี่ยงดู เป็นความหวังทางเดียวที่มีอยู่เป็นประการสุดท้ายแล้ว

เมื่อข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้ลาจากผู้บังคับบัญชาที่กรมทหารแล้ว ก็รีบตรง

ไปหานายเก่าของข้าพเจ้าพร้อมด้วยโฉนดที่ดิน ปรากฏว่าท่านกำลังว่างไม่มีแขกอยู่ในห้องส่วนตัวแต่ลำพัง ข้าพเจ้าพยายามทำจิตใจให้สงบระงับความตื่นเต้น เข้าไปขออนุญาตพบกับท่านเป็นการส่วนตัว เมื่อได้รับอนุญาตแล้วข้าพเจ้าก็เข้าไปหา แสดงกิริยาคารวะและนอบน้อมต่อท่านเหมือนอย่างเคย

"เป็นอย่างไรบ้าง สบายดีหรือ เธอมีอะไรจะให้ฉันช่วยได้บ้าง" นั่นเป็นประโยคแรกที่นายกล่าวแก่ข้าพเจ้า

เป็นที่น่าประหลาด เพราะถ้อยคำที่กล่าวออกมาเสมือนหนึ่งท่านได้อ่านและรู้จิตใจข้าพเจ้าอย่างทะลุปรุโปร่ง ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความหวังคลายประหม่าลง แล้วข้าพเจ้าก็ฝืนใจเริ่มเรื่องข้าพเจ้าตรงไปตรงมา

ท่านนั่งฟังเหตุการณ์ที่ข้าพเจ้าเล่าถึงความจำเป็น และความคับแค้นหมดทางดิ้นรนที่จะหาเงินมาใช้จ่ายรักษามารดาด้วยความสนใจ เมื่อข้าพเจ้าระบายเรื่องให้ฟังโดยละเอียดจบแล้ว ก็รู้สึกโล่งใจผ่านพ้นอุปสรรคไปได้เปราะหนึ่ง แต่ก็ยังอดตำหนิตนเองไม่ได้ที่ในบางข้อบางตอน ข้าพเจ้าก็ยังไม่สิ้นความประหม่าและไม่เคยชินต่อการอ้อนวอนขอร้องเรื่องการเงินกับใครมาก่อน จึงทำให้พูดผิดๆถูกๆ แม้กระนั้นก็สังเกตได้ว่าท่านมีความเข้าใจเรื่องของข้าพเจ้าดี

นายนิ่งตรึกตรองอยู่สักครู่หนึ่ง ก็กล่าวว่า

"เอาเถิด ฉันตกลงใจจะให้ความช่วยเหลือเธอตามที่เธอต้องการ และฉันก็ไม่คิดว่าจะต้องจำเป็นไปโอนที่เกษตรอย่างผู้อื่นเขาทำกัน เพราะมันอาจจะเป็นเหตุกระเทือนใจมารดาของเธออย่างเธอว่า เอาแต่เพียงว่าเธอทำสัญญากู้ยืมเงินฉบับเดียวแล้วเอาโฉนดนี้เป็นประกัน ส่วนดอกเบี้ยก็คิดกันตามกฎหมายก็แล้วกัน เธอก็คงรู้ว่าฉันไม่เคยรับจำนำ จำนองของใครมาก่อน แต่สำหรับเธอฉันจะช่วย เพราะฉันเห็นว่าเธอเป็นผู้มีกตัญญูกตเวที และประวัติของเธอก็ไม่เคยเป็นคนเหลวไหล"

ข้าพเจ้าน้ำตาคลอด้วยความตื้นตันใจ เพราะอุปสรรคอันใหญ่หลวงดุจทิวเมฆทมึนที่เข้าครอบงำชีวิตของข้าพเจ้า ให้จมลงในความมืดได้สูญสิ้นไปในฉับพลันทัน

ที ข้าพเจ้าได้พบแสงสว่างอีกครั้งหนึ่งจาก เมตตาจิตของนายผู้เป็นเสมือนหนึ่งเทพเจ้า ที่กรุณามายกเอาความทุกข์ออกจากอก ข้าพเจ้ากราบท่านแล้วกราบท่านอีกด้วยความปลาบปลื้มใจ และรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณอย่างจริงใจ ต่อมาไม่ช้าก็ได้รับเงินตามจำนวนที่ข้าพเจ้าต้องการ การทำหนังสือสัญญานั้น กระทำกันอย่างพอเป็นพิธีไม่ได้มีการระบุเงื่อนไขผูกมัดแต่อย่างใด ข้าพเจ้าก็มอบโฉนดที่ดินไว้กับสัญญาตามที่ได้ตกลงในสัญญาก็ไม่มีกำหนดว่าจะต้องไถ่ถอนคืนเมื่อใด ทั้งนี้ยิ่งทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของนายอย่างสุดคณา

"เงิน" บันดาลให้ได้ยาตามใบสั่งของแพทย์ ได้อาหารดีที่ควรแก่การบำรุงผู้ป่วยอย่างถูกต้อง เงินที่ได้จากนายเก่าของข้าพเจ้า สามารถช่วยบำบัดให้มารดาค่อยทุเลาขึ้นเป็นลำดับจนหายป่วยในเวลาอันไม่ช้านานนัก

ข้าพเจ้ารอคอยโอกาสให้มารดาได้พักฟื้นจากอาการป่วย จนแน่ใจว่าหายเป็นปกติดีแล้ว จึงได้เรียนให้ท่านทราบเรื่องที่นำโฉนดที่บ้านไปทำจำนองกู้เงินจากนายเก่ามาใช้จ่ายพยาบาลท่าน และได้ให้คำมั่นสัญญาต่อท่านว่า เมื่อข้าพเจ้าพ้นจากการรับราชการทหารแล้ว จะจัดการหางานทำเพื่อเอาเงินไปไถ่ถอนคืน ท่านก็ไม่ว่ากระไรในจำนวนเงินที่ได้มาจากการกู้นั้น เมื่อใช้จ่ายเป็นค่ายาค่าหมอและการอื่น ๆแล้ว ยังมีเงินเหลืออีกจำนวนหนึ่ง ข้าพเจ้าตั้งใจว่าจะเอาเงินจำนวนนี้ไปลงทุนทำกิจการค้าเพื่อให้เกิดกำไร แต่ก็ยังลังเลใจอยู่ไม่อาจทำสิ่งใดเป็นการเสี่ยง คิดว่าจะรอโอกาสหาทางต่อไปก่อน พอดีวันหนึ่งมีเพื่อนของข้าพเจ้าผู้หนึ่งมาหาด้วยความร้อนรน บอกว่าตัวเขากำลังเข้าที่อับจนหมดทางที่จะพึ่งใครได้อีกแล้ว เนื่องจากได้เอาเงินที่อยู่ในความรับผิดชอบในหน้าที่การเงินไปใช้ และกำลังจะถูกสำรวจบัญชี ถ้าหากถูกตรวจพบว่าเงินที่อยู่ในความรับผิดชอบขาดหายไป ก็ต้องได้รับโทษถึงจำคุก อย่างสถานเบาก็คือ "ไล่ออก" ข้าพเจ้าถามว่าเงินจำนวนนั้นเขานำเอาไปใช้ทำอะไร ก็ได้รับคำตอบว่าทั้งบุตรและภรรยาเกิดป่วยพร้อมกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ปัญหาเรื่องอาการป่วยของบุตรและภรรยาอันเป็นสุดที่รัก แม้ว่าจะเป็นการเสี่ยงอันตรายก็จำต้องยอมข้าพเจ้า

รู้สึกสงสารจับใจเริ่มคิดถึงตัวเอง เมื่อไม่นานมานี้ข้าพเจ้าประสบกับความอับจนมีความทุกข์แสนสาหัสด้วยเรื่องเจ็บไข้ รสชาดของความทุกข์หม่นหมองยังไม่เลือนไปจากความทรงจำจึงตกลงให้ความช่วยเหลือ โดยเจียดเงินที่มีเหลืออยู่นั้นให้เอาไปแก้ขัดพลางก่อน แล้วเพื่อนผู้นั้นก็อำลาจากไปด้วยความรู้สึกเบิกบานใจ คล้ายกับที่ข้าพเจ้าเคยรู้สึกมาแล้ว เมื่อได้รับความกรุณาจากนายเก่าผู้มีใจอารี

เมื่อข้าพเจ้ารับราชการทหารจนครบกำหนด ก็ได้รับการปล่อยออกเป็นทหารกองหนุน ข้าพเจ้าก็รีบไปหานาย เมื่อนายเห็นว่าข้าพเจ้ากลับมาหามีความยินดีมาก รับให้ข้าพเจ้าเข้าทำงานต่อไป แม้ว่าขณะนั้นยังไม่มีตำแหน่งว่าง ท่านก็ยังมีใจเมตตารับข้าพเจ้าไว้ทำงาน ในการเข้าทำงานครั้งนี้ ท่านเรียกตัวข้าพเจ้าไปรับใช้ในห้องส่วนตัวบ่อย ๆ ซึ่งบางครั้งให้พิมพ์หนังสือ บางครั้งเมื่อเลขานุการของท่านไม่ว่าง ข้าพเจ้าก็ได้รับคำสั่งให้ทำหน้าที่แทน ข้าพเจ้าทำงานด้วยความตั้งใจ และยึดมั่นในจริยาวัตรเหมือนเดิม ไม่ยอมเอาเวลาของงานไปทำธุระกิจส่วนตัวเองหรือของผู้ใดมีบางคราวข้าพเจ้ามีอาการป่วยเล็กน้อยก็พยายามอดทนไม่ยอมลาป่วยบางวันนายสังเกตเห็นว่าข้าพเจ้ามีอาการไข้ เรียกเข้าไปถาม ข้าพเจ้าเรียนนายว่า ข้าพเจ้ามีอาการผิดปกติเพียงเล็กน้อยเท่านั้นยังพอทำงานได้ แต่นายไม่ยอม สั่งให้ข้าพเจ้ารีบไปหาแพทย์เพื่อรับการตรวจรักษาและมีคำสั่งเป็นเชิงบังคับให้ข้าพเจ้าปฏิบัติตามโดยดี และให้ลาหยุดพักผ่อนได้ตามคำสั่งของนายแพทย์ หลังจากข้าพเจ้าทำงานเวลาผ่านไปอีกประมาณ ๖ เดือน ข้าพเจ้าปรึกษากับมารดาและน้อง ๆ ว่า เงินที่เหลืออยู่ครึ่งหนึ่งของจำนวนที่ขอกู้มา ซึ่งในขั้นแรกตั้งใจว่าจะเอาไปทำการค้านั้นบัดนี้ยังไม่ได้ตกลงใจว่าจะทำประโยชน์ในทางใด จึงควรจะนำส่งคืนนายเสียก่อน เพื่อเป็นการลดจำนวนเงินต้นที่ขอกู้มา ดอกเบี้ยจะได้ลดลงด้วยดีกว่าเก็บไว้เฉย ๆ อนึ่งตั้งแต่ข้าพเจ้าได้รับเงินจากนายมาแล้วก็ได้ส่งดอกเบี้ยตามกฎหมายที่ตกลงกันไว้ให้นายทุกเดือนโดยไม่เคยขาดเลย ตลอดจนเมื่อข้าพเจ้าทำงานกับนายก็ไม่เคยนำส่งให้คลาดเคลื่อนเวลา นายก็ไม่เคยทวงถามหรือคิดหักเงินเดือนของข้าพเจ้าไว้ก่อนเลย ดังนั้นเมื่อท่านเห็นข้าพเจ้านำเงินที่เหลือจากใช้จ่ายรักษามารดาส่งคืนครึ่งหนึ่งก่อน ท่านถามว่า ข้าพเจ้าหมดความ

จำเป็นที่จะใช้แล้วหรือ ข้าพเจ้าเรียนท่านว่า บัดนี้ข้าพเจ้าหมดความจำเป็นแล้ว ถ้าจำเป็นเมื่อใดก็จะกราบเรียนขอความกรุณาอีก ท่านก็ยิ้มด้วยความเมตตานำเอาใบสัญญากู้มาบันทึกสลักหลังว่าได้รับเงินใช้หนี้ผ่อนเงินต้นแล้วครึ่งหนึ่ง

ข้าพเจ้าจำได้ว่าวันเวลาได้ผ่านต่อมาปีหนึ่งแล้ว ผ่านปีที่ ๒ ก็แล้วข้าพเจ้ายังคงอุทิศตนเองให้กับงานของนายด้วยความอุตสาหะขยันขันแข็งซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยวิตกกังวลว่าใครจะเห็นจะทราบหรือไม่ ข้าพเจ้าดำเนินกิจการในหน้าที่ของข้าพเจ้าเสมอตลอดมาและในระยะ๒ปีนี้เอง บรรดาเพื่อนร่วมงานหลายคนต่างก็ได้รับเงินเดือนขึ้น แต่เป็นที่น่าประหลาดใจแก่บุคคลเหล่านั้นที่ได้ทราบว่า ข้าพเจ้าไม่ได้รับเงินเดือนขึ้นอย่างคนอื่น ๆทั้ง ๆ ที่ประจักษ์แจ้งอยู่ว่าข้าพเจ้าปฏิบัติงานอย่างดีที่สุด เพื่อนร่วมงานบางคนที่เคยมีใจอิจฉาริษยาข้าพเจ้า ในกรณีที่นายแสดงความเมตตาปราณีเป็นพิเศษ เรียกใช้สอยอย่างใกล้ชิดก็พากันคลายหายจากการรู้สึก ริษยามาเป็นความรู้สึกเมตตาสงสารแทนในการที่ข้าพเจ้าไม่ได้รับเงินเดือนขึ้นเหมือนคนทั้งหลายแท้จริงในจิตใจของข้าพเจ้ามิได้มีความรู้สึกเสียใจ หรือผิดหวังแต่ประการใด เพราะข้าพเจ้าแน่ใจอยู่เสมอว่า นายมีความรักใคร่เมตตาสงสารข้าพเจ้าเป็นพิเศษ เคยให้ความอุปการะมามากพออยู่แล้ว ข้าพเจ้ายึดถือท่านเสมือนหนึ่งผู้มีคุณประหนึ่งบิดาของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าใช้เหตุผลเหล่านี้สร้างเสริมกำลังใจมิให้เกิดความท้อถอยต่อการงาน ข้าพเจ้าไม่เคยตำหนิหรือนินทาไม่ว่าเรื่องอะไรทั้งสิ้น และทำนองเดียวกัน ข้าพเจ้าก็มิได้นำเรื่องคนอื่นนินทาไปเสนอเพื่อหาความชอบโดยคิดเสียว่าบุคคลเหล่านี้กระทำด้วยความโง่เขลา เบาปัญญา นายต้องมีสติปัญญาดีที่จะรู้ว่าใครชั่ว มิฉะนั้นคงปกครองคนจำนวนมากให้เป็นระเบียบมิได้ ถ้าหากข้าพเจ้านำความไปฟ้อง แน่นอนเหลือเกินที่ข้าพเจ้าจะต้องมีศัตรูและยิ่งไปกว่านั้นครอบครัวของผู้ที่ถูกฟ้อง มิได้รู้เห็นด้วย ก็อาจพลอยได้รับเคราะห์ในการกระทำของข้าพเจ้า จึงสงบใจปฏิบัติแต่งานในหน้าที่ของข้าพเจ้าอย่างเดียว

วันหนึ่งนายเรียกให้ข้าพเจ้าเข้าไปในห้องส่วนตัว สั่งให้ทำงานพิมพ์หนังสือพิเศษด่วน ขณะที่กำลังพิมพ์หนังสืออยู่ นายบอกข้าพเจ้าว่าจะออกไปธุระกิจนอกสถานที่ให้ข้าพเจ้าอยู่ทำงานในห้องนั้นแต่ผู้เดียว แล้วนายก็ปลดเสื้อนอกจากคอแขวนเสื้อออก

มาห้อยไว้ที่ไหล่ แล้วก็เดินออกไป ข้าพเจ้าก็พิมพ์ ในทันใดนั้นก็เหลือบสายตาไปเห็นที่ริมประตูทางออกที่นายเพิ่งเดินออกไปเมื่อสักครู่ มีซองหนังสือบรรจุธนบัตรตกอยู่ ข้าพเจ้ามองเห็นก็เข้าใจได้ทันทีว่าเป็นของนายทำตกไว้ จึงเก็บซองธนบัตรนั้นมาวางไว้ที่โต๊ะทำงานของนาย กระทั่งบ่ายนายกลับ มาเห็นข้าพเจ้ายังนั่งพิมพ์หนังสืออยู่ก็ถามว่า ยังไม่ออกไปรับประทานหรือข้าพเจ้าเรียนตอบว่างานพิมพ์หนังสือยังไม่เสร็จ นายเลยไล่ให้ข้าพเจ้าออกไปรับประทานอาหารกลางวันเสียก่อน ข้าพเจ้ารับประทานอาหารแล้วก็กลับเข้าทำงานต่อเห็นนายนั่งทำงานอยู่ที่โต๊ะของท่าน นายแสดงความขอบใจที่ข้าพเจ้าช่วยเก็บซองธนบัตรไว้ให้ และบอกว่าไม่นึกว่าจะได้คืน เพราะเข้าใจว่าตกหายข้างนอกสำนักงาน ทั้งวันนี้ก็เดินไปในสถานที่หลายแห่งในห้องสำเพ็งไม่ทราบว่าจะทำตกที่ใดจึงเข้าใจว่าสูญหายไปเสียแล้ว ข้าพเจ้าเพียงแต่รู้สึกสบายใจที่ได้ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์และสัตย์ซื่อต่อผู้มีคุณ

ต่อจากนั้นไม่นานโดยมิได้คาดฝันมาก่อน นายได้ประสบอาการป่วยหนักลงอย่างกระทันหัน ข้าพเจ้าไม่มีความสบายเลยเมื่อทราบข่าว พยายามไปถึงที่บ้านก็มิได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมได้ เพราะแพทย์ห้ามเยี่ยม และคนในบ้านก็คอยระมัดระวังมิให้ผู้ใดเข้าเยี่ยมหรือทำความรบกวนผู้ป่วยได้ ข้าพเจ้าต้องกลับบ้านด้วยความเป็นห่วงและผิดหวัง เกิดวิตกหลายอย่างหลายประการว่า ถ้าหากสิ้นนายใจอารีผู้นี้แล้วข้าพเจ้าคงลำบากแน่ ไม่แต่ในเรื่องงาน ยังมีเรื่องโฉนดที่บ้านซึ่งยังค้างการจำนองอยู่กับท่าน ถ้าผู้ที่ได้รับมรดกจากท่านไม่มีใจเมตตาอารีเหมือนกับที่นายมีต่อข้าพเจ้า เขาก็คงจะต้องเร่งไถ่ถอนคืนเป็นแน่ข้าพเจ้าหนักใจ ก็เพราะเงินจำนวนที่ยังค้าง อยู่อีกครึ่งหนึ่งนั้น ข้าพเจ้าได้ยืมให้เพื่อนไปส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งคงใช้จ่ายในการป่วยของมารดาบังเกิดเกล้าและการเรียนของน้อง ๆในยามที่ข้าพเจ้าไปรับใช้ชาติจึงยังเก็บเงินไม่ได้เท่าใดนัก ถ้าหากข้าพเจ้าถูกเร่งรัดให้ใช้หนี้ในเวลาเช่นนั้น ไม่ทราบว่าจะหันหน้าไปพึ่งใครได้เงินก้อนนั้นจากที่ไหนอีก

วันหนึ่งขณะที่ข้าพเจ้ากำลังทำงานอยู่ด้วยความเศร้าใจ และคอยสดับตรับฟังอาการของนายอยู่ได้ทราบว่าอาการของท่านไม่ดีขึ้นเลย ข้าพเจ้ามีความเศร้าหมอง

และทุกข์ร้อนราวกับว่าบิดาบังเกิดเกล้าของข้าพเจ้ากำลังป่วยหนัก แต่ในขณะที่เฝ้ารอคอยข่าวคราวของนายนั้นเอง มีผู้โทรศัพท์จากบ้านนายสั่งให้ข้าพเจ้ารีบไปพบเยี่ยมนาย เนื่องจากนายต้องการพบตัว ข้าพเจ้าแทบจะโลดออกไปด้วยความดีใจที่จะได้พบนาย เพราะได้เวียนไปเยี่ยมมาหลายครั้งแล้วไม่ได้พบเลย

ในทันทีที่ถึงบ้านนาย มีผู้นำข้าพเจ้าไปที่ห้องนายนอนป่วยอยู่ ข้าพเจ้าค่อย ๆ เดินเข้าไปใกล้เตียงที่ท่านนอน มองเห็นสภาพของสังขารนายที่ถูกโรคภัยเบียดเบียนในชั่วเวลาไม่กี่วัน รู้สึกว่าผ่ายผอมลงมากจนผิดตา ข้าพเจ้าสงสารท่านจนไม่สามารถกลั้นน้ำตาไว้ได้ ภายในห้องนั้นมีบุคคลอยู่อีกผู้หนึ่ง เข้าใจว่าเป็นพยาบาลคอยเฝ้าดูแลอาการ เมื่อนายเห็นข้าพเจ้าเข้าไปก็ยกมือโบกให้คนพยาบาลนั้นออกไปจากห้องให้เหลืออยู่แต่ข้าพเจ้ากับท่านเพียงสองคนเท่านั้น ต่อจากนั้นนายก็พยายามพูดด้วยเสียงอันแหบแห้งแผ่วเบาฟังไม่สู้จะได้ศัพท์ เดาเอาความได้ว่าให้ข้าพเจ้าหยิบของที่โต๊ะข้างเตียง สังเกตได้ตามมือที่ท่านชี้ไปทางโต๊ะตัวนั้น ที่นั่นเห็นมีซองกระดาษสีน้ำตาลขนาดใหญ่ผนึกครั่งเรียบร้อย เข้าใจว่าข้างในซองนั้นคงจะมีเอกสารมากมาย ข้าพเจ้าหยิบขึ้นมาดูก็เห็นหนังสือจ่าหน้าซองถึงตัวข้าพเจ้า ทำให้รู้สึกงงอยู่ชั่วครู่หนึ่งจึงหันไปดูนายเห็นท่านโบกมือคล้ายกับว่าให้ข้าพเจ้าเอาซองนั้นไป แล้วก็กวักมือให้ข้าพเจ้าเข้าไปใกล้ ๆตัวท่าน พลางพูดด้วยเสียงแผ่วเบาว่า ให้เอากลับไปอ่านที่บ้าน ในนั้นมีจดหมายของนายที่ได้เขียนไว้เมื่อล้มเจ็บใหม่ ๆตั้งใจว่าจะให้กับข้าพเจ้านานแล้ว ทั้งที่คอยให้มาเยี่ยมก็ไม่เห็นมาสักที ข้าพเจ้าเรียนตอบว่าข้าพเจ้าได้มาคอยขออนุญาตเข้าเยี่ยมหลายครั้งหลายหนแล้วไม่ได้รับอนุญาต ในส่วนตัวข้าพเจ้าแล้วสำหรับคำสั่งของนายไม่ว่าการนั้น ๆจะยากง่ายประการใด ข้าพเจ้าจะพลีตนทำให้เพื่อสนองพระคุณนายทุกสิ่งทุกอย่างนายฟังข้าพเจ้าเข้าใจดีไม่กล่าวสิ่งใด เพียงแต่พยักหน้ายิ้มอย่างพอใจ ข้าพเจ้านิ่งพิจารณาเค้าหน้าตลอดจนสังขารเรือนร่างของนายแล้วรู้สึกสงสารจับใจ และคิดว่าหากสามารถรับความเจ็บปวดทรมานมาเป็นของข้าพเจ้าได้เองแล้ว ก็เต็มใจอย่างที่สุดที่จะรับมาเสียเอง เพื่อมิให้ท่านต้องทนทุกข์ทรมานกายอย่างที่แลเห็นอยู่

ทันใดนั้น นายแพทย์ประจำตัวก็เข้ามาในห้องมีสีหน้าแสดงความไม่พอใจ

ในการที่ข้าพเจ้าเข้ามารบกวนผู้ป่วย เป็นการฝืนคำสั่งของนายแพทย์ นายแลเห็นกิริยาของนายแพทย์เช่นนั้น ก็บอกว่าท่านต้องการพบตัวข้าพเจ้าเป็นพิเศษ สีหน้าของนายแพทย์จึงคลาลความเครียดลง ข้าพเจ้าจำต้องกราบลานายกลับด้วยความอาลัยและเป็นห่วงอย่างยิ่ง

เมื่อกลับถึงบ้านก็นำซองนั้นมาดู นึกสงสัยว่าภายในซองนั้นจะมีเรื่องสำคัญอย่างใดเกี่ยวกับตัวของข้าพเจ้าบ้าง ความคิดของข้าพเจ้ากำลังวิตกกังวลอยู่กับการป่วยไข้ของนายเกี่ยวกับการงาน ทำให้นั่งซึมมองดูซองนั้นด้วยความรู้สึกเลื่อนลอยเป็นครู่ใหญ่

แล้วข้าพเจ้าก็ตะลึงไปชั่วขณะเมื่อเปิดซองออก ในนั้นมีธนบัตรจำนวนมากพร้อมด้วยโฉนดที่ดินกับใบสัญญากู้เงินที่ข้าพเจ้าทำไว้กับนายเมื่อยังรับราชการทหารอยู่นอกนั้นยังมีจดหมายสอดอยู่ด้วยอีกหนึ่งฉบับ เมื่อค่อยคลายความตื่นเต้นลงบ้างแล้วก็เก็บธนบัตรใบโฉนดไว้ในซองใหญ่ตามเดิม เปิดซองจดหมายของนายออกมาอ่านทันที ในจดหมายมีใจความสำคัญบางตอน ซึ่งข้าพเจ้าคัดเลือกมาเสนอแต่เฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่าน ที่เป็นส่วนตัวระหว่างนายกับข้าพเจ้าได้ระงับเสีย

"ก่อนอื่น ฉันขอมอบโฉนดที่ดินพร้อมทั้งสัญญากู้เงินพร้อมทั้งดอกเบี้ยและเงินต้นที่เธอได้นำมามอบต่อฉัน คืนให้กับเธอเป็นกรรมสิทธิ์ของเธอ ฉะนั้นตั้งแต่บัดนี้ไม่มีหนี้สินเกี่ยวพัน และข้อผูกมัดระหว่างกันด้วยเรื่องเงินกู้และที่ดินบ้านของเธอกับฉันต่อไป

ฉันคิดว่าเธอคงแปลกใจ จึงขอให้เธอทราบไว้ว่า สิ่งต่าง ๆที่เธอเห็นอยู่นี้เป็นรางวัลแห่งความดีที่เธอได้ประพฤติปฏิบัติ ฉันขอชมเธอว่า มีคุณลักษณะเป็นลูกที่ดีของมารดา เป็นพี่ที่ดีของน้อง ๆ เป็นคนงานที่ดีของนายจ้าง และเป็นมิตรที่ดีของเพื่อนฝูงทั่วไป การที่ฉันยกย่องว่าเธอเป็นลูกที่ดีของมารดานั้น เพราะฉันได้ทราบว่าเธอเป็นผู้มีความเคารพ ความกตัญญู ต่อพระคุณของมารดาบังเกิดเกล้า เมื่อยามที่มารดาป่วยไข้ได้ความทุกข์ เธอก็ได้ทำหน้าที่ของเธอเยี่ยงบุตรที่ดี ไม่ทอดทิ้งห่างไกลคอยดูแลด้วยความเป็นห่วงใย อยู่พยาบาลรักษาจนสุดกำลัง

สำหรับความเป็นพี่ที่ดีของน้องนั้น เธอก็ได้ทำตนเป็นผู้คุ้มครองสอดส่อง

ดูแลทุกข์สุข ให้คำแนะนำและส่งเสริมให้เล่าเรียนวิชาหาความรู้ คอยช่วยเหลือเป็นกำลังใจในการศึกษาด้วยความรักใคร่เอ็นดูน้องอย่างดีตลอดมา

สำหรับประการที่เธอทำตนเป็นเพื่อนที่ดีนั้น ฉันทราบว่าเธอไม่เคยประทุษร้ายเพื่อนผู้ใดทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมื่อมีเพื่อนคนใดได้รับทุกข์ร้อนมาหาเธอก็ได้พยายามช่วยเหลือ ปลอบใจให้คำแนะนำที่ถูกและที่ควร เธอคงจะแปลกใจในการที่ฉันได้ทราบความเคลื่อนไหวของเธออยู่ตลอดทุกระยะทั้งในหน้าที่การงาน และนอกเวลางาน มิใช่แต่เพียงฉันจะทราบความเคลื่อนไหวเฉพาะแต่ตัวเธอเท่านั้นยังมีคนงานอื่นๆอีกหลายคนที่อยู่ในสายตาของฉันทั้งนอกและในเวลางาน เธอคงนึกตำหนิว่าฉันนี้ไร้มารยาทที่ได้กระทำตนก้าวก่ายเข้าไปยุ่งในเรื่องส่วนตัวของผู้อื่น นอกเหนือไปจากการงานในหน้าที่และตำแหน่ง ถ้าเธอได้มีโอกาสมาเป็นเช่นที่ตัวฉันกำลังเป็นอยู่นี้เธอจะต้องยอมเห็นใจด้วยทีเดียวว่า ผู้ที่เป็นนายจ้างรับผิดชอบต่อกิจการอันผลิตประโยชน์คุ้มครองความเป็นอยู่ มิใช่แต่เพียงจำนวนคนงานภายใต้บังคับบัญชาเท่านั้น หน้าที่ของเขายังต้องโยงไปถึงครอบครัวของคนงานทุกคนด้วย ปกติคนงานแต่ละคนที่จะนำเอาสมรรถภาพของตนมาทำงานนั้น จำต้องมีรากฐานของความอยู่ดีกินดีของครอบครัวเป็นพื้นก่อน ถ้าหากทางครอบครัวมีแต่ความอลเวงอันประกอบไปด้วยความไม่เป็นปกติสุขแล้วบุคคลผู้นั้นจะมีกำลังใจประกอบธุระการงานนั้น ๆ ด้วยสมรรถภาพอย่างดีได้อย่างไร ที่กล่าวมานี้หวังว่าเธอคงเข้าใจดี เพราะตัวของเธอเองเป็นตัวอย่างอยู่แล้วว่า มารดาของเธอป่วย เธอก็มีจิตใจกังวลแบ่งไปวุ่นวายด้วยการป่วย การรักษาสมรรถภาพการทำงานของเธอถูกแบ่งไปแล้ว จึงจำเป็นที่ฉันจะต้องคอยสืบเสาะช่วยเหลือคนงานที่ดีของฉันไว้ เพื่อให้เขาคลายความกังวลใจ หันมาปฏิบัติงานด้วยจิตใจอันปกติ งานการในหน้าที่ก็ปราศจากความบกพร่องดังที่กล่าวมานี้ ถ้าฉันจะนิ่งไว้ไม่บอกเธอว่าฉันทราบความเคลื่อนไหวของเธอและคนงานอื่น ๆ สิ่งต่างๆก็ดูว่าจะเป็นไปโดยธรรมชาติเสียหมด แต่ฉันมาเล็งเห็นในความดีของเธอที่เป็นสิ่งประหลาดหาได้ยากในคนงานจำนวนมาก จึงสมควรที่จะเล่าให้ทราบไว้ เพื่อเป็นอนุสรณ์ต่อไปในภาคหน้า เผื่อมีโอกาสได้เป็นผู้รับผิดชอบต่อผลประโยชน์

อันเนื่องด้วยบุคคลจำนวนมากอย่างที่ฉันกระทำอยู่นี้ จะได้นำเอาไปประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางต่อไป

โดยปกติธรรมดาของผู้รับผิดชอบกิจการดังกล่าวนั้น มีความเป็นอยู่เชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ จนเกือบจะแยกกันไม่ออกดังได้กล่าวมาแล้ว บางคนเมื่อเวลาทำงานแสดงกิริยาอาการสุภาพเรียบร้อย พอเวลาเลิกงานตอนเย็นก็แวะเวียนไปตามร้านสุรา กิริยาท่าทางก็ผิดเปลี่ยนแปลงไปคนละคน เมื่อกลับถึงบ้านก็เกิดมีปากเสียงกับทางบ้าน การเงินก็ไม่ค่อยจะพอใช้จ่ายได้ตลอดเดือนตามที่กำหนดไว้ เพราะต้องนำไปเฉลี่ยจ่ายให้ทางร้านสุราเสีย เมื่อถึงเวลาทำงานจิตใจก็มีความกังวลทุกข์ร้อนไม่มีสมาธิในการทำงาน

บางคนก็มีนิสัยเป็นนักการพนัน บุคคลประเภทนี้เป็นอันตรายมาก สำหรับหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินการทองที่ตนรักษา พอถึงวันนัดแข่งม้าก็เอาเวลาที่ควรพักผ่อนไปเล่นการพนันม้าแข่ง เมื่อสืบดูโดยละเอียดแน่นอนแล้วก็ได้ความว่าเสียมากกว่าได้ ถ้านัดไหนเล่นได้ก็เลี้ยงเพื่อนฝูงเป็นการใหญ่ ลืมนึกถึงคราวที่เคยเสียไปนัดก่อน ๆ เรื่องที่น่าสลดใจคือ บุคคลผู้ทำงานมีรายได้เดือนต่อเดือนที่เป็นนักการพนันเหล่านี้ เธอลองเดาว่าเขาจะเอาเงินพิเศษที่ไหนมาใช้ในการเล่นพนัน ส่วนมากจะต้องยเอาเงินรายได้ประจำเดือนที่สำหรับใช้เพื่อการครองชีพของครอบครัว เพื่อการศึกษาของบุตร เพื่อสำรองไว้ใช้ในยามเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อเงินเพื่อการดังกล่าวถูกเฉลี่ยไปใช้ในการพนันแล้ว พอเผชิญกับความจำเป็นก็ต้องพากันเดือดร้อน มิใช่แต่ตัวเองและครอบครัวเท่านั้น อย่างไรเสียก็ต้องเกี่ยวพันไปถึงกิจการที่ตนทำอยู่ นอกจากความเสื่อมสมรรถภาพในการงานแล้วยังทำลายอนาคตของตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนี้เธอจะเห็นพ้องด้วยหรือไม่ว่า หน้าที่ของนายจ้างที่ดีต้องคอยติดตามความเคลื่อนไหวของคนงานในความรับผิดชอบของตนเอง นอกจากจะคอยหาวิธีป้องกันผลประโยชน์จนทางชักจูงให้คนงานได้เกิดสติยับยั้งในการถลำตนสู่ความหายนะในห้วงอบายมุข

แต่เป็นการสุดวิสัยประการหนึ่ง ที่ฉันไม่อาจทราบถึงความคิดเห็นของเขาเหล่านั้น บางเวลาที่เขามีความไม่พอใจในสิ่งใด บางเวลาก็บ่นว่างานมากเกินเงิน

เดือน ดูคล้ายกับว่าชอบอยู่เฉยๆพอถึงเดือนก็ได้รับเงินเดือนเท่ากับคนอื่นก็เป็นที่พอใจ คนประเภทที่ถ้าใช้ไปทำการอะไรที่ไกลหูไกลตา ก็มักจะเลี่ยงไถล เวลาที่เอาไปไถลนอกจากจะพล่าเวลาให้เสียไปเปล่าๆเพื่อเอาเปรียบงานเท่านั้น เป็นมารทำลายตัวทางอ้อม หนักเข้านิสัยที่มีแต่ความเกียจคร้านและเอาเปรียบงานนี้กลายเป็นสันดานยากที่จะแก้ไข ตัดความก้าวหน้าอนาคตของตนเองอย่างน่าเสียดาย

เธอคงจะรู้ดีว่า คนที่เข้ามาขอสมัครทำงานตอนแรกๆทุกคน ฉันจำเป็นต้องขอทราบผลของการปฏิบัติงานของเขากับอดีตนายจ้าง ขอการรับรองจากผู้ที่ควรเชื่อถือได้ตามสมควรล้วนแต่ให้คำมั่นสัญญาว่าจะพลีตนเพื่องานที่มาขอสมัครทำนั้นอย่างขยันขันแข็งจะทำทุกอย่างที่สั่งให้ทำ แต่ไม่นานนักเขาก็ลืมคำมั่นสัญญา ความขยันหมั่นเพียรและคุณสมบัติอื่นๆค่อยเลือนลาง และหายไปในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นบางคนก็นินทานายจ้างเก่าให้เสียด้วย นายจ้างที่มีสัญญาลำนึกดีจะรีบรับบุคคลชนิดนี้เอาไว้ทำงานหรือ ขอบอกเธอตรงๆว่า สำหรับฉันจะต้องขอผลัดเวลาตอบใบสมัครของเขาอย่างสุภาพ เพราะบุคคลประเภทนี้ไม่ว่าเขาจะได้นายที่ดีหรือเลว เขาจะไม่ละเว้นการนินทาได้ เคยได้สืบโดยทางลับได้ความว่าล้วนแล้วแต่มีหนี้สินรุงรังจนพ้นตัว ไม่สามารถจะหาเงินใช้หนี้ได้ก็หาทางเปลี่ยนนายจ้างใหม่ เพราะฉะนั้นจึงไม่ค่อยมีคนเช่นนี้อยู่ในวงงานของฉัน แต่ในหมู่คนมากๆจะไม่มีเสียเลยก็ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม คนเช่นว่านี้ย่อมเป็นภัยต่อนายจ้างที่ละเลยไม่ติดตามดูความประพฤติ จำเป็นต้องคอยสืบคอยระวังไว้ก่อนที่จะสายจนแก้ไขไม่ได้ คนงานกับนายจ้างก็ต้องอาศัยซึ่งกันและกันอย่างที่ภาษิตโบราณว่า "น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า อัชฌาศัย" ต้องร่วมกันรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองแต่ละหน้าที่อย่างสำคัญที่สุดด้วยกัน รับผิดชอบมากน้อยแล้วแต่ตำแหน่ง

อนึ่ง เธอคงคิดว่า เมื่อฉันทราบดีว่าใครดี ใครเลวอยู่ในวงงานที่ฉันรับผิดชอบอยู่อย่างไรแล้ว เหตุไรจึงยังไม่จัดการให้เขาออกเสีย เพื่อหาคนที่มีความประพฤติดีกว่ามาทำงานเป็นการที่จะได้ทั้งคนดีและเงินเดือนก็จ่ายน้อยกว่าด้วย สำหรับผู้อื่นนั้น จะทำเช่นว่าก็เป็นการถูกต้องเพื่อประสิทธิภาพของกิจการ แต่ฉันเป็นพุทธ-

มามกะ ยึดมั่นในหลักมนุษยธรรมและเมตตาธรรม เพราะคนพวกนี้มีลูกมีเมีย บางคนก็มีแม่ที่ต้องเลี้ยงดูอุปการะในฐานะที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ความประพฤติของเขาไม่น่าจะได้รับอภัย ฉะนั้นถ้าถูกลงโทษไล่ออกความเดือดร้อนของทางครอบครัวก็จะต้องเกิดขึ้นตามทันที อีกหลายชีวิตจะต้องรับความลำเค็ญขมขื่น ฉันไม่ปรารถนาจะให้เป็นไปด้วยการกระทำด้วยความเด็ดขาดอย่างนั้นเลย ประการแรกที่ฉันจะทำก็คือแสดงตนว่า ฉันได้รู้ได้เห็นเหตุการณ์อันเกี่ยวกับความประพฤติของเขา และให้คำแนะนำตักเตือน เมื่อตักเตือนแล้วก็คอยสืบต่อไป โดยมากเมื่อตักเตือนแล้วก็ทำให้สำนึกตัวในความผิด กลับใจได้ และยิ่งรู้ว่าตนเองอยู่ในสายตาของผู้เป็นนาย คอยดูความเคลื่อนไหวอยู่ทุกระยะก็เกิดความเกรงใจ กลับตัวกลับใจเป็นคนรักลูกรักเมีย การเที่ยวเตร่สุรุ่ยสุร่ายก็บรรเทาลงได้ เพราะได้คิดว่าถ้าต้องการว่างงานก็หมายถึงความอดยากและลำบากด้วยประการต่างๆ คนเช่นนี้ควรได้รับการอภัยและสรรเสริญ

บุคคลอีกจำพวกหนึ่ง เมื่อได้รับคำตักเตือนแล้ว ไม่แต่เพียงทำเฉยไม่ยอมกลับตัวกลับซ้ำติเตียนนินทาเมื่ออยู่ลับหลังนายจ้าง บ่นว่าด้วยเรื่องร้อยแปดประการ บางคนว่าพ่อแม่ยังไม่กล้ามาว่าบังคับ คนอื่นวิเศษอย่างไรจะมีสิทธิ์มาบังคับได้ เขาหารู้ไม่ว่า คำตักเตือนนั้นมีความเมตตาปรารถนาที่ดีที่มีค่าสูง เขาจะหวังได้สิ่งเหล่านี้ได้จากใคร ถ้าหากผู้ที่เป็นพ่อแม่ก็ให้ไม่ได้ หรือเมื่อให้ก็ไม่รับ ถ้าเขาไม่ติดอยู่ในอารมณ์ฝ่ายต่ำแล้วจะเห็นคุณค่าของคำเตือน ฉะนั้นเมื่อเตือนครั้งแล้วครั้งเล่ายังไม่ได้เกิดผลดีขึ้น ฉันต้องวางใจเป็นอุเบกขาจัดการไปตามที่เห็นควร เพื่อเป็นการป้องกันหายนะของส่วนรวม เขาก็ต้องรับกรรมที่ตนทำไว้ ส่วนผู้ที่ประพฤติดี ขยันทั้งนอกและในเวลาทำงานของหน้าที่เมื่อได้ประสบความยากลำบาก บุคคลเช่นนี้สมควรจะได้รับความอุปการะช่วยเหลือ เพราะคุณงามความดีเป็นเครื่องตอบแทน

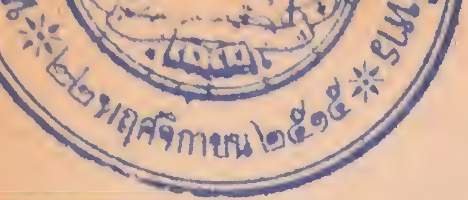
เธอเป็นผู้มีกตัญญูต่อผู้มีคุณ เอาใจใส่ดูแลมารดายามป่วยไข้ ปกครองเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่น้องด้วยความรักและเมตตาขยันต่อการงานไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าและลับหลังนาย มีความสุจริตต่อหน้าที่ฉันไม่ขึ้นเงินเดือนให้เธอทั้งที่เธอทั้งที่เธอได้ทำงานด้วย ความ ขยันขันแข็ง มาเป็นปี ๆ เธอก็มิได้แสดงความน้อยใจบ่นนินทาหรือลดความ

ขยันให้น้อยลง คงทำงานด้วยความมั่นคงเช่นเดิม แม้จะมิใครมาชวนให้ร่วมนินทา เธอก็ไม่ยอมร่วมเช่นคนอื่นบางคน ฉันรู้ดี ฉันรู้ว่าเธอเป็นผู้ที่มั่นอยู่ในความกตัญญู ดังที่ฉันเคยให้ความช่วยเหลือเมื่อมารดาป่วย ขณะที่เธอกำลังเป็นทหารอยู่ และการที่ไม่ขึ้นเงินเดือนให้ก็เพราะต้องการศึกษาจิตใจของเธอว่า จะมีความรู้สึกอย่างไร และฉันก็ทราบอยู่ว่า ทางบ้านของเธอในเวลานั้นก็ยังไม่มีความเดือดร้อนอย่างไร และเป็นการผ่อนบรรเทาความอิจฉาริษยาของผู้อื่นที่มีต่อเธอให้หมดไป หวังว่าคงจะจำได้ที่เธอเก็บซองธนบัตรที่ฉันทำตก เธอนำเอามาวางไว้บนโต๊ะทำงานฉันรู้ได้ว่าเธอไม่ได้เปิดดูว่าในนั้นมีอะไรอยู่บ้าง เธอเป็นคนดีที่ไม่ยอมทำตนเป็นคนสอดรู้สอดเห็นเหมือนคนอื่นเพราะฉันทำเครื่องหมายลับไว้ ถ้าใครเปิดซองออกดู ฉันต้องทราบได้ทันที ทั้งหมดนี้มันเป็นแผนการณ์ของฉันเหมือนกัน พฤติการณ์ของเธอเหล่านั้นทำให้ฉันมีความเอ็นดูรักใคร่เธอเหมือนลูกหลานของฉัน เพราะฉะนั้นความดีของเธอจึงควรมีรางวัลเป็นการตอบแทน ดังที่ฉันได้จัดการตามที่เธอเห็นอยู่เดี๋ยวนี้ และฉันมีความสบายใจหมดห่วง เมื่อทุกอย่างที่ฉันปรารถนาได้ถึงมือของเธอโดยเรียบร้อย และ ฉันก็เป็นสุขใจในบั้นปลายของชีวิตและฉันมั่นใจว่าฉันได้กระทำสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ฉันพอใจทุกอย่างแล้ว ประการสุดท้ายที่ฉันจะขอเธอในจดหมายนี้ก็คือขอให้เธอจงรักษาความดี และทำความดีไว้ให้เพิ่มพูน ความดีนั้นจะสนองตลอดไป เธอก็ยังเป็นโสดอยู่ และเธอก็มีฐานะที่จะมีครอบครัวได้แล้ว แต่เสียใจฉันไม่ได้มีโอกาสที่จะอยู่เห็นความเจริญของครอบครัวเธอ แต่ฉันขออวยพรให้เธอจงได้ประสบคู่ครองที่ถูกใจมีคุณธรรมความดีเสมอด้วยตัวเธอและจงมีความสุขความเจริญตลอดไป

จากผู้มีความรักและหวังดีต่อเธอ

ต่อจากนั้นมา ๒–๓ วัน ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังนั่งรับประทานอาหารเช้าอยู่ เสียงวิทยุภาคเช้ากำลังออกอากาศด้วยเพลงและข่าว แล้วก็ถึงบริการต่าง ๆ ทันใดนั้นข้าพเจ้ารู้สึกเสียววูบเข้าหัวใจ ประหนึ่งสายฟ้าฟาดเปรี้ยงลงมา แล้วข้าพเจ้าก็มีอาการหน้ามืดล้มลงจากโต๊ะอาหารลงสู่พื้นแล้วปราศจากความรู้สึก

มารู้สึกตัวเมื่อเห็นมารดาและน้อง ๆ มาห้อมล้อม ข้าพเจ้าไม่สนใจว่าจะเป็น

ใครบ้าง น้ำตาข้าพเจ้าไหลพร่างพรูอย่างสุดฝืน เหลือที่จะหักห้ามความเศร้าโศกเสียใจไว้ได้ นายได้จากข้าพเจ้าไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ นายผู้มีเมตตาปรานีไว้สำหรับไม่เฉพาะเพียงแต่ข้าพเจ้า หากแต่ความกรุณาของนายนั้นยื่นให้แก่ทุกคนที่เป็นผู้น้อยในใต้บังคับบัญชา ขอวิญญาณที่เปี่ยมล้นด้วยคุณธรรมอันประเสริฐจงไปสู่สุคติเถิดข้าพเจ้าเป็นลมเพราะได้ยินวิทยุประกาศข่าวมรณกรรมของนายผู้มีใจอารีของข้าพเจ้า มารดาและน้องต่างพากันร้องไห้อาลัยนายทั้ง ๆ ที่ยังไม่เคยรู้จักและเห็นตัวนายของข้าพเจ้าเลย แต่ทุกคนเคยรู้จักแต่ความดีที่นายได้กรุณาให้มาเท่านั้น

พอความเศร้าโศกค่อยบรรเทาลงบ้าง ข้าพเจ้าได้ตัดสินใจแล้วก็ทรุดตัวลงกราบมารดาบอกว่า ข้าพเจ้าจะขออุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เพื่อบุญกุศลอันบริสุทธิ์ที่จะได้อุทิศให้นายเพราะท่านก็ได้สิ้นบุญไปแล้ว เราไม่มีโอกาสที่จะได้ตอบแทนพระคุณของท่านโดยตรงได้ขอให้อนุโมทนาและอนุญาตให้ข้าพเจ้าได้บวชตามความประสงค์ด้วย มารดาลูบศีรษะข้าพเจ้าด้วยความรักและเอ็นดูบอกว่าท่านเห็นชอบและอนุญาตให้ตามความประสงค์ ขออนุโมทนาด้วยเป็นอย่างยิ่ง ท่านกล่าวว่าข้าพเจ้าคิดดีแล้วถูกแล้วที่จะตอบแทนพระคุณนายด้วยวิธีอันสูงด้วยปัญญาอย่างนี้ ความดีที่ทำนี้ไม่มีวันสูญสิ้น และท่านเองจะไว้ทุกข์ให้กับนายเป็นเวลา ๖ เดือน ความดีที่แล้วมาได้สนองให้ทันตาเห็นแล้ว ขอให้มีความเจริญยิ่ง ๆ เถิดข้าพเจ้าก็ก้มลงกราบรับพรของมารดาด้วยความตื้นตันใจเป็นอย่างยิ่ง

จดหมายฉบับนั้นเป็นจดหมายเขียนด้วยลายมือของนายครั้งหลังสุด ก่อนจะถึงวาระสุดท้ายของท่าน ข้าพเจ้านำเอาบรรจุหีบอย่างดีเก็บไว้บนที่บูชา สำหรับกราบไหว้สักการะบูชาแทนตัวนายของข้าพเจ้าตราบเท่าทุกวันนี้ เพราะนอกจากจะเป็นอนุสรณ์ไว้รำลึกถึงนายแล้ว ยังบรรจุข้อความอันมีค่าล้นเหลือ ควรแก่การกำหนดจดจำสำหรับบุคคลทั้งที่เป็นนายจ้างและลูกจ้าง โดยเฉพาะสำหรับตัวข้าพเจ้าเองจดหมายฉบับนี้ทรงคุณค่าอันสูงล้ำ เหมือนหนึ่งมรดกชิ้นสุดท้ายที่นายมอบไว้ให้ก่อนตาย

☆

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
พ.ท. กนก โทวิชา ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา
๑๘ เม.ย. ๑๘